

LOUNAIS-HÄMEEN LUONNONSUOJELUYHDISTYS RY.

LOUNAIS-HÄMEEN LUONTO

91

JUHLANUMERO

ISSN 0355-3728
FORSSA 2004

KANSILEHDEN KUVA: Tipu-joutsen (*Cygnus cygnus*) Urjalan Kivijärvellä. Tipu oli potilaana joutsensairaalassa ja kesyyntyi täysin. – Foto: Pekka Heikkilä 1966. – COVER PICTURE: Tipu the whooper swan (*Cygnus cygnus*) at Lake Kivijärvi in Urjala. Tipu was a patient at the bird hospital, and became very tame.

VIEREISEN SIVUN KUVA: Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys ry:n johtokunta kunniakäynnillä Jokioisten hautausmaalla. Oikealta: puheenjohtaja Alli Brander, johtokunnan jäsenet Simo Veistola, Antero Suoranta, Matti Haapala, Kyösti Valanne, Kalevi Vuoriranta ja Tuula Mikkola. – Foto: Heikki Mikkola 1.8.2004. – PICTURE ON NEXT PAGE: The LHLY Board of Directors pay a visit of respect at Jokioinen cemetery. From right: Chairlady Alli Brander, and members Simo Veistola, Antero Suoranta, Matti Haapala, Kyösti Valanne, Kalevi Vuoriranta and Tuula Mikkola.

Toimittaneet

ALLI BRANDER & JUHA KAARSALO

ANTERO SUORANTA

Printed 2004

Lounais-Hämeen Luonto

N:o 91 JUHLANUMERO 2004

Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys ry.
FIN-30101 FORSSA (FINLAND), PL 46. -ISSN 0355-3728

Professori Torild Branderin 100-vuotis- syntymäpäivänä 1.8.2004

haluamme suuresti kiitollisina kunnioittaa Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys ry:n perustajan ja tarkokkaan puheenjohtajan arvokasta elämäntyötä tämänkin Lounais-Hämeen Luonnon välityksellä toivoen, että sen monipuoliset kirjoitukset kannustaisivat mahdollisimman monia luonnonystäviä ponnistelemaan luonnon parhaaksi hänen esimerkkiään seuraten.

On the 100th Anniversary of the Birth of Prof. Torild Brander, we want to honour the memory of the Society's founder and longtime chairman.

Johtokunta/The Board of Directors

PROFESSORI TORILD BRANDERIN SYNTYMÄSTÄ 100 VUOTTA

ALLI BRANDER

Ylläolevalla lauseella otsikoi Erkki Kuronen Forssan Lehdessä 1.8.2004 koko sivun kirjoituksensa, missä toimittaja loi monipuolisen kuvan ”Lounais-Hämeen kautta aikojen merkittävimpien henkilöiden joukkoon kuuluneesta Torild Branderista”. Artikkelin jatkui mm seuraavasti: ”Hän teki mittavuudessaan ainutlaatuisesti nousseen elämäntyön luonnontutkimuksen parissa sekä luonnonsuojelujatituksen edelläkävijänä”. Myös lääketieteelliset ansiot kävivät useaan osioon jaotellusta kirjoituksesta hyvin ilmi. Selkeän kuvan prof. Branderin elämänvaiheista ja tavoitteista antanut kirjoitus täydensi 6 valokuvaa.

Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistyksen (LHLY) johtokunta kunnioitti perustajansa ja pitkäaikaisen puheenjohtajansa muistoa käynnillä hänen haudallaan Jokioisissa. Kauniin, vihreä-valkoisen seppeleen laskivat varapuheenjohtaja Matti Haapala ja toiminnanjohtaja Antero Suoranta.

Haudalta siirryttiin Urjalaan Raikon kartanoon, mihin oli johtokunnan lisäksi saapunut pieni osa aktiivijäsenistä. Sukulaisia edusti VTM Torsten Brander. Kahvitilaisuuden jälkeen johtokunta piti juhlakokouksen. Näin muistettiin vaatimattomissa puitteissa lämmöllä ja suurella kiitollisuudella todellista luonnonystävää. Meille, hänen ystävilleen ja työn jatkajille muiston kunnioittaminen välittyy varmaan parhaiten LHLY:n jäsenten kirjoituksista tässä juhlanumerossa, Lounais-Hämeen Luonto 91:ssä.

Moni on ihmetellyt miksi prof. Torild Brander halusi viimeisen leposijansa Jokioisiin, Helsingin Vanhalla hautausmaalla olevan sukuhautansa sijaan. Lounais-Hämeeseen, siis alueelle missä uurasti luonnon hyväksi viimeiset viisi vuosikymmentä. Ehkä asiaan vaikutti osaltaan sekin, että juuri Jokioisissa näkyy ja tuntuu monella alalla vielä Brander-suvun käden jälki. Jokioisten kartanon merkittävin yksityisomistaja ja kehittäjä maaherra Ernst Gustav von Willebrandhan osti tuon komean maatilan v. 1791. Hän rakennutti komean päärakennuksen lisäksi useita talous- ja tehdasrakennuksia sekä edisti merkittäväällä tavalla pitäjän elinkeinoelämää 18 vuoden aikana. Hänet on haudattu Kartanon päärakennuksen läntiselle puistoalueelle tuuheitten kuusten katveeseen v. 1809. Willebrandit olivat ennen aatelointia Brandereita.

Jokioisten maaperässä lepää siis kaksi oman aikansa harvinaisen tarmokasta ja aikaansaanutta Brander-suvun vaikuttajaa.

SUMMARY

ALLI BRANDER: 100 years since the birth of Professor Torild Brander.

Under this heading the newspaper Forssan Lehti published an article on the 100th Anniversary of the birth of Prof. Torild Brander, Aug. 1, 2004. He is described as one of the greatest men ever in the history of Southwest Häme,

and his achievements in biological research and nature conservation as pioneering and unique.

The LHLY members of the Board of Directors honoured the memory of the Society's founder and longtime chairman by visiting his grave in Jokioinen. The anniversary was then commemorated at Raikko Manor in Urjala, where also a small number of active LHLY members were present.

Many have wondered why Torild Brander wanted to be laid to rest in Jokioinen, instead of the age-old family grave in Helsinki. In Southwest Häme, where he toiled and battled for nature and conservation for decades. But there was perhaps an additional reason. Also another prominent representative of Brander family had lived in Jokioinen: General Ernst Gustav von Willebrand became the estate owner of Jokioinen Manor in 1891, build factory plants and dwelling houses and developed the trades in the region. He was buried in Jokioinen 1809. The Willebrands were Branders before their ennoblement. Thus two exceptionally energetic and influential personalities of their time, and of the same family, are laid to rest in the ground of Jokioinen.

Juhlavieraita professori Torild Branderin 100-vuotissyntymäpäivän muistotilaisuudessa Raikon kartanossa Urjalassa. – Foto: Heikki Mikkola 1.8.2004. – Guests at the commemorative occasion on the 100th Anniversary of the Birth of Professor Torild Brander.

TORILD BRANDER LÄÄKÄRINÄ

ESKO KAARSALO

KOULUAIKA

Koulunkäynnin Torild Brander aloitti Helsingissä taidemaalari Albert Edelfeltin sisarien Annin ja Bertan pitämässä valmistavassa koulussa 1911. Sieltä hän siirtyi 3 vuoden kuluttua Nya Svenska Läroverketiin ja valmistui ylioppilaaksi tästä koulusta 18-vuotiaana keväällä 1923. Ylioppilaskirjoituksissa kertyi biologiassa ennätysmäärä pisteitä opettajien suureksi hämmästykseksi. He eivät olleet huomanneet hänen biologisia harrastuksiaan, joihin kuuluivat muun muassa perhostutkimukset Ahvenanmaalla ja uusien suurperhosten löydöt. Edessä oli valintatilanne. Jo lapsuudesta saakka jatkunut kiinteä luontoharrastus, linnut, hyönteiset, luonnonsuojelu vetivät tietysti luonnontieteitä opiskelemaan. Toisaalta taas kiinnosti biologia lääketieteelliseltä kannalta, johon ratkaisu päättyi. Lääketieteen puolesta painoi vahvasti vielä 1920 kuolleen äidin harras toive. Hänen omien sanojensa mukaan valinnan motiivi oli halu auttaa sairaita ja kärsiviä ihmisiä. Kohtalo vain oli varannut Torild Branderille menestyksekkään uran molemmilla aloilla, ensiksi lääketieteessä ja sitten luonnontutkijana.

YLIOPISTO-OPINNOT

Lääketieteen kandidaatiksi Torild Brander valmistui vuonna 1927. Licensiaattitutkinto sitten viivästy. Hän kertoi valmistumistaan viivyttäneen ja suurimpana kompastuskivenä olleen suomen kielen opinnäytteen, joka kuului tutkintovaatimukseen. Fennomanian aikaa kun elettiin. Kokeeseen osallistumismahdollisuuskin oli vain kerran vuodessa. Kun Torild sen sitten oli selvittänyt useamman sisukkaan yrittämisen jälkeen, hän valmistui lääketieteen liseniaatiksi keväällä 1933. Lääkärien määrä Suomessa oli silloin juuri ylittänyt tuhannen rajan. Maassa oli siihen aikaan asukkaita yhtä lääkäriä kohden 3 463, yli 13-kertainen määrä tämän päivän lukuihin verrattuna. Työsarkaa siis sen ajan lääkärielle riitti.

NUORI LÄÄKÄRI

Torild Branderin lääkäriksi valmistumisen aikoihin oli juuri muutaman vuoden sisällä tehty eräitä huomattavia lääketieteellisiä keksintöjä, joilla tuli olemaan suuri merkitys tiettyjen sairauksien hoidossa. Vuonna 1921 Banting ja Best eristivät insuliinin, D-vitamiini keksittiin 1922, anemia perniciosan maksahoito 1926, ja Aleksander Fleming oli havainnut Penicilliumin bakteereita tuhoavat, antibakteeriset ominaisuudet 1928. Kohta oli vuorossa ensimmäisen sulfalääkkeen prontosillin keksiminen vuonna 1936.

Tuohon aikaan ja paljon myöhemminkin lääkärin työkaluina potilaita tutkittaessa olivat keskeisiä klassiset menetelmät: Anamneesin otto eli haastattelu, inspektio eli tarkastelu, auskultatio eli kuuntelu ja perkussio eli koputtelu. Kaikki menetelmiä, joiden arvo ei koskaan väisty. Anamneesi niistä ensisijaisena. Sen tärkeydestä sairauden tunnistamisessa, diagnostiikassa, olen monasti

keskustellut Torild Branderin kanssa. Nykyajan kehittyneet ja tehokkaat koneelliset tutkimukset sekä lääkärin suorituspainet ovat toisinaan niiden käyttöä syrjäyttäneet niin, että niitten tarpeellisuutta nykylääkätieteessäkin olisi muistettava korostaa. Säästyisipä monasti kalliita tutkimuksia ja loppujen lopuksi aikaa-kin, kaikki potilaan hyväksi.

Oli luonnollista, että luonteeltaan tarkkailevana, havaintoja tekevänä sekä syy-seuraus-suhteita analysoivana Torild valitsi lääketieteen konservatiivisen alueen. Ensiksi professori Arvo Ylpön, Suomen kaikkien aikojen maineikkaimman lastenlääkärin, johtamalla Helsingin yliopiston lastentautien klinikalla hän koulututtautui lastentautien erikoislääkäriksi ja ensimmäiseksi lapsipsykiatrian erikoislääkäriksi Suomessa v. 1941. Seurasi palvelu yliopiston hermo- ja mielitautiopin klinikoilla. Hermo ja mielitautien erikoislääkärin oikeudet hän sai 1943. Sisätautiklinikkapalveluakin oli kertynyt vuoden verran.

LÄÄKETIETEELLINEN TUTKIMUS

Lääkäriksi valmistumista seurasi lukuisa määrä työskentelyjä eri klinikoilla sekä viransijaisuuksien hoitoa kunnanlääkärin, rautatielääkärin, tehtaanelääkärin ja sotilaslääkärin tehtävissä eri puolilla Suomea. Vuonna 1936 valmistui 300-sivuinen professori Arvo Ylpön ohjauksessa tehty väitöskirjatutkimus, aiheena syntymäpainon merkitys keskoslasten äylliseen kehitykseen. Torild julkaisi myös kaksi muuta monografiaa, toinen kaksostutkimuksesta ja toinen spiritistisistä psykooseista eli parapsykologian vaaroista. Erikseen mainittakoon professori Arvo Ylpön 50-vuotisjuhlakirja 27.10.1937. Hän selvitti näissä tutkimuksissaan erityisesti eri lapsenpäästömenetelmien vaikutusta lapsen aivoihin ja aivotoimintoihin. Hän osoitti eräiden synnytyspihtimallien aiheuttavan aivovauriovaaran ja olevan siten epäkelpoja, samoin sikiön kääntämisen perätilaan ja ulosvedon jalasta. Hän tarkasteli tutkimuksissaan myös niitä vaaroja, joita syntyvälle lapselle koitui eräitä synnyttäjälle verraten helppoja keisarinleikkausmenetelmiä käytettäessä. Kaksostutkimuksilla hän kykeni osoittamaan, että senaikainen, etenkin Saksassa vallitseva käsitys, jonka mukaan perinnöllisyys melkein yksinomaan määrää lapsen aivotoimintojen kehityksen, kaipasi tarkistamista. Ei ainoastaan vajaamielisyys vaan hämmästyttävän usein myös kaatumatauti ja CP-halvaus lapsella saattoi johtua vältettävissä olevista synnytysvaurioista. Nämä tutkimustulokset sitten otettiin huomioon lapsenpäästöopin oppikirjoissa.

Käytännön tarpeita palveli hänen tutkimuksensa sanasokeudesta, joka oli ennen jäänyt huomiota vaille. Kansainvälistä huomiota herätti hänen tutkimuksensa kämmenen ns. "nelisormivaosta" mongoloidipotilailla. Tämä on yksittäinen kämmenvako, joka kulkee poikittain kämmenen yli neljän sormen leveydeltä. Mielenkiintoinen antropologinen tutkimus oli ns. "Filippiiniläismitta" lapsen koulukypsyyden kuvastajana. Tämä mitta perustui lapsen pään ja vartalon pituusmittojen suhteisiin. Se todettiin siten, että tutkittava nosti kyynärvarren pään päälle ja tavoitteli vastapuolen korvalehdykkää etusormella. Aineiston yli 7-vuotiailla tämä onnistui kaikilla. Filippiineillä, jossa lapsilla ei ollut syntymätodistuksia, tätä menetelmää käytettiin lasten koulukypsyyden arvioinnissa.

Torild julkaisi tutkimushavainnon, jonka mukaan äidin raskaudenaikainen altistuminen häämyrkytykselle saattaa johtaa CP-vamman kehittymiseen lapselle. Tämä seikka saattaa olla tänä päivänä nykyisten tupakointitottumusten aikana merkityksellisempi kuin 1930-luvulla. Torild teki myös runsaasti kaksos-

tutkimuksia. Tilastollinen analyysi osoitti, että ensiksi syntynyt kaksoslapsi joutui synnytyksen yhteydessä useammin aivovaurion kohteeksi kuin jälkimmäisenä syntynyt.

Torild Branderin noin 100 lääketieteellisestä julkaisusta viimeisenä hän julkaisi Sveitsissä tutkimuksen talvisodan puhkeamispäivän Helsingin pommitusten aiheuttamista mielenhäiriöistä koululaisilla. Tätä tutkimusta jaettiin Sveitsistä käsin kansainvälisiin humanitäärisiin piireihin. Siitä kerrottiin koituneen runsaasti goodwilliä Suomelle talvisodan kovien koettelemusten päivinä.

Torild Brander sai huomattavia palkintoja tieteellisistä tutkimuksistaan. Hän toimi mm. 1. kansainvälisen, Pariisissa 1936 pidetyn lapsipsykiatriakongressin kunniakomitean ainoana suomalaisjäsenenä. Monet opinto- ja esitelmämatkat suuntautuivat erityisesti Pohjoismaihin. Hän oli useitten kotimaisten ja pohjoismaisten lääkäriseurojen jäsen. Suomen Lääkäriseuran kirjastonhoitajana hän toimi 1940. Marsalkka Mannerheimin pyynnöstä hän toimitti parin vuoden ajan Suomen Punaisen Ristin lehteä.

SOTAVUODET

Torild Brander oli vapautettu asepalveluksesta opiskeluaikana kehittyneen keuhkovamman vuoksi ja siirretty reservissä kelpoisuusluokkaan B II. Keuhkovammasta oli haittaoireita koko elämän ajan. Kuitenkin hän hoiti koko sota-ajan 16.10.1939 – 27.11.1944 eri tehtäviä, kuten Samfundet Folkhälsanin Suomessa ensimmäisten lapsipsykiatristen poliklinikkojen esimiestehtävät Helsingissä ja Turussa vuosina 1938—1941. Erikoistuminen luonnollisesti hidastui näistä syistä.

Sota-aikaisesta toiminnasta ei ole ollut paljoa julkaisutietoa saatavilla. Kotiseutuneuvos Alli Branderilta saamieni viestien mukaan sotatehtävien ensimmäinen komennus tuli jo 16.10.1939 pystyttämään Kuopioon sotasairaala, ja sen jälkeen Iisalmeen. Torild joutui organisoimaan myös siirtoväen terveydenhuoltoa muun muassa Norjasta hankkimansa Nansen-avun turvin. Se toi ambulanssin mukana lääkäreitä, sairaanhoitajia ja sairaalavarusteita. Uusia tehtäviä tuli vuoroin Puolustusvoimien, vuoroin Lääkintöhallituksen komennuksina. Hän toimi kenttäsairaalan päällikkölääkärinä sekä pataljoonan lääkärinä ja osastonlääkärinä sotasairaaloissa sisätautiosastoilla, kulkutautiosastoilla, hermo- ja mielitautien osastoilla ja kirurgisilla osastoilla, muun muassa Helsingissä, Heinävedellä, Laukaalla, Iisalmessa, Joensuussa ja viimeksi Äänislinnassa. Vaikeimpana tehtävänä hän koki komennukset oikeuspsykiatriksi Helsingissä ja Vaasan Mustasaassa 1943. Hänet lähetettiin aina sinne, missä tarvittiin kuria ja järjestystä sekä sinne, minne oli päässyt puhkeamaan vaarallisia kulkutauteja kuten lavantautia, rokkoja, kurkkumätää. Lomaa oli koko sotavuosien aikana vain 2 viikkoa elokuun lopulla 1943. Painokin oli pudonnut 30 kiloa.

LÄÄKÄRISTÄ LUONNONTUTKIJAKSI

Sotavuodet muuttivat lupaavasti alkanutta Torild Branderin lääkärinuraa. Kutsuja ulkomailta tuli odottamattoman paljon erilaisiin lääkäriin tehtäviin, Turkista jopa sairaalan johtajaksi Ankarassa. Kiinnostavia olivat kutsut

Sveitsistä ja Ruotsista. Helsingin Yliopistoon oli perustettu lapsipsykiatrian opintuoli, jota hän piti tavoitteenaan Suomen ensimmäisenä alan specialistina. Kun sitten virkaan valittiin aikaisemmista lupauksista huolimatta toinen henkilö, oli tämä pettymys omiaan vahvistamaan päätöstä antautua luonnontutkijaksi, ja samalla ryhtyä pelastamaan sodanjälkeisissä olosuhteissa uuden maanhankintalain voimaan tultua isäntää tarvitsevan sukutilan Urjalassa. Alkoi toinen, jälleen mittava tutkijan ja organisaattorin työ, nyt luonnonsuojelijana. Lääkärin toimintasektori palveli vielä lähimmäisapuna naapurien ja kyläläisten sitä tarvittaessa.

SUMMARY

ESKO KAARSALO: Torild Brander as M.D.

Torild Brander graduated from high school in Helsinki at the age of 18. In choosing university studies he had a hard decision to make: biology had greatly interested him at school, and medicine because of the work in helping the sick and the suffering. His choice settled at the latter, but fate would allow him successful careers in both.

Torild graduated as Doctor of Medicine in 1933. Thus having become an authorized doctor he gathered experience in several special fields. He started at an educational post at the Pediatrics Clinic of Helsinki University, led by the most renowned Finnish pediatrician of all time, Professor Arvo Ylppö. Torild specialized in pediatrics in 1941; he became also the first ever specialist in child psychiatry in Finland. Furthermore, he qualified as specialist in neurology and psychiatry in 1943.

From the viewpoint of scientific research, the years that followed his qualification were fruitful. An extensive doctor's thesis of 300 pages, completed in 1936, dealt with the mental development of premature infants. He published two other extensive monographies: on twin studies (pediatrics) and on spiritistic psychoses, i.e. the dangers of parapsychology (psychiatry). The latter part of the 1930's was a period of much productive research. Torild published ab. 100 medical treatises in all. The last of these was published in Switzerland and generated widespread goodwill toward Finland abroad; the treatise dealt with the effects which the Winter War's first day of bombing Helsinki had on mental health of school children in the capital.

The war years in Finland 1939—1944 interrupted his researches and many interesting works were left unfinished. He was commanded to medical duties in military units around the country, particularly tasks where order and discipline were needed or when epidemic problems with contagious diseases occurred. Medical care of the evacuees from the ceded parts of the country called for measures of a special kind. The heaviest duties were those in forensic psychiatry. During all these years Torild only had one period of two weeks on leave. After the war years new circumstances claimed the man: he went to manage the estate he had inherited in Urjala, and so Torild settled down in the rural Southwest Häme. The phenomenal era of nature conservation began.

Professori Torild Branderin 100-vuotissyntymäpäivän muistotilaisuuden vieraita: vas. FM Juha Kaarsalo, professori Esko Kaarsalo, graafikko Liisa Kaarsalo ja VTM Torsten Brander. – Foto: Heikki Mikkola 1.8.2004. – Guests at the commemorative occasion on the 100th Anniversary of the Birth of Professor Torild Brander: (from left) Juha Kaarsalo, M.A., Professor Esko Kaarsalo, Artist Liisa Kaarsalo, and Torsten Brander, M. Pol. Sc.

Professori Esko Kaarsalo on istahtanut Torild Branderin työpöydän ääreen Raikossa. Vastapäätä kotiseutuneuvos Alli Brander. – Foto: Liisa Kaarsalo 16.7.2002. – Professor Esko Kaarsalo sitting at Torild Brander's desk in his study at Raikko, facing Alli Brander, Regional Counsellor.

Professori T. Brander ja Kaarsalon perhe paluumatkalla Kaakkosuolta onnistuneen luontoretken päätteeksi. – Foto: Liisa Kaarsalo 1972. – Professor T. Brander and the Kaarsalo family returning from a successful excursion to Kaakkosu.

LUONNON MERKITYS PROFESSORI TORILD BRANDERIN ELÄMÄSSÄ JA HÄNEN PERINTÖNSÄ LUONNONSUOJELULLE

ALLI BRANDER & ANTERO SUORANTA

JOHDANTO

Professori Torild Branderin monivaiheisesta ja erittäin merkityksellisestä elämästä on tehty selkoa mm. tämänkin julkaisusarjan numeroissa 80/1993 ja 83/1996. Kummankin kirjoittaja on lähisukulainen, VTM Torsten Brander, joka kirjoittaa myös tässä numerossa Torild Branderin esi-isistä ja muista sukuyhteyksistä. Lisäksi tässä julkaisussa on toisaalla prof. Esko Kaarsalon kirjoitus Torild Branderin lupaavasti alkaneesta lääketieteellisestä urasta, joka kuitenkin viiden sotavuoden jälkeen päättyi moniin sota-ajan jälkiseuraamuksiin. Torsten Brander toteaa Muistonumerossa LHL 80 mm., että ”viisivuotinen sotapalvelu päättyi 27.11.1944 siviiliin pääsyyn. Torild Branderin poikkeuksellinen lääkärintura oli nyt päätöspisteessään. Jäljelle jäi monia suunnitelmia lääketieteellisistä jatkotutkimuksista sekä keskeneräisiä tutkimuksia monista kiinnostavista aiheista. Ensimmäinen elämäntyö oli tehty.”

LUONTO HARRASTUKSENA V. 1910—1950

Nyt tuli lapsesta saakka kiinnostuksen kohteena olleen luonnon vuoro. Tämän kirjoituksen tarkoituksena on yrittää tuoda esiin edes pieni osa tästä koko loppuelämän täyttäneestä tuloksellisesta luonto-osuudesta.

Torild Brander syntyi kuopuksena perheen silloisessa lomapaikassa Kemiössä 1.8.1904. Kirjoilla hän oli Helsingissä, Yrjönkatu 11 A:ssa. Tässä osoitteessa sijaitsi varsinainen koti vuoteen 1968, jolloin hän Irene-vaimonsa kuoleman jälkeen muutti Forssaan. Voimakas kiinnostus luontoon ilmeni jo lapsena. Perheellä oli Kirkkonummella Humaljärven rannalla n. 30 km:n päässä Helsingistä maatila, Sigurdsin kartano, missä perhe vietti kesät. Siellä oli mainio tilaisuus perehtyä monipuolisesti luontoon. Keräilyharrastus heräsi vanhemman veljen opastuksella, joka lahjoitti omat kokoelmansakin nuoremman käyttöön. Nämä kaksi huonetta käsittäneet kokoelmat kuitenkin tuhoutuivat Sigurdsin silloisen päärakennuksen mukana kun tykinlaukaus osui rakennukseen helmi-kuun alussa 1918.

Tuntiessaan Humaljärven seudun luonnon ja maaston Torild toimi usein myöskin luonto-oppaana, kun äidin serkku, taidemaalari Maria Wiik etsi luonnosta uusia aiheita maalauksilleen. Monen taulun aihe olikin Torildin lapsena valitsema. Näistä ajoista jäi Torildille kiinnostus klassiseen maalaustaiteeseen.

Toisinaan Torildilla oli tilaisuus vierailla Einar-veljen kesäpaikassa Ahvenanmaalla. Ahvenanmaa oli luonnontutkijan ihannepaikka; varsinkin perhoset ja kasvit ovat toisenlaisia kuin Manner-Suomessa. Nuorena koululaisena Torild löysikin sieltä mm. Suomelle uusia perhoslajeja.

Myös Yrjönkadun asunto Helsingissä sijaitsi mielenkiintoisessa paikassa, olihan ikkunasta suora näköyhteys Vanhan kirkon puistoon. Siellä hän näki 1900-luvun alun lintumaailman erikoisuuksia: sinitiaisen ja mustarastaan. Nämä

lajit olivatkin Torildin mielessä vielä myöhemmin: sinitiaisen ekspansioista Suomessa hän kirjoitti jopa lyhyen artikkelin *Ornis Fennica*an (n:o 26, 1949).

Torild kirjoitti ylioppilaaksi vuonna 1923 pidettyään väli vuoden äitinsä kuoleman jälkeen. Hänen suhteensa äitiin oli aina ollut läheinen, ja äiti vaikutti myös elämänuran valintaan. Luonnosta yhä enemmän kiinnostuneena häntä kiehtoi biologin ura, mutta äitinsä toivomuksen mukaan valitsi kuitenkin lääketieteen opintosuunnakseen.

Huolimatta yllättävistä taloudellisista vaikeuksista, hän valmistui lääketieteen kandidaatiksi jo 20.9.1927. Lääkäri uransa aikana luonto kuitenkin säilyi harrastuksen kohteena, siitä ovat todisteena mm. lukuisat lisät perhoskokoelmaan eri paikkakunnilta, joilla hän toimi lääkärimä.

Biologian ja luonnonsuojelun vuoro tuli sitten vasta lapsettomana kuolleen tädin, Jenny Neoviuksen perinnön myötä. Neoviuksen omistama Nuutajärven kartano Urjalassa päätettiin jakaa Alma-sisaren lapsille, viiteen yli 1.000 ha:n suuruiseen tilaan 31.12.1942. Jako suoritettiin käytännössä vasta seuraavana vuonna. Torild sai neuvottelujen jälkeen haluamansa Raikon osuuden. Häntä oli jo vuosia kiehtonut tämä ulkotila, etenkin sen erämaaluonne ja poikkeuksellinen luonto. Alueen kalkkiesiintymä teki kasvillisuudesta todella poikkeuksellisen.

Työ luonnossa. Raikon kartanon myötä Torild pääsi toteuttamaan myös tutkijan luonnettaan. Alkoi toinen, erittäin merkittävä ja kauaskantoinen elämäntyö maanviljelijänä Urjalan korvessa, mikä jatkui yhtäjaksoisesti 1.5.1992 kuolemaan saakka.

Raikon kartano oli siis ollut Nuutajärven ulkotila, jossa oli lähinnä metsää ja karjan laidunmaata. Tilan perustaminen oli aloitettava alusta. Ensin suunnittelu, sitten kiireesti raivaaminen ja ennen kaikkea rakentaminen. Alueella oli ennestään ainoastaan kesäkäytössä ollut karjamaja. Oli siis rakennettava myös talousrakennukset: navetta ja talli sekä kuivuri tulivat uuteen talouskeskukseen. Lisäksi sinne rakennettiin maatyönjohtajan asunto, ja sen yläkertaan karjakolle asunto. Näistä kauemmaksi, raivattujen peltojen reunaan rakennettiin lisäksi puimala ja makasiini. Rakennustarvikkeista oli huutava pula sodan jälkeisinä aikoina, onneksi suuri osa puutavarasta saatiin omasta metsästä.

Töidenkin edistymisen kannalta oli tärkeää saada tilapäisasunto tilalla oleskeltaessa. Samoin tarvittiin nopeasti tavarasuojia. Näin valmistui ensimmäiseksi ns. kanalarakennus, jossa on myöhemmin 1950-luvun lopulta saakka toiminut eläinsairaala (tilanteen mukaan milloin aktiivisemmin ja milloin hiljaisemmin). Rakennuksen päädyssä sijaitsee asunto-osa, jota isäntäväkikin käytti aina syksyyn 1946, jolloin päärakennus valmistui. Päärakennuksesta on alusta saakka käytetty nimitystä huvila.

Lähipiiriin nousi seuraavaksi metsätyönjohtajan asunto sivurakennuksineen. Yläkerta toimi puutarhurin asuntona. Rakennus tunnettiin sittemmin ”Jokisen palatsina” työnjohtaja Jokisen mukaan. Sinne on nyt sijoitettu yhdistyksen varakirjasto ja joitakin lahjoituksina saatuja kansatieteellisiä näytteitä.

Lisäksi rakennettiin pienempiä rakennuksia, kuten Kivijärven rantaan hanhela, kaksi saunarakennusta, puusuoja, kasvihuone, yms. Töitä oli todella paljon. Uutta peltoakin tarvittiin v. 1946 alkaneen maanlunastustoimen johdosta menetetyille tilalle. Useiden hämmästykseksi isäntä itsekin tavattiin raivaamassa peltoja tai kaivamassa pellonojia.

Ajatus ekotilasta. Maatalouden käynnistyttyä ja alkuvaiheiden kiireiden jälkeen Torildille jäi enemmän aikaa luonnolle: alkoi intensiivinen tutkimustyö oman tilan alueen luonnon ja luonnonhistorian parissa. Tuloksena syntyi paitsi merkittävä julkaisujen sarja ”Urjalan Kivijärven seudusta” (Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen Vuosikirjat 1949—1952), myös yksittäisiä tutkielmia eläimistä ja kasveista, esim. piisamista, naakasta ja palokärjestä.

Oman alueen luonnonarvojen selvittyä Torild kehitti ajatusta ”ekotilasta”: Raikon kartanosta tehtäisiin maatila, joka toimii maatilana, mutta jossa arvokkaat luontokohteet ovat tiukasti suojeltuja. Tätä ajatusmallia noudattaen hän teki kartanon maille kaksi suurta luonnonsuojelualuetta. Toinen oli Kivijärven ympäristö kalkkiesiintymiseen ja toinen pohjoisosassa oleva lähes luonnontilainen Kaakkosuo. Talouskeskus, ja suurin osa pelloista sijaitsivat näiden välissä. Tämän välialueen oli tarkoitus toimia maatalouden tuotantopaikkana. Luonnonsuojelualueiden ulkopuolisilla metsämailla oli tarkoitus harjoittaa metsänhoitoa, johon kuitenkin kuului monia tuon ajan vallitsevien käsitysten vastaisia toimia, kuten lehtipuiden, varsinkin pajujen ja haapojen sekä katajien säästäminen. Myös koivumetsiä perustettiin vastoin kaikkia senaikaisia metsänhoito-ohjeita.

Ekotila-ajatus oli 1950-luvulla tuntematon, ja se herätti vain epäluuloa. Kuten monessa asiassa, tässäkin Torild oli puoli vuosisataa edellä aikaansa.

1960-luvulla maatalous kohtasi monia vaikeuksia: ammattitaitoisesta työvoimasta alkoi olla pulaa, ja tehomaanviljelys alkoi nostaa päätään. Tarvittiin suuria koneita ja salaojitettuja, suuria peltoaukeita, joita ei enää ollut. Torildin ajatus ekotilasta alkoi maanviljelyn osalta hiipua. 1960-luvun lopulla hän päätti lopettaa maataloustoiminnan kokonaan. Nautakarja myytiin ja peltoja alettiin metsittää. Näin metsätalouden merkitys kasvoi entisestään, myös taloudellisesti.

Opettaja ja innostaja. Torild halusi aina jakaa luontotietouttaan laajemminkin. Tämä ilmenee jo runsaassa julkaisutoiminnassa, jossa hänen tavoitteenaan usein oli toisaalta syventää luontotietoutta jo sitä harrastavien parissa ja toisaalta herättää kiinnostusta luontoon muissakin.

Mielenkiintoinen ja yleisesti hyvin vähän tiedossa oleva asia oli suunnitelma perustaa luonnontutkimus- ja luonnonsuojeluopetuskeskus Kivijärvelle jo 1950-luvun lopulla. Suunnitelmaan kuului luonnonsuojelukursseja varten saada ympäristöön suuren luonnonsuojelun lisäksi opetuskohteiksi erilaisia rauhoituskohteita (mm. luonnonmuistomerkkejä). Tietysti myös toimiva ekotila olisi ollut kurssikäytössä. Alkuperäisen hankkeen rahoitus oli tarkoitus hoitaa Lounais-Hämeen Luonto-Säätiön taholta. Säätiön alkupääoma olisi tullut Torildilta, ja LHL:n arkistossa olevan muistion mukaan säätiölle oli tulossa testamentti, joka sisälsi mm. kiinteistöjä. Saman muistion mukaan tämän lahjoituksen nojalla Säätiöllä olisi ollut mahdollista rahoittaa koulutus- ja suojeluhankkeita 5 miljoonan silloisen markan vuosibudjetilla.

Säätiö- ja opetuskeskushanke kariutui valtatie 9 rakentamiseen Kivijärven itäpäästä läpi luonnonsuojelun alueen. Tällainen katastrofi ja sitä edeltänyt pitkäaikainen byrokraattinen kamppailu lannisti Torildinkin kaltaisen luonnon puolesta taistelijan. Suuret luonnonsuojelun alueet kuitenkin perustettiin, samoin kymmenkunta luonnonmuistomerkkiä aivan Kivijärven tuntumaan.

Vaikka hanke ei toteutunut, Torild suuntasi energiaansa toisenlaiseen opetustyöhön. Hän toimi pitkään Luonto-Liiton pronssi-, hopea- ja kultamerkitöiden vastaanottajana.

Myös useat yliopistolliset opinnäytetyöt tehtiin hänen valvonnassaan ja avustuksella.

Torildilla oli tarkoituksena valmistella oma väitöskirja myös eläintieteen alalta. Valitettavasti hanke kariutui häntä ohjanneen Turun yliopiston eläintieteen professorin K. Vallen äkilliseen kuolemaan syyskuun lopulla 1956.

Riistanhoito. Useissa kirjoituksissaan Torild mainitsi, ettei ”käytännön luonnonsuojelijalla ole mitään riistanhoitoa ja metsästystä vastaan niin kauan kuin se tapahtuu oikealla tavalla, eikä ole vain huvin vuoksi tappamista”.

Hän oli käytännössä nuoresta pitäen harjoittanut metsästystä, jopa rahoittaakseen opintojaan Sigurdsin aikoihin. Hänellä oli suuri mielenkiinto muutamia riistaeläimiä kohtaan. Näin voi sanoa etenkin hirvestä ja ketusta. Torildin periaatteen mukaan mitään ei voinut rauhoittaa, ellei tuntenut asiaa. Sama päti hänen ajatuksiinsa metsästyksestä. Hän metsästi hirviä saadakseen käytännön kokemusta asioista, mm. hirvenmetsästyksen alkamisajankohdan siirtämisestä lumikeleille haavakoiden etsimisen helpottamiseksi.

Hänellä oli valmiina käsikirjoitus hirveä käsittelevää kirjaa varten (ruotsinkielinen, LHLY:n arkistossa). Se pohjautuu Riistantutkimuslaitoksen ja Suomen Metsästäjäliiton toimesta suunniteltuun tieteelliseen tutkimukseen Suomen silloisen hirviongelman selvittämiseksi sekä tähän kuuluneen aineiston hankkimiseen 1950-luvulla.

Moneen riistanhoidolliseen epäkohtaan, kuten vieraiden eläinlajien istutukseen Suomeen sekä raakoihin metsästystapoihin hän puuttui erilaisissa aikakauslehtiartikkeleissaan sekä kirjelmillä riistanhoitoviranomaisille. Hänen esittämistään aloitteista toteutettiin mm. hirvikantamme yksipuolisen verottamisen lopettaminen, hirvieläinten polkujen merkitseminen varoitustauluilla teiden varsille sekä rauhoitettujen vesilintualueiden merkitseminen tauluilla maastoon.

Joutsen oli 1950-luvulla metsästyslaila rauhoitettu ja kuolemassa sukupuuttoon. Torild perustikin Urjalaan tilalleen talvijoutsenhoitolan, johon potilaita saatiin kautta Suomen. Samoin hänen johdollaan laadittiin vahingoittuneiden joutsenten hoitoverkosto, jolle Torild myös laati toimintaohjeet. Joutsenhoitolassa Torild hoiti myös muita vahingoittuneita eläimiä.

Torildin mielestä erityisen tärkeää riistanhoitotyötä oli metsästyksen valvonta. Hänellä itsellään oli monen silloisen Lounais-Hämeen alueen yleisen riistanhoitoyhdistyksen metsästyksen vartijan valtakirja. Tätä tarkoitusta varten hän oli vannonut oikeudessa vaaditun valan. Hän liikkui eri puolilla toimialuettaan useimmiten polkupyörällä, ja puuttui tarmokkaasti mm. koirakuririkkeisiin. Usein hän teki käytännön valvontatoimia läänin eräpoliisin kanssa. Olipa samaisella eräpoliisilla aina Raikossa varattuna huonekin yöpymisiä varten, mikäli virkatoimet sitä paikkakunnalla edellyttivät.

Riistanhoitoon kuuluivat myös ampumarjoitukset. Torild osallistui innokkaasti mm. eräpolkukilpailuihin sekä haulikkoammuntakilpailuihin, joista muistoina monet palkinnot.

LUONNONSUOJELU PÄÄTYÖNÄ V. 1951—1992

Torild totesi luonnonsuojelutyössään varsin pian, että yksityisen ihmisen vaikutusmahdollisuudet epäkohtien korjaamisessa ovat huomattavasti heikommät kuin yhteisöjen, esimerkiksi yhdistysten. Tutustuttuaan kuuluisaan kotiseutumieheen, professori Esko Aaltoseen, hän pääsikin toteuttamaan ajatustaan yhteisöjen eduista perustamalla tämän kanssa 15.7.1951 luonnonsuojelutoimikunnan Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen alaisuuteen Torildin toimiessa puheenjohtajana.

Varsin pian kävi ilmi, että oma, yksinomaan luonnonsuojelua toteuttava yhdistys on kuitenkin paras vaihtoehto. Niinpä luonnonsuojelutoimikunta itsenäistyi jo vuonna 1956 Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys ry:ksi, jonka säännöt rekisteröitiin 13.7.1956. Toimialueeseen kuuluivat silloiset 9 kuntaa, nyt kuntia on liitosten johdosta 7, Forssan kaupunki on kuitenkin säilynyt keskuspaikkana. Torild jakoi toiminnan alunperin kolmeen pääryhmään: valistus-, tutkimus- ja rauhoitustoimintaan. Kukin pääryhmä puolestaan jaettiin 10 alaryhmään, joissa puitteissa toiminta edelleen tapahtuu kulloistenkin tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan.

Tutkimustoiminnan tulosten julkaisemiseksi katsottiin tarpeelliseksi perustaa oma aikakauslehti, Lounais-Hämeen Luonto (LHL) jo 1955. Ensimmäinen numero ilmestyi 1956, päätoimittajana oli FT Lars Fagerström. Julkaisusarjasta muodostui nopeasti laajan julkaisunvaihdon vaihtovastine koti- ja ulkomailla, samoin kuin monipuolisen luonnontieteellisen kirjaston vuosittaisen kasvun turvaaja. Sarjoja on nyt kaikkiaan 1.319, joista kotimaisia 883 ja ulkomaisia kaikista maanosista 436. Kirjaston kotimaiset sarjat on sijoitettu Vapaudenkadun tiloihin, ulkomaiset sarjat FLHM:n ahtaisiin varastotiloihin ja kaksoiskappaleet yms. Kivijärven alueen varakirjastoon.

Torildin ajatuksissa alusta asti oli myös luonnontieteellinen museo. Niinpä hän lahjoitti yhdistykselle oman huoneiston Forssassa minne alkoi kertyä arkistoaineistoa, kirjallisuutta ja myös varsinaista museoaineistoa eläin- ym. preparaatteineen.

Itsenäinen yhdistys. Itsenäisen yhdistyksen perustamista joudutti varmaan Torildin Forssasta silloiselta Hallikadulta, nykyiseltä Vapaudenkadulta ostama 84 m²:n huoneisto. Huoneiston erittäin merkittäviä avajaisia vietettiin 19.5.1957, tilaisuuden 40 vieraan ensimmäisenä vieraskirjaan kirjoitti nimensä prof. Esko Aaltonen.

Muutto entisestä ahtaan 9 m²:n käytössä olleesta tilasta antoi toiminnalle aivan toiset mahdollisuudet. Uuteen huoneistoon sijoitettiin yhdistyksen toimisto, arkisto, kirjasto ja jo 1951 alkunsa saanut pieni luonnontieteellinen kokoelma. Torildin ajatuksena oli siis alusta lähtien luonnontieteellisen museon perustaminen. Museohanke toteutuikin, ja monien muuttojen jälkeen Forssan Luonnonhistoriallinen Museo sijaitti hänen johtamanaan kuollessaan v. 1992 n. 900 m²:n tiloissa Forssan Kaupunginkirjastotalon II kerroksessa, ja yhdistyksen laajat tieteelliset kasvi- ja hyönteiskokoelmat LHLY:n 164 m²:n toimistotiloissa Vapaudenkatu 5 B 20:ssa. Museokokoelmat olivat karttuneet yli 6.000 museoesineeseen museosalissa. Lisäksi käyttöön saatiin luentosali, jossa alettiin toteuttaa kurssitoimintaa usein yhteistyössä muiden alaa lähellä olevien järjestöjen

kanssa. Yhteistyö oli alusta lähtien Torildin mielestä kannatettavaa aloilla, jotka sopivat yhteen luonnonsuojelujärjestön kanssa.

Tutkimustoiminta. Torildin ajatus toiminnan jakamisesta kolmeen pääryhmään, valistus-, tutkimus- ja rauhoitustoimintaan (mihin sisältyvät luonnonhoito ja varsinainen luonnonsuojelu), on vuosikymmenten aikana osoittautunut erittäin sopivaksi. Näistä jokainen puolestaan jaetaan 10 kohteeseen:

Ilma ja sää	Kulttuurimaisemat
Vesi	Itiökasvit
Kallioperä	Kukkakasvit
Irralliset maan osat	Selkärangattomat
Luonnonvaraiset maisemat	Selkäranka-

Jo toiminnan alkuvaiheista saakka on pyritty kulloinkin mahdollisuuksiensa puitteissa ainakin kiinnittämään eri tahojen huomiota asiain kiireelliseen hoitamiseen, kuten ilman ja veden puhtauden edistämiseen. Lounais-Hämeen maaperän tutkimustuloksista on julkaistu asiantuntijain kirjoittama Lounais-Hämeen Luonto n:o 21/1965 ja Luonnonhistoriallisella Museolla on asiantuntijain määrittämä kivikokoelma, myös kotimaisia korukiviä. Kivikokoelmat ovat alusta lähtien kiinnostaneet museovieraita. Museon suojissa on myös somerolaisen luonnonvaraintutkijan Leo Suvenmaan laaja arkisto ja muu kiviaineisto.

Toimikuntavaiheessa järjestettiin koko Lounais-Hämettä käsittävä maisemakilpailu. Kauneimmaksi näkymäksi arvioitiin elokuussa 1953 Urjalan Rutajärven etelärannan järvimaisema, josta taiteilija Urho Salomaa maalasi palkintotaulun. Tuomariston mielestä kaikkien tiedossa oli Tammelan Kaukolanharjun näkymien ylivoimaisuus ja tämä maisema jätettiin kilpailun ulkopuolelle.

Niin kasvi- kuin eri hyönteisryhmiäkin koskeneet laajat biomaantieteelliset tutkimukset suoritettiin silloisen Lounais-Hämeen 9 kunnan alueella 1950—70. Aineistot olivat todella valtavia. Koti- ja ulkomaisia eri alojen määrittäjiä oli yli 50. Heistä monet ulkomaiset vierailivat Lounais-Hämeessä, muutamat jopa kolmena kesänä, kuten professori Bernhard Mannheims Bonnista. Hän löysi näytteistä 16 uutta Limoniidae-lajia Suomelle. LHL 20/1965 on prof. Mannheimsin laatima Enumeratio Tipulidarum Fenniae. Lounais-Hämeen Luonto 18/1965, siis samana vuonna, on Holger Sältinin Enumeratio Taraxacorum Fenniae. Näistä tutkimustuloksista julkaistiin LHL:ssa pitäjittäisiä lajiluetteloita sitä mukaa kun määritykset varmistuivat sekä tietysti myös lyhyitä tiedonantoja eri aloilta. Ensimmäinen monipuolisen laaja pitäjittäinen lajiluettelo löytyy yhdistyksen 10-vuotisnumerosta LHL 11/1961, joka herätti laajoissa piireissä melkoista huomiota. Näin suppeassa kirjoituksessa on vaikea tuoda esiin kaikkia tutkimuskohteita, mutta niistä löytyy sekä yhteenvetoja että lajikohtaisia tietoja LHL:n numeroista, joita puolestaan löytyy ainakin suurimmista alan kirjastoista.

Koska omiin tieteellisiin kokoelmiin voitiin sijoittaa vain osa valtavasta määritetystä aineistosta, toimitettiin huomattavia määriä myös Suomen yliopistoille ja korkeakouluille. Näin myös Åbo Akademille, jonka hyönteiskokoelmat saivat alkunsa LHLY:n näytteistä. Mikäli tila olisi sallinut, olisi LHLY:llä käytössään mielenkiintoinen vertailuaineisto.

Näistä erikoisaloista lienee aiheellista mainita laaja väivetutkimus, jonka aikana prof. Wolfdietrich Eichler (Berlin) vieraili kahdesti Forssassa. Tutkimusten tuloksena julkaistiin saksankielinen LHL 46/1973, 103 sivua kansainvä-

lisesti arvokkaita tutkielmia. LHLY:n kannalta merkittävin artikkeli on Wolfdietrich Eichlerin ja Walter Hackmanin ”Suomen väiveet (Mallophaga) 1. Enumeratio Mallophagorum Fenniae”, jossa laji lajilta mainitaan myös Suomessa todetut isäntälajit. Kaikkiaan mainitaan 434 lajia, alalajia ym. muotoa.

Tieteelliset kokoelmat. Kuten aikaisemmin on mainittu, niin valtaosa LHLY:n vuosina 1950—70 koko Lounais-Hämeen alueella suorittaman seikka-peräisen biomaantieteellisen tutkimustoiminnan tuloksina syntyneet monipuoliset hyönteis- ja kasvikokoelmat erillisiä näytteitä lukuun ottamatta sijoitettiin yhdistyksen Vapaudenkatu 5 B 20:n tiloihin. Valitettavasti tilanahtaus rajoitti jo silloin kokoelmien kasvua, joten arvokas vertailuaineisto jouduttiin luovuttamaan muiden käyttöön.

Ahdasta on ns. yleisömuseollakin. FLHM:lle on kuitenkin vuosien varrella saatu mahtumaan aikaisempien vuosien keräilijöiden yksityiskokoelmista mm. forssalaisen Eero Nylundin keräämiä pistiäisiä ja luteita n. 7.500 kpl ja omaisten lahjoituksena ypäjäläisen nuorena kuolleen Jorma Kanteen eri hyönteisryhmiä n. 1.500 kpl kaappeineen, joten arvokas Mannerheim-suvun kaappi palautui yhdistykselle.

Näiden lisäksi saatiin helsinkiläisen Ilpo Kurjen lahjoittama erittäin hyväkuntoinen 2.080 kpl:een hyönteiskokoelma sekä sieni- ja jäkälänäytteitä 120 arkkia, samoin kuin putkilokasvejakin.

Kotimaisten lahjoitusten lisäksi on saatu hyönteis- ym. näytteitä ulkomailta, kuten Sisiliasta ja Islannista (mm. juuri Kurki sekä Maija Ojala).

Tutkijat voivat tutustua tieteellisiin kasvi- ja hyönteiskokoelmiin keski- viikkoisin klo 10—12 ja 13—17 tai erikseen sovittuun aikaan.

PUTKILOKASVIT (Vasculares). Näissä tieteellisissä kokoelmissa on yli 5.000 normaalikokoista kasviarkkia järjestettynä Hylanderin järjestelmän mukaan. Lisäksi on erisuuruisia kokoelmia eri ryhmistä, kuten voikukista (*Taraxacum*), kevätleinikeistä (*Auricomus*), keltanoista (*Hieracium*) ja poimulehdistä (*Alchemilla*). Kokoelmat sisältävät myös ne Jokioisista ja Ypäjältä v. 1958—64 tallennetut 30 satunnaiskasvia, jotka FT Carl Blom (Göteborg) määrittä ja joiden kasvien siemenet olivat kulkeutuneet maissin (*Zea mays*) jyvien mukana Suomeen. Lajeista oli Suomelle uusia 14. Näytteet ovat osoittautuneet tarpeellisiksi tunnistettaessa pikkulintujen ruokintapaikoilta löydettyjä vieraita kasveja.

Näiden paikallisten tieteellisten näytteiden lisäksi on käytössä ns. opintokasvikokoelmat, joissa on näytteitä eri puolilta Suomea. Hyvin säilyneitä herbarioita on eri aikakausilta useita kymmeniä sekä Vapaudenkadun tiloissa että FLHM:ssa.

ITIÖKASVIT (Cryptogamia). Itiökasvinäytteitä, kuten sammalia (Bryophyta), jäkälää (Lichenes), mikrosieniä (Fungi), koverteita (Nomia), äkämiä (Cecidia) sekä erilaisten tuholaisten syönnöksiä Vapaudenkadun tieteellisissä kokoelmissa on määritettyinä ja tallennettuina A4-paperiarkista taitetuissa paperikoteloidessa yli 5.000 kpl.

Runsaasta itiökasviaineistosta, varsinkin sammal- ja jäkälänäytteistä on valitettavasti vieläkin melkoinen osa määrittämättä, koverrenäytteitäkin on määrittäjällä vielä palauttamatta yli 20.000 kpl.

Monipuolisten ja osin runsaiden aineistojen määritykset ovat aiheuttaneet LHLY:lle melkoisia vaikeuksia aikoinaan yli 50:stä määrittäjästä huolimatta.

LHLY:n arkistossa on Tammelassakin asuneen kuuluisan sienitutkijan P. A. Karstenin (1834—1917) sienikortisto n. 3.500 lajista, missä tietenkin on tietoja myös Tammelan seudun sienilajistosta.

Itiökasvien yhteydessä voitaneen mainita, että FM Nicken Malmström tutki elokuussa 1958 Urjalan ja Forssan sienikasvustoja. Makrosienitutkimukset ovat jääneet aina kesken, vain muutamia pakastekuivattuja makrosieniä on ollut esillä FLHM:n kokoelmissa. Vuosittaisissa sieninäyttelyissä on sen sijaan ollut määrittäjän opastamana runsaasti sekä paikallisia makrosieninäytteitä että kiinnostuneita tutustujia.

Lounais-Hämeen mikrosienikasvistosta tehdään selkoa mm. LHL:n numerossa 16/1964, samoin kuin äkämäpunteista yms. kerätystä aineistosta. Nämä näytteet sisältyvät itiökasvien kotelonäytteisiin.

HYÖNTEISKOKOELMAT. LHLY:n Vapaudenkatu 5 B 20:n aikoinaan myös aktiivisen hyönteisnäytteiden keräilijän Jorma Kuusisen mitoilla tekemiin tiiviisiin kaappeihin on sijoitettu suurin osa nykyisistä n. 6.000 lajin hyönteisnäytteistä. Kappalemäärä on n. 36.000. Kokoelmien järjestämisessä on käytetty osaksi Enumeratio Insectorum Fenniae -sarjan järjestelmää ja nimistöä. Varsinkin nykyisin uhanalaisiin lajeihin tutustuneet tutkijat ovat kiittäneet kokoelmien helppokäyttöisyyttä. Koska tutkimusten alaisia kuntia oli 9, niin jokaista lajia varten varattiin tila 10 näytettä varten, jolloin ainakin perhosista 1 näyte ylösalaisin. On todella valitettavaa, ettei kokoelmiin voitu jättää tilaa ns. vertailtavalle aineistolle.

Lisäksi on spriivalmisteita mm. hämähäkeistä, sisäloiseläimistä ja nilviäisistä. Mainittakoon, että LHL 35/1969 käsittää T. Branderin kirjoituksen Suomen väiveistä (Mallophaga). Kirjoittaja löysi jo 1950-luvulla LH:stä 29 väivelajia. 15 oli uusia Suomen faunalle. V. 1961—64 kerätyistä lähes 10.000 kpl:een näytteistä tohtori S. von Kèler määrittäi noin kaksi kolmasosaa, missä aineistossa oli 112 väive- ja alalajia, joukossa 47 Suomen faunalle uutta lajia. Kirjoituksesta käy ilmi myös, että uusi punkki- (Acaria) ja kirppuaineisto (Siphonoptera) on julkaistu. Tait (Anoplura) oli määritetty, mutta julkaisematta, ja sisäloisaineisto jäi silloin määrittämättä. Asiaanhan palattiin sitten myöhemmin, niin kuin ilmenee saksankielisestä LHL:n numerosta 46/1973. Suurin osa aineistosta on yhdistyksen tieteellisissä kokoelmissa.

Mitä tulee laajaan hyönteisnäytteiden kokoelmaan, niin näin suppeassa kirjoituksessa on mahdotonta valottaa eri ryhmiä edes lyhyesti, vaan toteamme että LHL:n eri numeroissa on vuosien varrella tiedot kunnittaisista lajiluette-loista.

VTM Torsten Brander toi esille kirjoituksessaan Juhlanumerossa 83/1996 seuraavan luettelon hyönteisnumeroista, ja joiden tutkimustulospäätökset siis sisältyvät tieteellisiin kokoelmiin

- suorasiipiset (Orthoptera): 14/1963, 16/1964
- nivelkärsäiset (Hemiptera): 43/1971
- sudenkorennot (Odonata): 14/1963, 16/1964
- verkkosiipiset (Neuroptera): 14/1963, 16/1964
- kärsäkorennot (Mecoptera): 14/1963, 16/1964
- vesiperhot (Trichoptera): 14/1963, 16/1964

- pikkuperhoset (Microlepidoptera, Lepidoptera): 14/1963, 16/1964
- suurperhoset (Macrolepidoptera, Lepidoptera): 11/1961, 13/1962
- kovakuoriaiset (Coleoptera): 14/1963, 16/1964
- vaaksiaiset (Tipuloidea, Diptera): 15/1964, 20/1965
- kärpäset (Brachycera, Diptera): 16/1964
- sahapistiäiset (Symphyta, Hymenoptera): 14/1963, 16/1964, 28/1968
- myrkkypistiäiset (Aculeata, Hymenoptera): 14/1963, 16/1964

Varsinkin arkojen hyönteisnäytteiden määrityksissä ilmeni odottamattomia vaikeuksia ulkomaisten lähetysten suhteen. Vaikka lähetykset pakattiin sekä Suomessa että määrittäjän taholla erittäin huolellisesti, niin tulli saattoi käsitellä lähetyksiä varomattomasti ja aiheutti näin korvaamatonta vahinkoa. Olikohan LHLY:n lähetyksiä tutkittu erikoisen tarkasti syystä, että lähetysten vastaanottaja oli kansainvälisestäikin tunnettu lääkäri. Myös palautuslähetyksiä jäi saapumatta perille, kuten kävi silloisesta DDR:stä lähetetyille yli 3.000:lle hyttysnäytteelle. Onneksi suurin osa sentään voitiin onnellisesti sijoittaa kokoelmiin asianmukaisesti määritettyinä.

Ei voi tässäkään yhteydessä muuta kuin ihmetellä mitä kaikkea yhden miehen luontoharrastus on saanutkaan aikaan.

Valistustoiminta. Valistustoimintaa on 1960-luvulta asti parhaiten voitu toteuttaa luonnonhistoriallisessa museossa. Forssan Luonnonhistoriallisen Museon kokoelmien punaisena lankana sen perustamisesta asti on ollut luonnonsuojelu. Usean muuton jälkeenkin museossa on vielä näkyvissä joitakin Torildin rakentamia vitriininäyttelyitä. Samoin tietysti on säilynyt punainen lanka.

Nykyisessä päänäyttelyssä on esillä yli 6.000 museoesinettä. Täytettyjä eläimiä, jotka useimpien mielestä ovat koko museo, on n. 800. Museo koostuu kuitenkin hyvin pienistäkin museoesineistä. Esimerkiksi hyönteisten (esillä n. 1.000 näytettä) kohdalla pienimmät juuri ja juuri ovat silmin erotettavissa.

Nykyisen museon näyttelytilat mahdollistavat myös vaihtuvien näyttelyiden rakentamisen. Niitä onkin ollut vuosittain kymmenkunta. Valokuva- ja taidenäyttelyt muodostavat niistä suurimman osan.

Forssan Luonnonhistoriallisen Museon kävijämäärä on vuosittain vaihdellut 6.000—9.000 kävijän välillä. Museon perustajan syntymän satavuotisjuhlavuotena museoon asennettiin myöskin sähköiset laskijat todellisen kävijämäärän saamiseksi. Vieraskirjamerkintöihin perustuva kävijämäärä on osoittautunut hyvin epävarmaksi.

Rauhoitustoiminta. Torildin mielestä suurin luonnonsuojelullinen saavutus oli virallisesti rauhoitettu luonnonsuojelualue. Se turvasi hänen mielestään luontoa ihmisen toimia vastaan.

Omille maillelän hän perusti Kivijärven ja Kaakkosuon luonnonsuojelualueiden lisäksi Sammakkolammin (n. 23 ha) ja Pesämäen (n. 22 ha) luonnonsuojelualueet. Sammakkolampi on rehevä, hyvä lintujärvi Urjalan lounaiskolkassa muutaman kilometrin päässä Kaakkosuosta. Pesämäki taas on Kaakkosuon eteläpuolella oleva louhikkoinen kallioalue. Nyt Kaakkosuon, Kivijärven ja Pesämäen alueet yhdistää vielä Pirttilahden luonnonsuojelualue ja alueen kokonaispinta-ala on n. 537 ha. Raikon kartanon kokonaispinta-alasta siis yli puolet on nykyisin rauhoitettuja luonnonsuojelualueita!

Omien alueiden lisäksi Torild, yhdistys apunaan, avusti myös muita yksityisiä maanomistajia perustamaan luonnonsuojelualueita. Näin saatiin mm. Tammelan Kaukolanharjun keskiosa rauhoituksen turvaan jo 1950-luvulla. Kaikkiaan luonnonsuojelualueita, joita LHLY on ollut mukana rauhoittamassa on nykyisin jokaisessa Lounais-Hämeen pitäjässä, yhteensä yli 20.

Luonnonsuojelualueiden lisäksi Torildin oppien mukaan myös yksittäisten kohteiden, luonnonmuistomerkkien, rauhoittamisella on suuri merkitys lähinnä luonnonsuojeluaatteen levittämisessä ja virittämisessä. Yksityismailla on tällä hetkellä LHLY:n avustuksella rauhoitettuna n. 150 luonnonmuistomerkkiä. Lukumääräisesti eniten rauhoitettuna on puita tai puuryhmiä. Niiden kunnan seuraaminen ja rauhoituskylltien korjailu on myös ollut yhdistyksen tehtävissä jo Torildin ajoilta. Nykyisin myös joudutaan tekemään purkuanomuksia rauhoituskohteille, etenkin puille. Myrskyt kaatavat rauhoitettujakin puita, samoin jo kauan rauhoitettuna olevat puuvanhukset kokevat luonnollisia kuolemia, jolloin rauhoitus tietysti on purettava.

MERKITYS JA PERINTÖ

Niin, mitä luonto merkitsi professori Torild Branderille, tuolle todelliselle luonnonystäväälle ja vaalijalle sekä peräänantamattomalle puolesta puhujalle, luonnonsuojeluaatteen tunnetuksi tekijälle eritoten käytännön toimissa.

Olemme tässä suppeassa kirjoituksessamme yrittäneet tuoda esiin edes pienen osan hänen viisaista ajatuksistaan ja uskomattomista ponnistuksistaan sekä mittavista saavutuksistaan luonnon, sen tutkimisen ja suojelemisen hyväksi lähinnä Lounais-Hämeen alueella, mutta nehan ulottuivat laajalti myös maamme rajojen ulkopuolelle. Siitä pienenä esimerkkinä LHLY:n vuodesta 1956 ilmestyneen julkaisusarjan, Lounais-Hämeen Luonnon (LHL) lukuisat vaihtoyhteyspyynnöt tunnetuilta tieteellisiltä tutkimuslaitoksilta ja keskuskirjastoilta. Niitä on mennyt jo pitkään kaikkiin maanosiin. Ja juuri tuon LHL:n numeroiden avulla on aikaansaatu Forssaan, LHLY:n tiloihin erittäin monipuolinen alan kirjasto, joka on mm. lainaajien taholta herättänyt ihmetystä, mutta saanut myös kiitosta.

Torildhan viihtyi luonnossa jo lapsena, eikä yksin viihtynyt, vaan se kiinnosti häntä siinä määrin, että alkoi vanhemman veljen opastuksella kerätä omia kokoelmiaan. Kertoipa oppineensa lukemaankin saksalaisen perhoskirjan avulla. Ei siis ihme, että toimi myöhemmin perhoskokoelmien määrittäjänä.

Mainittakoon, että Torild Branderin nimi on jäänyt myös Suomen faunaan, sillä viidellä hänen löytämällään uudella hyönteislajilla on branderi-nimi.

Tuo laajat mittasuhteet saavuttanut luontoharrastus virisi siis uudelleen äidinpuoleisen suvun perinnön myötä 1940-luvulla. Siihen liittynyt maaomaisuus loi hyvän perustan konkreettiselle luonnonsuojelutoiminnalle. Sitä perintöä meidän on osaltamme pyrittävä vaalimaan ja kehittämään kaikin keinoin, sillä varmasti tulee aika, jolloin Torildin kauaskantoiset, viisaat ajatukset nousevat todelliseen arvoonsa.

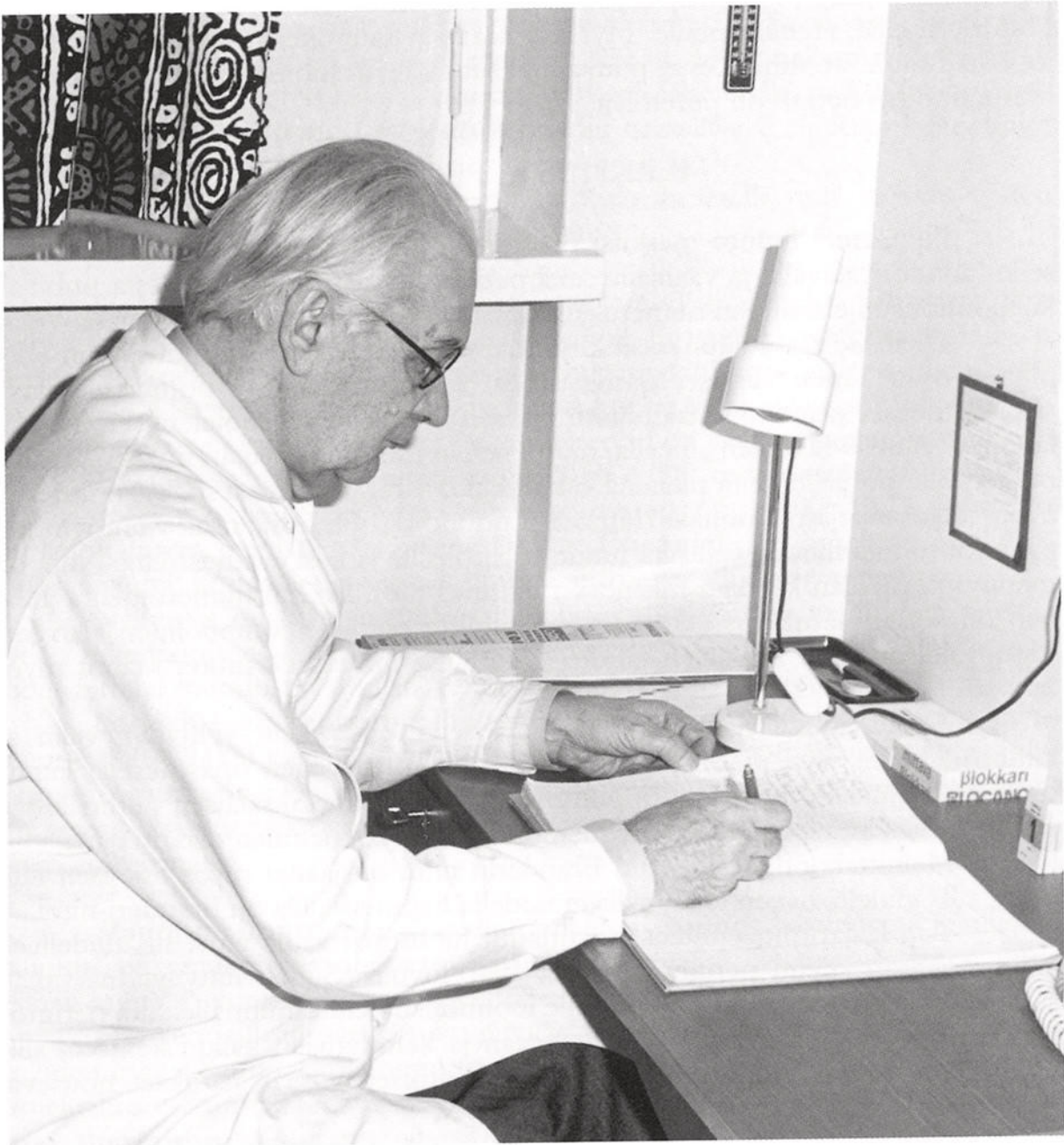
Meille kirjoittajille, joilla on ollut tilaisuus seurata läheltä Torildin uskottomia ponnistuksia luonnon hyväksi, on jo varhain selvinnyt, että luonnon on todella tarvinnut merkitä hänelle paljon eri elämänvaiheissa.

Torildin saatua Hämeen läänin ympäristöpalkinnon 5.3.1990 julkaisi Helsingin Sanomat 23.4.1990 laajan haastattelun, missä hänet nimettiin

”luonnonsuojelun isähahmoksi”, joka ei koskaan katunut sitä, että oli uhrannut omaisuutensa ja 40 vuotta elämästään luonnonsuojelulle.

Torild totesi itse ihmettelyihin sen jälkeen kun oli merkkivuotenaan 1964 luovuttanut LHLY:lle Urjalassa sijaitsevan Kivijärven ja Kaakkosuon, n. 450 ha:n luonnonsuojelualueiden omistusoikeuden, että hän vain haluaa säilyttää luonnonkauniit ja tieteellisesti mielenkiintoiset alueet eli maksaa velkansa luonnolle.

Se oli vaatimattoman miehen puhetta, miehen, jota ei kiinnostanut julkiuus, mutta joka oli aina hyvin kiitollinen saamastaan kannustavasta tunnustuksesta, mm. monista Forssan kaupungilta saamista arvokkaista huomionosoituksista.

Professori Torild Brander Luonnonhistoriallisen Museon eteisaulassa Palolaitoksen tiloissa odottamassa vieraita. – Foto: Pentti Alaja 1980-luvulla/1980’*s*. – Professor Torild Brander waiting for visitors in the entrance hall of the Museum of Natural History, in the Forssa Fire Station premises.

Professori T. Brander oli usein oppaana esim. Hämäläisosakunnan retkillä. Kuvassa ollaan retkellä Somerolla, mukana olivat mm. pitkäaikaiset jäsenet, nyt jo eläkeiässä olevat professorit Tapani Valtonen (vas.) ja Eino Erkinaro (oik.). – Foto: Tauno Toivonen 1955. – Professor T. Brander often guided tours for e.g. Hämäläisosakunta, the club of Tavastian students. Pictured here is an excursion taking place in Somero, participants including longtime LHLY members like Professors Tapani Valtonen (left) and Eino Erkinaro (right), nowadays both retired.

MEANING OF NATURE IN PROFESSOR TORILD BRANDER'S LIFE, AND HIS HERITAGE TO NATURE CONSERVATION

ALLI BRANDER & ANTERO SUORANTA

INTRODUCTION

Professor Torild Brander's eventful and truly remarkable life has been described in two earlier numbers of this periodical series, *Lounais-Hämeen Luonto*, LHL 80/1993 and LHL 83/1996. Author of both articles is a close relative of Torild's, Torsten Brander, M. Pol. Sc., who in this issue, No. 91, writes about Torild Brander's forefathers and other family connections. Also in this issue, Professor Esko Kaarsalo writes about Torild Brander's promisingly begun career in medicine, which nevertheless after five years of war ended due to many after-effects of the wartime period. Torsten Brander writes in LHL 80, the memorial issue for Torild Brander: "The five year war service ended on November 27, 1944, when he was released to civilian life. Torild Brander's exceptional medical career was now at its end point. Many plans of further research were left unrealized, as well as unfinished studies of several interesting subjects. The first life's work of his was done."

Now was the time for his great interest of the childhood years: nature.

NATURE AS A HOBBY, YEARS 1910—50

The purpose of this article is to represent at least a tiny fraction of the fruitful phase, the nature era, which filled the rest of his life.

Torild Brander was the last child, born at the family's then holiday refuge in Kemiö on August 1, 1904. He was registered in Helsinki, and his home address was Yrjönkatu 11 A. This place remained his official home until the death of his first wife Irene in 1967, and in 1968 he moved to Forssa. Strong enthusiasm for nature was evident in Torild already as a boy. The family had in Kirkkonummi, ab. 30 km from Helsinki by the Lake Humaljärvi, a country estate, the Sigurds Manor, where the family spent their summers. It was a splendid place for one to get acquainted with nature in its many forms. Torild's collecting hobby was inspired by his older brother Einar, who gave his own collections to the younger one to use. These collections, eventually filling two whole rooms, were destroyed, as was the main building of Sigurds, when a gunshot hit the building at the beginning of February 1918.

Along the inheritance from Torild's aunt Jenny Neovius, who had died childless, came the time for biology and conservation. The Nuutajärvi Manor in Urjala, owned by Neovius, was divided between sister Alma's children, into five estates over 1,000 hectares each, on December 31, 1942. The apportionment was put into effect the following year. After negotiations, Torild got the Raikko estate which he had wanted. For years he had been intrigued by these outlying fields and especially the wilderness and exceptional nature there. Calcareous deposits in the area made vegetation truly exceptional.

Work in nature. In Raikko Torild was able to give release to the researcher in him also. Another remarkable and far-reaching life's work as farmer in the Urjala wilds began, and continued uninterrupted until his death on May 1, 1992.

Raikko Manor had been an outlying part of Nuutajärvi Manor's lands, consisting mainly of forest and pastureland for cattle. The foundation of the Raikko estate had to be made from the very beginning. First the planning, then an urgent clearing, and then, and most importantly, construction. Previously there had only been a cattle shack in summer use in the area. Therefore the household buildings and temporary lodgings all had to be constructed from scratch. A makeshift lodge was completed in 1946.

Idea of an ecofarm. After agriculture had commenced at Raikko, and after the tight schedule of the initial phase had eased a little, Torild was left with more time for nature. He began an intensive research into the wildlife and natural history of the area. This resulted in not only a remarkable series of publications, "Kivijärvi Region in Urjala" (in the Yearbooks of The Southwest Häme Regional and Museum Society, 1949—52), but also in separate treatises on flora and fauna, e.g. muskrat, jackdaw and black woodpecker.

After he had examined the natural values of his own lands, Torild developed the idea of an "ecofarm": Raikko Manor would become a place operating as an agricultural farm but where valuable natural objects would be tightly protected. According to this idea pattern of his, he established two large conservation areas in the manor's lands. One was the surroundings of Lake Kivijärvi with the calcareous deposits, and the other was the northern Kaakkosuo area almost in its natural state. The main outbuilding and most of the fields were located between these two areas. This middle area was meant to be the agricultural production plant. In woodlands outside the conservation areas silviculture was projected, with action plans totally contradicting prevalent ideas of the time. One of these plans was the sparing of deciduous trees, especially willow trees, aspens and junipers. Also birch woods were to be grown, totally against all the silvicultural instructions of the time.

The idea of an ecofarm was unknown in the 1950's and only aroused suspicion. Like in many other things, also in this Torild was half a century ahead of his time.

Teacher and inspirer. Torild always wanted to share his biological knowledge in wider circles. This is evident of course in the amount of his literary publications. His goal in writing on the other hand was to deepen the knowledge among those already enthusiastic for nature, and on the other hand to arouse interest in nature among other people as well.

An interesting and generally unknown fact is Torild's plan of establishing an educational center for research and nature conservation at Kivijärvi already in the late 1950's. This plan included courses in conservation, with diverse protected objects and other educational objects (e.g. natural monuments) included in teaching, in addition to the conservation area itself. Of course the functioning ecofarm would have served in teaching, too. The original financing was meant to be taken care of by a body called the Southwest Häme Nature Foundation. The initial capital of the Foundation would have come from To-

rild, and according to a memo in the LHLY archives, the Foundation was actually about to become a beneficiary under a will, a recipient of land and house properties. According to the memo, by virtue of this donation the planned Foundation would have been able to finance educational and conservational projects on an annual budget of 5 million then Finnmarks.

The Foundation and the educational centre projects then foundered because of the building of Highway 9. The road goes past Kivijärvi at the eastern end of the lake and slices through the conservation area. A catastrophe of this magnitude and the long bureaucratic struggle preceding it discouraged even a fighter like Torild. The large conservation areas, however, were established, as were about ten natural monuments in close proximity of Lake Kivijärvi.

Torild had intended to complete his doctor's thesis in zoology also. Unfortunately this project was miscarried, too, due to the sudden death of K. Valle, professor of zoology at Turku University, at the end of September 1956. Valle had directed Torild's thesis.

Gamekeeping. In many of his writings Torild mentioned that "the practical conservationist has nothing against gamekeeping and hunting as long as these are carried out in the proper manner, and not just for the fun of killing".

He had been engaged in hunting pursuits since he was a youth, even to help him finance his studies in the Sigurds era. He had great interest towards certain game animal species. This is especially true of elk and fox. Torild's principle was that nothing could be protected unless one was familiar with the subject. This applies to his ideas about hunting, too. He hunted elks to gain practical experience, for instance in the postponement of the beginning of the elk-hunting season until snow cover, which would have helped in the search of wounded animals.

In his numerous magazine articles and letters to the gamekeeping authorities Torild took a stand on many faults in gamekeeping practices, like the introduction of alien species to Finnish fauna and brutal ways of hunting. Many things were realized after his suggestion, e.g. cessation of unilateral reduction of the elk stock, marking of elk paths with warning signs on roads, and marking of protected bird lakes by signs in the terrain.

The whooper swan was protected by game law in the 1950's and the bird was on the verge of extinction. Torild founded a hospital for wintering swans in his Urjala estate, and patients were brought there from all around Finland. Also under his supervision, a national network for the nursing of swans was designed, with instructions drawn by Torild. At the swan hospital Torild cared for other injured animals, too.

NATURE CONSERVATION AS MAIN OCCUPATION, YEARS 1951—92

Torild noticed in his conservation work quite soon that an individual's possibilities of influencing corrections of faults are substantially smaller than

those of communities, societies for example. After he got to know Professor Esko Aaltonen, a famous man of local history and culture, he was enabled to realize his idea of the benefits of communities by founding with Aaltonen on July 15, 1951, the Committee on Nature Conservation, within the authority of the Southwest Häme Regional and Museum Society. Torild was the acting chairman of the Committee.

Quite soon it became apparent that an independent society concentrating exclusively on nature conservation was the best alternative after all. So the Committee on Nature Conservation became independent already in 1956, and the Nature Conservation Society of Southwest Häme was born. Rules and regulations were registered on July 13, 1956. The operational area included the then 9 municipalities of Southwest Häme; nowadays there are 7, because some municipalities have united. The Town of Forssa has remained the central place, however. Torild originally divided operation in three main groups: education, research and protection. Each of these main groups was divided into 10 sub-groups, and within this context all activities still take place today according to topical needs and within the bounds of possibility.

For publishing research results it was necessary to start the periodical, Lounais-Hämeen Luonto (LHL, Nature of Southwest Häme), already in 1955. The first number was published in 1956 with Lars Fagerström, Ph.D., as chief editor. The periodical series soon established itself as a desired item during widespread publication exchange both in Finland and abroad. LHL has been essential in ensuring continuous annual growth of the rich biological library of the Society. Series at the library now number 1,319, of which 883 are Finnish and 436 foreign, from all continents.

From the very beginning also a museum of natural history loomed in Torild's mind. So he donated to the Society an apartment in Forssa where archive material started to appear: literature and also specialized museum items like stuffed animals and other preparations.

Independent society. The foundation of an independent society was certainly sped up by the acquisition of an apartment of 84 m² on Street Hallikatu (now Vapaudenkatu) in Forssa, which Torild bought. The very important public opening of the premises took place on May 19, 1957, and the first signature in the guestbook was by Prof. Esko Aaltonen.

The move from the previous, small space of 9 m² gave whole new opportunities for operation. The Society office, archives, and library were placed in the premises, and also a small biological collection started in 1951. Torild's idea of a museum of natural history came true, and after many phases and moves to new premises, the Forssa Museum of Natural History was finally located in the 900 m² premises on the second floor of the Forssa Town Library building, where the museum opened in March 1988. Torild was head of the museum till the day he died. The extensive botanical and entomological collections of the LHL are located in the Society office premises (164 m²) in Vapaudenkatu 5 B 20. Museum collections have grown to over 6,000 specimen in the museum hall. Additionally, a lecture hall has been taken into use, where courses have been arranged often in cooperation with other organizations close to our field.

Research. Torild's idea of dividing operations into three main groups – education, research and protection (the last includes also nature management and conservation itself) – has along the years proven very suitable. Each of these are divided into 10 subgroups:

Air and weather	Cultural landscapes
Water	Cryptogams
Bedrock	Phanerogams
Loose earth	Invertebrates
Natural landscapes	Vertebrates

Extensive biogeographical researches in botany and entomology were carried out in the area of the then 9 Southwest Häme municipalities in the years 1950—70. The bodies of material were truly enormous. Specialist determiners from Finland and abroad were 50. Many of the foreigners visited Southwest Häme, some even on three summers like Professor Bernhard Mannheims from Bonn. He discovered 16 Limoniidae species new to Finland among the specimens. Lounais-Hämeen Luonto No. 20/1965 is the *Enumeratio Tipulidarum Fenniae*, by Prof. Mannheims. LHL No. 18, of the same year, is the *Enumeratio Taraxacorum Fenniae*, by Holger Sältin. On the basis of these researches, parochial indices of species were published in LHL in proportion as determinations were verified, and of course brief communiques from various fields. The first comprehensive parochial index of species can be found in the Society's 10th Anniversary Issue, LHL 11/1961, which aroused quite an attention in wide circles. It is difficult to describe all objects of research in an article as brief as this, but summaries and species-relating info appears in many issues of LHL. These can be found at least in the largest libraries of natural history.

As only a small fraction of the huge number of determined specimens and other materials could be placed in the scientific collections of the Society, thousands and thousands were also delivered to Finnish universities and academies, e.g. to Åbo Akademi, where the entomological collections originated from the LHL samples. If space had permitted back then, also the LHL would now have a sizable and interesting comparative body of materials to use.

Of special fields let us mention the biting lice research during which Prof. Wolfdietrich Eichler from Berlin visited Forssa twice. As a result of his research, the LHL 46/1973 issue was published, in German, including 103 pages of internationally notable treatises. The most important article as regards the LHL is the one by Wolfdietrich Eichler and Walter Hackman, "Finnish Biting Lice (Mallophaga) 1. *Enumeratio Mallophagorum Fenniae*", in which also host species found in Finland are mentioned, species by species. All in all, 434 species, subspecies and other forms.

VASCULAR PLANTS (Vasculares). In the botanical collections of vascular plants there are over 5,000 normal-sized plant sheets organized according to the Hylander system. Furthermore, there are collections of diverse groups in various sizes, like dandelions (*Taraxacum*), goldilocks buttercups (*Auricomus*), hawkweeds (*Hieracium*) and lady's mantles (*Alchemilla*). These include also the 30 visitor plants gathered in 1958—64 from Ypäjä and Jokioinen, which Carl Blom, Ph.D., from Göteborg determined, and the seeds of which had been

transported with seeds of corn (*Zea mays*) to Finland. 14 of these species were new to Finland. The samples have proven useful in determining alien plants found on feeding sites for small birds.

In addition to these local scientific samples, also so-called study collections of botany are in use, with samples from around Finland. Dozens of well-preserved herbaria from various eras exist both at Vapaudenkatu and at the FLHM.

CRYPTOGAMS (Cryptogamia). Samples of cryptogams, like bryophytes (Bryophyta), lichens (Lichenes), microfungi (Fungi), leaf mines (Nomia), galls (Cecidia), and remnants of eatings of various pest insects are stored in the Vapaudenkatu collections, all determined, and stored on paper folders of A4-sheets, over 5,000 of them.

In the LHLY archives in Tammela there is a card index of fungi, of 3,500 species, by the famous mycologist P.A. Karsten (1834—1917), complete of course with information on the mushroom varieties of the Tammela region.

Here it is appropriate to mention that Nicken Malmström, M.A., studied in August 1958 the growths of fungi in Urjala and Forssa. Studies of macrofungi have always been left unfinished, only a few freeze-dried macrofungi have been on display in the FLHM collections. In the annual mushroom exhibitions, however, plenty of macrofungus samples have been on view for many attendants and interested people to see, with an expert guide present on all occasions.

The microfungi of Southwest Häme are surveyed e.g. in LHL No. 16/1964, as are gall mites and other related specimen. These samples are included in the pupal samples of cryptogams.

ENTOMOLOGICAL COLLECTIONS. At Vapaudenkatu 5 B 20, in tight drawers designed after the measurements by Jorma Kuusinen, himself an active collector of insect specimen in his time, there is an insect sample collection of 6,000 specimen. The total number of insects is ab. 36,000. In organizing the collections, the Enumeratio Insectorum Fenniae system and nomenclature has been partly applied. Especially researchers familiar with today's endangered species have praised the ease of use of these collections. As there were 9 municipalities under scrutiny, there was space reserved for 10 samples of each species, with at least one of the lepidopteran samples upside down. It is truly regrettable that there was no room for comparative materials at the time.

As to an extensive collection of entomological samples, it is impossible in a short representation like this article to even shed sufficient light on any special group, so we only state that, from along the years, there are parochial indices of species in various numbers of LHL.

Education. Since the 1960's, the educational task has been best carried out at the Forssa Museum of Natural History. The main thread in the museum collections since the foundation has been conservation of nature. Even after many moves from place to place, some exhibit collections built by Torild can still be seen in vitrines. And the thread remains, of course.

In the present day main exhibition there are over 6,000 museum items on view. Stuffed animals, which most people regard as the entire museum, number ab. 800. The Museum does consist, however, of some really tiny items.

In the insect section for example (ab. 1,000 samples on display), the smallest ones are just barely visible to the human eye.

The museum space in the present premises allow also the building of annually changing exhibitions, and ab. 10 have been arranged each year, mainly of photography and art.

Protection. In Torild's opinion, the greatest possible achievement in nature conservation is a conservation area officially protected by law. This in his mind secured nature against man's actions.

Besides Kivijärvi and Kaakkosuo, he established also the Sammakkolampi (ab. 23 ha) and Pesämäki (ab. 22 ha) nature reserves on his own lands. Sammakkolampi is a good eutrophic bird lake in the southwest corner of the municipality of Urjala, a few kilometres from Kaakkosuo. Pesämäki is a rocky land area south of Kaakkosuo. Now Kaakkosuo, Kivijärvi and Pesämäki are united by the Pirttilahti conservation area and the full size of the areas combined is ab. 537 hectares. This means that of all the lands of Raikko Manor more than half today are protected conservation areas!

In addition to his own lands, Torild and the LHLY helped also other private landowners in establishing conservation areas. Thus the middle part of the Kaukolanharju Ridge in Tammela was secured under protection already in the 1950's. All in all, the LHLY has contributed in establishing more than 20 conservation areas in Southwest Häme, and there is at least one in every parish.

Together with the conservation areas, also the protection of other individual objects such as natural monuments in accordance with Torild Brander's teachings is of great importance, especially in kindling and spreading the idea of conservation. In privately-owned lands, there are ab. 150 natural monuments protected with the aid of the LHLY.

MEANING AND HERITAGE

What did nature mean to Torild Brander, a true nature lover who cherished these values, a persistent campaigner for nature and the defender and voice of the idea of nature conservation, in practice?

We have in this brief article tried to bring forth a small fraction of his wise thoughts, unbelievable efforts and enormous achievements for the good of nature, its research and preservation mainly in the Southwest Häme area. But they reach far beyond, too, even outside the borders of our country. As a small example: exchange requests for our periodical series Lounais-Hämeen Luonto (LHL), published since 1956, come in continuously from numerous institutes of research and from central libraries in countries around the world, from all continents. And thanks to the LHL, our yearbook publication, a multifarious and rich library of biology and conservation has grown in the LHLY premises in Forssa. The library never ceases to arouse wonder and admiration among visitors.

Let us mention that Torild Brander's name is also immortalized in the Finnish fauna: five new insect species he discovered have been named after him (*branderi*).

The widely spread and influential outcome dates back to the kindling of the nature hobby alongside the inheritance from Torild's maternal branch of

the family in the 1940's. The land property gave a good basis for concrete measures and operation in conservational work. That heritage we must try to cherish and develop in all manners possible, because the time will surely come when Torild's far-reaching and wise thoughts will again rise to be recognized and respected as they deserve to be.

After Torild received the Häme Environment Prize on March 5, 1990, the Helsingin Sanomat newspaper published in its April 23 issue a long interview with Torild, calling him "the father figure of nature conservation", who never regretted the sacrifice of his property and 40 years of his life to conservation of nature.

Even this was the talk of a modest man, one who was never interested in publicity, but who was always grateful for the encouraging recognitions he received, for example for the many worthy recognitions from the Town of Forssa.

Professori Torild Brander soutelemassa Urjalan Kivijärvellä. – Foto: Helena Vauraste 1962. – Professor Torild Brander rowing on Lake Kivijärvi in Urjala.

TORILD BRANDER ESIKUVANA NUORELLE LUONNONSUOJELIJALLE

JUHA KAARSALO

Perheemme ollessa ensivierailulla Raikossa olimme minä ja veljeni Simo noin kymmenen ikäisiä pojannaskaleita. Harrastimme luonnon tutkimista, eritoten perhosten keräämistä. Mihin tahansa menimmekin, haavit, purkit, neulat ja levityslaudat olivat mukana. Niin myös Raikossa. Tämän tietäen olivat Torild ja Alli järjestäneet innokkaille nuorille lepidopterologeille lakanat, valot ja muut tykötarpeet valmiiksi. (Muistaakseni perhoshavit olimme ottaneet mukaan omasta takaa; epäilemättä nekin olisivat paikan päältä löytyneet.) Illan tullessa jännitys kartanon terassilla tiivistyi, sillä meille oli luvattu melkoinen saalis. Tuntui uskomattomalta että sellaista voisi luvata etukäteen. Mutta vain lyhyen hetken odoteltuamme perhosten tuloa illan pimennyttyä, emme olleet pian uskoa silmiämme: niin valtava oli sinivöisten ritariyökkösten tulva valolle! Kymmeniä, satoja upeita perhosia. Elämys kohosi maagisuudessaan huimasti keräilyharrastuksen tuolle puolen.

Ihmetellessämme kuinka näin paljon perhosia voi kerralla ilmaantua, vitsaili Torild, että hän ja Alli olivat järjestäneet Anteron ylös parvekkeelle laskemaan perhoset ulos häkistä.

POSITIIVINEN PERSOONA

Tunnistin Torildissa jo nuorena poikana erikoisen rakkauden luontoa kohtaan. Tuntee, että luonnossa on aina kotona. Sen tajusi jo ensimmäisellä yhteisellä retkellä 70-luvun alussa. Itsessäni tuo tunne ja asenne alkoi kasvaa josain vaiheessa lapsuuttani, en tiedä milloin, mutta murrosikäisenä olin asenteiltani jo intohimoinen luonnonsuojelija. Yltiöpääradikaali kuten asiaan – tai pikemminkin ikäkauteen – kuuluu. Kehdannen sanoa, että Torildissa tunnistin hengenheimolaisen. Hän oli alusta saakka kuin ystävä, kuin isähahmo.

Torild Brander oli äärimmäisen älykäs ja paljon aikaansaava persoona, joka kuitenkin oli toisaalta myös vaatimaton. Itseään korostamaton. Muistan Torildin olemuksen joistakin juhlista, etenkin hänen omistaan: ei ylenpalttista seurustelua, ei turhaa small talkia. Häntä ei yleensä saanut valokuvata (äitini oli harvoja poikkeuksia), mutta hienoinen erakkomaisuus ei koskaan ollut häiritsevää. Koin hänet helposti lähestyttäväksi, sillä hänestä säteili ystävällinen karisma. Ilman muuta hän oli lisäksi yleensäkin täydellinen herrasmies.

Torild kunnioitti ihmisiä, vaikka he olisivat olleet hieman tylsiäkin. Kysymys oli elämänasenteesta. Suurin osa ihmisistä on vahinkoeläimiä, ajattelevat luontoaktivistit usein. Yhtä lailla kuin ne vieraiden lajien "luontokappaleet", joita he ovat salakuljettaneet Suomen alkuperäiseen luontoon.

Moniulotteisen tiedemiehen ja humanistin kanssa keskustelin joskus myös psykiatriasta. Ei toki minun aloitteestani; aihe vain luisui siihen esimerkiksi uskonnosta juttellessamme. Torildilla oli ihailtavan analyyttinen ajatuksenjuoksu ja tietoa ihmismielen lukuisista puolista, myös pimeistä. Selkeytti nuoren miehen ailahtelevaa tajuntaa, kiihkotonta pohdintaa kuunnellessa.

LUONNONSUOJELU VS. YMPÄRISTÖNSUOJELU

Nuorta luonnonsuojelijaa, etenkin niin ehdotonta kuin itse olin, innosti suuresti Torildin kirkas näkemys suojelusta. Ensinnäkin hän erotti toisistaan ympäristönsuojelun ja luonnonsuojelun hyvin selkeästi: edellinen on ihmisen hyväksi, siinä suojellaan ympäristöä ihmistä ja hänen tarpeitaan varten, mutta jälkimmäinen on luonnon suojelua ihmiseltä.

Torildin esimerkki oli kasvattava ja jalostava: hän ei hyväksynyt laittomuuksia. Hänen mielestään toimenpiteiden tulee tapahtua ilman kiihkoilua. Silti intohimoisesti, vaikkei hän sitä koskaan paasannut tai hihkunut. Kaikessa hänen toiminnassaan näkyi mielenhallinta, tarmokkuus ja omistautuminen.

Keskustelimme usein vahinkoeläimistä luonnossa. Ensimmäisen kerran kun otin puheeksi kissan, hän kääntyi puoleeni ja huudahti: "Mitä tahansa luonnonsuojelutoimenpiteitä suunnitteleekin, kissat pilaavat aina kaiken!"

Oli huikaisevaa kuunnella kysymyksistä, joita ei julkisesti koskaan ole ollut käsitelty. Jotkut tutkimukset ympäristömyrkköjen todellisista vaikutuksista ihmisiin ovat niin masentavia, ettei niitä kaikkia ole tähän päiväänkään mennessä julkaistu. Voi vain seurata Homo sapiensin käyttäytymisen degeneroitumista, niin yksilö- kuin yhteisötasolla.

Jos toivoa on, se löytyy luonnosta. Luonnonsuojelusta.

Torildin paneutumisessa asiaan kuin asiaan oli jotain yli-inhimillisen tehokasta. Aivan kuin tämän tiedemiehen mielessä olisi ollut jatkuvasti toiminnassa kaikkein huikkein mahdollinen teleobjektiivinen, jolla hän pystyi fokusoimaan asioihin äärimmäisellä tarkkuudella. Ja kuitenkin nopeasti, olipa asia tai aihe kuinka pieni tai suuri hyvänsä. Hänen hyväntahtoisuutensa ja avuliaisuutensa tekivät lähtemättömän vaikutuksen. Kyselin joskus erinäisiä detaljiasioita tai merkityksiä myös kirjeitse, vaikkapa flavinismista. Torild vastasi poikkeuksetta pitkällä kirjeellä, joka ei todellakaan jättänyt muuta jatkotoimenpiteen varaa kuin kiitoksen hyvin tyhjentävästä vastauksesta.

TIEDEMIES JA HUMORISTI

Eikä siinä vastauksessa kaikki. Suuri tiedemies oli myös suuri humoristi. Tieteellisenkin selvityksen keskellä saattoi pilkahtaa vitsinpoikanen, vähintäänkin sanaleikki. Hän saattoi yhtäkkiä lyödä leikiksi.

Ehdottaessaan aikanaan, että alamme sinutella toisiamme, Torild ryhtyi raumalaiseksi: "Sano snää mnut snuksi, niin mnää sanon snut snääksi!"

Torild oli ihanteellinen auktoriteetti vaikkei autoritäärisyyttä arvostaisikaan. Hän oli mielipiteissään ehdoton, muttei idealistisessa "hihhuli"-mielessä, vaan tarkan luonnontieteellisen tutkimuksen ja näkemyksen perusteella. Hän oli tavoitteissaan vankkumaton: laillisuudesta ei tingitä, sillä laittomuuksilla saavutetaan vain enemmän haittaa kuin hyötyä, ja todennäköisesti tavoiteltava asia lykkääntyy entistä kauemmas tulevaisuuteen.

Hänen kärsivällisyyttään voi vain ihmetellä. Kuinka monella olisi kestänyt pinna esim. ysitien (Valtatie Turku-Tampere) surullisen kuuluisan rakentamiskiistan aikaan, jolloin asfalttibaanaa suunniteltiin vedettäväksi luonnonsuojelualueen halki? Yksi mies vastaan melkein pätkä koko valtakunta! Sellaista sotaa ei usein näe niin läheltä. Torild hävisi kyseisen taiston, mutta monta muuta hän voitti. Ja aina kun epäily iskee omissa projekteissani, tai tuskastuminen väijyy

elämän liukuessa epäoikeudenmukaisuuden suuntaan, on hyvä muistaa Torildin kovat kokemukset ja suuret saavutukset. Tinkimättömyys, periksiantamattomuus ja vankkumaton usko oman työn oikeutukseen. Ennen kaikkea elämän ja luonnonsuojelun välttämättömyyteen.

ELÄMÄNSUOJELIJAN HENKI ELÄÄ

Luonnonsuojelu vaatii uskomattoman paljon. Ihminen, joka aikoo myös saavuttaa jotain konkreettisesti, joutuu ottamaan kovia riskejä. Asettumaan kanssaihmiä vastaan. Oppimattomuus ja itsekkyyt sanelevat monien asenteita luontoa kohtaan. Järjettömiä tilanteita metsässä. Taistelua kentällä. Kovistelua. Oli opetettava kovalla kädellä käyttäytymään riistanhoitoalueilla. Täytyi tapella! Torild mainitsi toisinaan, että nyrkkeilyharrastuksesta on hänelle ollut paljon hyötyä luonnonsuojelussa. Pilke silmäkulmassa – mutta totta toinen puoli! Eipä ollut mitään nössömiesten puuhaa tämä, toisin kuin viherpipertäjiksi suojelijoita nimittelevät luultavasti yhä kuvittelevat. Torild oli ankara, sillä rikoksen edessä ei hellytä. Väärinkäytöksen partaalla ei livetä. Luonnon tuhoamiseen ei voi suhtautua ymmärtäväisesti. Jos annat pikkusormen...

Kovia kokeneenakin ja suuren vastuun kantajana oli Torild rauhallinen, ystävällinen ihminen. Mietin edelleenkin usein, että jos ei tässä ollut paras mahdollinen esikuva monissa elämän asioissa, luonnonsuojelun lisäksi, niin ei missään.

Monta karvasta kokemusta oli varmasti jäänyt hampaankoloon, mutta saavutukset ovat niin komeat, että juhlimisen aihetta on. Satavuotispäivänä, ja jokaisena päivänä. Torild Brander ei ainoastaan suojellut luontoa Urjalassa, vaan hän kylvi hyvin vahvan ja jo itäneen siemenen monen luonnonsuojelijan mieleen ja sydämeen.

Jättäessään mahtavan elämäntyön ja hyvän tekijän maineen jälkeensä, Torild poistui hitaasti kovan sairauden runtelemana muihin mahdollisiin maiseimiin. Kävin loppuaikoina katsomassa häntä sairaalassa lähes päivittäin. Vakavasta tilastaan huolimatta hän oli aina ilahtunut ja jaksoi jutella. Melkein viimeiseen asti hän myös luki. Kun astui potilashuoneeseen, oli aina jokin opus menossa.

Torildin ehdottomuus oli ja on ihanteeni. On vaikea keksiä montakaan alaa, missä sataprosenttinen nollatoleranssi olisi yhtä välttämätön. Elämästä on kysymys. Torild ei ollut vain luonnonsuojelija. Hän oli elämänsuojelija. Planeettamme on ainutlaatuinen ekosysteemi ja elonkehä meidän ainoa todistetusti todellinen maailmamme. Sen tuhoamisessa ei ole mitään mieltä, siihen ei kellään ole mitään oikeutta, ja ihmistä on estettävä tekemästä vielä lisää pahojaan tässä paratiisissa, joka raadollisuudessaankin on mahdollisista maailmoista paras.

Sen tiesi Torild Brander. Ja tätä paratiisia hän on uskomattomalla panoksellaan pystynyt tutkimaan ja suojelemaan. Esikuvan antaen, ja jääden oppilaan ja ihailijan sydämessä ikuisesti elämään.

SUMMARY

JUHA KAARSALO: Torild Brander as an example to the young conservationist.

The author describes the influence of Professor Torild Brander on the enthusiastic young conservationist. Brander was a positive personality, a sympathetic and disciplined gentleman who achieved fantastic things with his unbelievable intelligence and devotion to the causes. In personal contact, his character was uplifting and humorous. Already on their first outing together in the Urjala wilds, when the author was little over ten, he remembers having recognized a soul mate in Torild Brander. Someone who is always at home in nature.

In active conservation the Professor's role model to the young radical was one of wisdom, scientific research and obedience to the law. With practically superhuman energy and patience he struggled against bureaucracy and road building – almost as in one man against the state. He made a clear distinction between environmental protection and nature conservation: the former means saving nature for man's purposes, but the latter means securing nature from man.

Despite his incredible achievements and international fame, Torild Brander was modest and kind, always so helpful that the other person could only wonder at the sacrifice of his time in the smallest details. To a brief question he replied with a long letter. In cooperation he never pressured the other. Discussions on psychiatry, religion or biology were always fascinating, as the esteemed doctor did not settle for the obvious. Deeply understanding not only nature and its infinite diversity, but also the human mind in both its brighter and darker aspects, he was capable of analytical precision and compassion alike.

Torild Brander's love of life was evident in everything he did. He is a great example to those who knew him, and others, and he truly made an everlasting mark in the hearts of all of his friends and followers.

Professori T. Brander esitelmöimässä Lohjalla Lojo-Samfundetin kotiseutupäivillä.— Foto: Helmer W:son Bäckman 1970. – Professor T. Brander lecturing in Lohja, at the regional history event of Lojo-Samfundet Society.

Professori Torild Brander tutkimassa suurta ampiaispesää LHLY:n toimistossa Vapaudenkadulla. – Foto: Osmo Pajala 1981. – Professor Torild Brander examining a large vespiary at the LHLY office in Vapaudenkatu.

PIRTTILAHDEN PELTOALUEIDEN LUONNONTILAN PALAUTTAMINEN

MATTI HAAPALA

Kun maatalous oli lopetettu Raikon kartanossa, ryhdyttiin peltoja ammattimiesten toimesta ajan tavan mukaan metsittämään 1970-luvun alusta lähtien. Peltojen pääosa sijaitsi Kivijärven ja Kaakkosuon luonnonsuojelualueiden välissä. Aluksi yritettiin rauduskoivun (*Betula verrucosa*) istutusta, koska ennen pellon raivausta täällä oli kasvanut koivuvaltainen puusto. Tämä kuitenkin osoittautui vaikeaksi. Hirvet (*Alces alces*) ja valkohäntäpeurat (*Odocoileus virginianus*) suorastaan asuivat istutuskoivikossa. Nämä taimet maistuivat paremmilta kuin luonnonkoivut. Oletettavasti hyvin lannoitettuna ne sisälsivät runsaasti ravinteita, ennen kaikkea valkuaista. Suojausta yritettiin rakentamalla peloitenauhasta aita alueen ympäri. Se auttoi vähän aikaa, mutta muutaman viikon kuluttua eläimet huomasivat, että aidan yli tai alitse voi vaaratta kulkea. Kaikkiaan kolme kertaa alue istutettiin tai täydennettiin, mutta aina tulos oli sama. Koivun viljelystä oli luovuttava. Tämän vuoksi pellot istutettiin kuuselle (*Picea abies*) ja männylle (*Pinus silvestris*).

Kivijärven alavalla ranta-alueella halla tappoi vähitellen suurimman osan kuusen taimista. Kokeiltiin myös tervalepän (*Alnus glutinosa*) viljelystä, mutta taimet eivät menestyneet. Korkeammilla mailla kuuset kasvoivat hyvin. Männyt joutuivat liian rehevään maahan ja niistä kehittyi laadullisesti äärimmäisen huonoja, monivääriä ja paksuoksaaisia ”räkämäntyjä”.

Alli Branderin rauhoitettua Pirttilahden alueen (n. 67 ha) vuonna 1992 luonnonsuojelualueeksi, jäivät edellä mainitut metsitetyt pellot suojelualueen sisälle. Tällöin heräsi kysymys niiden tulevaisuudesta. Tuntui vaikealta ajatella, että kauniiden luonnonmetsien keskellä kasvaisi tällaisia monokulttuureja metsän kiertoajan, kenties yli vuosisadan.

Peltojen umpeen kasvaminen on muuttanut ja köyhdyttänyt kasvien ja hyönteisten lisäksi lintukantaa. Avomaiden lajit ovat lähes hävinneet. Pirttilahdelle tyypillinen tuulihaukka (*Falco tinnunculus*) on hävinnyt taivaalta. Maakotka (*Aquila chrysaetos*) ja täällä harvinainen merikotka (*Haliaeetus albicilla*) eivät enää laskeudu talviruokintapaikan pienentyneelle aukiolle.

Näillä perusteilla päätettiin hakata istutetut havupuustot. Tämän aloitukseen on saatu ympäristökeskuksen lupa. Istutetut koivikot säästetään niiltä osin kuin ne ovat säilyneet hirviltä ja peuroilta. Osa entisistä pelloista raivataan riis-tapelloiksi, mutta valtaosan luonto saa metsittää. Hakkuu on aloitettu vanhimmista 1970-luvun alussa istutetuista puustoista, jolloin kuitupuuta saadaan jonkin verran myyntiin. Näin istutuskustannukset eivät mene täysin hukkaan. Tähän mennessä on hakattu 4,7 ha. Hakattavia alueita on vielä jäljellä n. 12 ha. Useita vuosia kestävän urakan jälkeen jääme odottamaan tuulihaukkaparis-kuntaa Pirttilahden taivaalle.

SUMMARY

MATTI HAAPALA: Restoration of fields in the Pirttilahti conservation areas.

When agriculture had ceased at Raikko Manor, reforestation of the fields began in the early 1970's. This was also customary of the times. First there was an attempt at planting birch trees (*Betula verrucosa*), but elks and deer thwarted those plans. The fields were then changed into coniferous tree stands.

After Alli Brander had made Pirttilahti a conservation area of 67 ha in 1992, these monocultures remained in the centre of natural forests. Afforestation of open areas had strong effects on local flora, entomofauna and avifauna. Therefore it was decided that the afforested fields should be clear-cut.

Some of the openings thus created are now being managed as natural meadows, whereas some are to be turned into game fields. Nature herself will gradually forest most of them into multiform natural forests. We anticipate the reappearance of a Kestrel couple (*Falco tinnunculus*) in the Pirttilahti sky.

Rehevään peltoon istutetut mänyt (*Pinus silvestris*) kasvavat ohuiksi ja joka suhteessa huonomuotoisiksi. – Foto: Matti Haapala 2004. – Pine trees (*Pinus silvestris*) planted in a lush field only grow thin and poorly shaped in every respect.

Piikaniityn pelto 3,4 ha:n hakkuun jälkeen. Aukkoa rajoittavat lehtipuuvaltaiset luonnonmetsät. Taustalla alkaa Kaakkosuo luonnonsuojelualue ja vasemmalla on Pesämäki. – Foto: Matti Haapala 2004. – Piikaniitty (Maid Mead), after a cutting of 3,4 ha. The opening borders on natural forests dominated by deciduous trees. In the background the Kaakkosuo conservation area begins, and the Pesämäki area is on the left.

Kuuset (*Picea abies*) on istutettu peltoon suoriin riveihin. Valon puutteessa aluskasvillisuutena on vain vähän sammalta ja jäkälää. Täällä vallitsee epäedullinen, kylmä ja kostea ns. "kellari-ilmast". Valkohäntäpeurat (*Odocoileus virginianus*) ovat tallanneet polun puurivistön väliin. – Foto: Matti Haapala 2004. – Spruce trees (*Picea abies*) have been planted in straight lines in the field. Due to lack of light, the ground vegetation only consists of some moss and lichen. An unfavourable, cold and damp "cellar climate" prevails. White-tailed deer (*Odocoileus virginianus*) have trampled a path between the lines of trees.

KESÄRETKI PIRTTILAHDEN LUONNONSUOJELUALUEILLE

MATTI HAAPALA

Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys järjesti sunnuntaina 13.6.2004 kesäretken kutsuvieraille Urjalan Kivijärven ja Pirttilahden luonnonsuojelualueille. Retki järjestettiin yhdistyksen perustajan ”Professori Torild Branderin syntymästä 100-vuotta”-teemaan liittyen. Tämä päivä oli myös Suomessa toista kertaa järjestetty Pohjoismaiden luonnonkukkien päivä.

Aurinkoisessa kesäsäässä kokoonnuimme Kivijärven Kalkkilehdon luona, jossa retken johtaja Antero Suoranta selosti Urjalan luonnonsuojelualueita ja retken kulkua.

Heti kun siirryimme vanhalta maantieltä Kalkkilehdon puolelle suurien haapojen (*Populus tremula*) alle, lehtokasvien runsaus hämmästytti. Vuokkojen (*Anemone*), imiköiden (*Pulmonaria obscura*) ja linnunherneiden (*Lathyrus vernus*) jälkeen korpinotkossa kasvoivat lehtotähtimöt (*Stellaria nemorum*) ja lehtorvokit (*Viola mirabilis*). Näsiä (*Daphne mezereum*) esiintyi harvinaisen runsaana, samoin kuusama (*Lonicera xylosteum*). Yhden runko oli vahingoittunut, lähes kuoreton. Metsäkauris (*Capreolus capreolus*) oli hangannut sarviaan. Se on uusi tulokas täällä hirvieläinten joukkoon.

Kalkkimäelle noustessa etsimme lehtoneidonvaippaa (*Helleborine latifolia*), mutta sitä ei tälläkään kertaa löytynyt. Reheviä konnanmarjoja (*Actaea spicata*) kasvoi kaikkialla. Lehtopähkämö (*Stachys sylvatica*) löytyi myös rehevän kasvillisuuden joukosta. Runsaan kalkin vaikutus näkyi kaikkialla.

Muinaisen kalkkiuunin raunioilla kuulumme kalkin louhinnan historiaa. Perimätiedon mukaan täältä on viety kalkkia Hämeenlinnan rakentamiseen, joka alkoi 1200-luvulla. Kalkin louhinta ja poltto on täällä lopetettu 1800-luvulla, koska sen laatu ei ollut riittävän hyvää Nuutajärven tehtaan lasin valmistukseen.

Antero Suorannan esitystä kuunnellessa kiinnittyi huomiomme kiihkään, yllättävän kuuluvaan linnunlauluun. Lintuasiantuntijamme Jorma Kettunen tunnisti sen heti pikkusiepoksi (*Ficedula parva*). Se on suuri harvinaisuus ja meille useimmille ensimmäinen havainto tästä linnusta. Ikimetsien häviäminen on vähentänyt pikkusieppokantaa niin, että nyt se on uhanalainen laji.

Tämän jälkeen tutustuttiin lehtojen hoitoon. Riittävän valon pääsyn maanpinnalle estävän alikasvoskuusikon poiston jälkeen lehtokasvillisuus elpyi yllättävän nopeasti. Sitten löydettiin soikkokaksikko (*Listera ovata*), mutta aikaisemmin esiintynyttä käärmeenkieltä (*Ophioglossum vulgatum*) ei löytynyt. Ihailtiin mustapääkertun (*Sylvia atricapilla*) sointuvaa laulua ja laskeutuessamme Kivijärven rantaan peukaloinen (*Troglodytes troglodytes*) pyöri hermostuneesti ympärillämme, pesä oli varmasti läheisyydessä. Pitkänokassa tutustuimme kallionkielekkeellä kasvavaan haisukurjenpolveen (*Geranium robertianum*) ja sen jälkeen huvilan puutarhakarkulaisiin. Täällä auroraperhonen (*Anthocharis cardamines*) liiteli ohitsemme. Mehua nauttiessamme hätyyttelimme hyttysiä ja valmistauduimme siirtymään toiseen kohteeseen Pirttilahden katajakedolle.

Tämä keto on ollut viimeksi hevoslaitumena. Nyt se kasvaa kaunista katajikkoja (*Juniperus communis*), mutta siinä on myös aukeita alueita. Varjostavia kuusia (*Picea abies*) on poistettu ja keto on vuosittain niitetty. Ympäristökeskus on huomionnut tämän hienon kedon ja antanut pienen rahasumman kohteen

kunnostamiseen. Tämä on välttämätöntä kun laiduntaminen on loppunut. Ketokukkien johdosta hyvinä perhoskesinä täällä lentää monipuolinen lajisto.

Tällä kertaa etsimme Suomen ympäristökeskuksen suosituksesta harvinaisia noidanlukkoja (*Botrychium* spp.), joista useimmat ovat uhanalaisia niittyjen ja ketojen nopeasti vähentyessä. Löysimme useita ketonoidanlukkoja (*Botrychium lunaria*), jotka olivat sateisena keväänä kasvaneet poikkeuksellisen kookkaiksi. Muutamia häränsilmiiä (*Hypochoeris maculata*) havaitsimme, mutta ne eivät vielä kukkineet. Kesken etsinnän lintuasiantuntijamme kiinnitti huomiomme voimakkaaseen sirinään. Se tuntui heinäsirkan sirkutukselta. Kuitenkin ääni oli pensassirkkalinnun (*Locustella naevia*). En ollut koskaan ennen kuullut sitä tai sitten en ole erottanut sitä heinäsirkestä. Kyllä oli henkeäsalpaava kokemus.

Pohdimme luonnossa retkeilyä, sen tarjoamia elämyksiä, rauhaa. Nykyisin ihmisjoukot kiertävät autoillaan massatapahtumasta toiseen. Jotkut saavat nautintonsa luonnosta. Harvinainen kasvi puhuttelee. Kuinka se on juuri tähän tullut? Linnunlaulu voi tuottaa elämyksen, joka jää pysyvästi mieleen. Tällaisin ajatuksin palasimme kotiin onnistuneelta luontoretkeltä.

SUMMARY

MATTI HAAPALA: Summer outing in the Pirttilahti conservation areas.

The LHLV arranged an excursion into the Pirttilahti conservation areas in Urjala on June 13, in conjunction with the theme "100th Anniversary of the Birth of Professor Torild Brander". This summer's day was also the Nordic Wild Flower Day, organized for the 2nd time in Finland.

First we studied the rich deciduous vegetation of Kalkkilehto (Lime Grove). The foundations of an age-old kiln took thoughts back in time for centuries. The luxuriant effect of lime was evident everywhere. In the ancient spruce forest sang the rare and endangered Re-breasted Flycatcher (*Ficedula parva*). Herb Robert (*Geranium robertianum*) grew on a promontory and Twayblade (*Listera ovata*) in the wildwood.

An old pasture field growing with beautiful junipers (*Juniperus communis*) was our next goal. On the pasture we found Moonworts (*Botrychium lunaria*) and Spotted Cat's-ears (*Hypochoeris maculata*). The chirping of a Grasshopper Warbler (*Locustella naevia*) in a nearby juniper bush became the grande finale of our outing.

Retkeläiset etsimässä harvinaisia noidanlukkoja Pirttilahden entisellä laidunniityllä. – Foto: Matti Haapala 2004. – Excursionists in search of rare grape ferns on a former pasture meadow in the Pirttilahti conservation area.

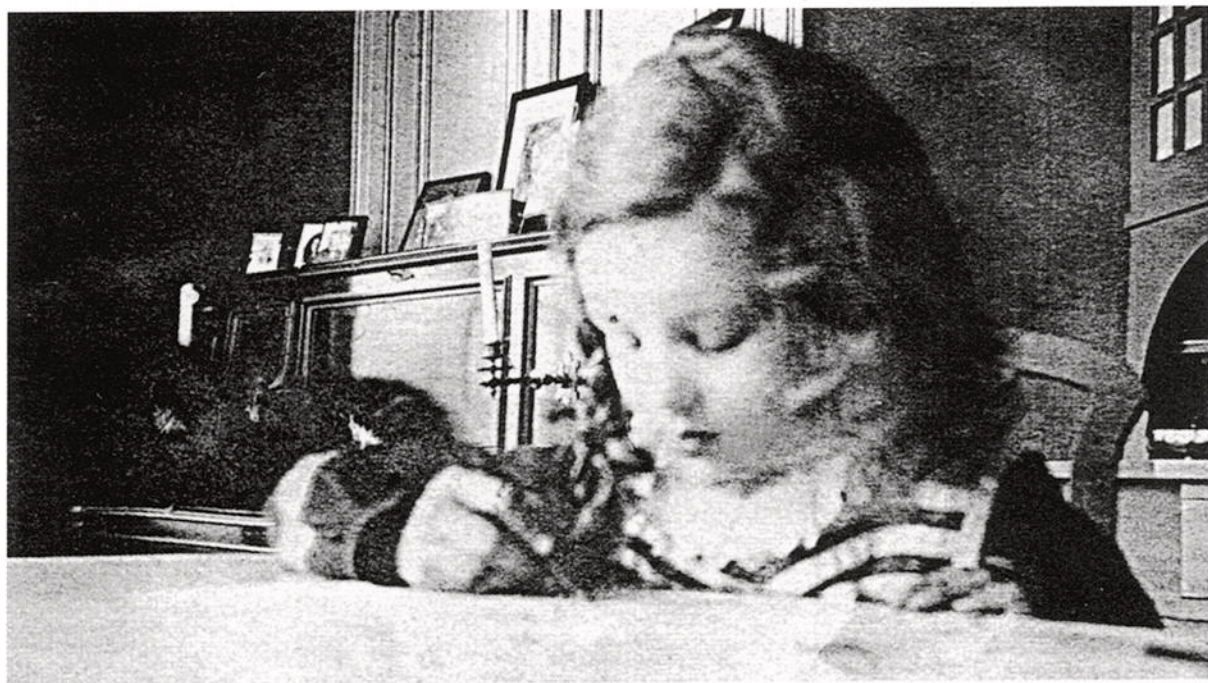

Retkeläiset kuuntelevat historiallisen kalkkiuunin raunioilla Antero Suoran-
nan selostusta kalkkipolton historiasta Kivijärven Kalkkivuorella. Rehevä lehtokas-
villisuus peittää muinaisia kaivuukuoppia. – Foto: Matti Haapala 2004. – Excursion-
ists at the ruins of a historical lime kiln, listening to Antero Suoranta's account of the
history of limeburning at the Lime Mountain of Kivijärvi. Luxuriant grove vegetation
covers the ancient excavations.

PROFESSORI TORILD BRANDERIN VANHEMMAT/
PROFESSOR TORILD BRANDER' PARENTS

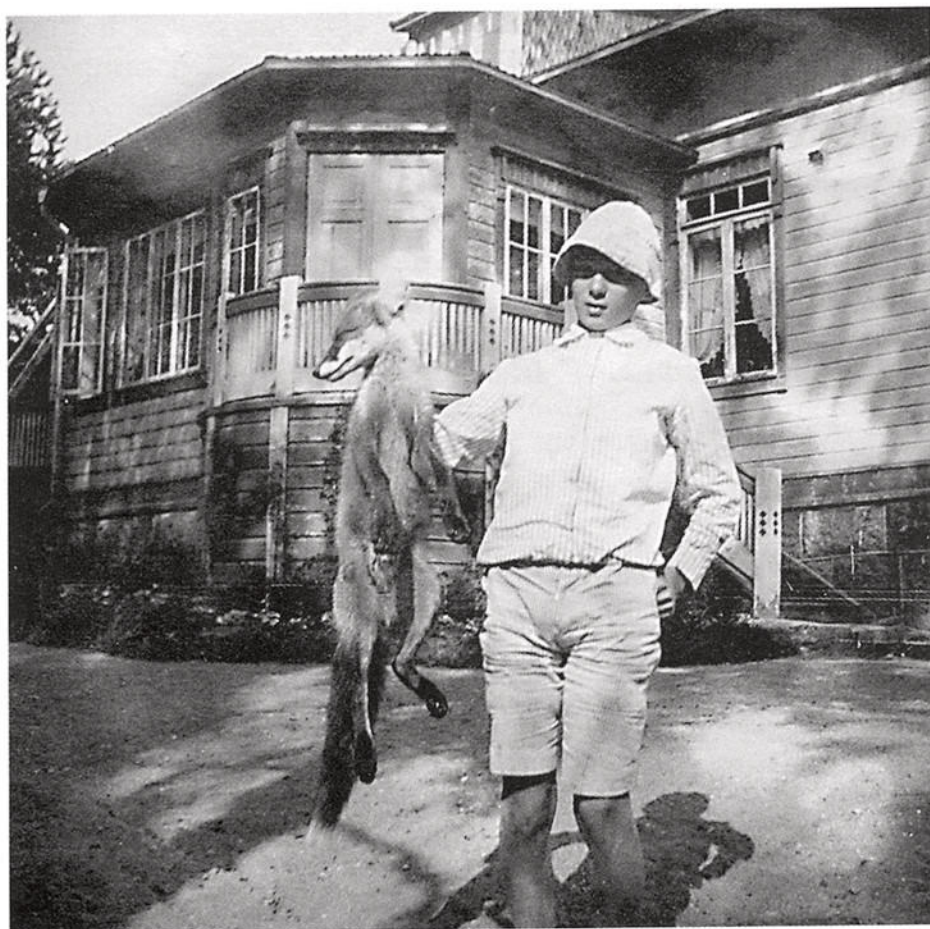
Äiti. Alma Alexandra Emilia Brander o.s. Costiander (1870—1920). Akvarellin maalaajan Maria Wiikin oma muotokuva vasemmalla. – Foto: Alli Brander 2000. – Mother. Alma Alexandra Emilia Brander, nee Costiander (1870—1920). Potrait of the painter of this aquarelle, Maria Wiik, on the left.

Torild Brander uransa alkutaipaleella. – Foto: T. Branderin perhealbumista./Family album. – Torild Brander at the beginning of his career.

Isä. Eversti Ernst Fredrik Sebastian Brander (1862—1938). Foto: T. Branderin perhealbumista./Family album. – Father. Colonel Ernst Fredrik Sebastian Brander (1862—1938).

Torild Brander esittelee Ludde-kettuaan Sigurdsin kartanon pihalla. – Foto: T. Branderin perhealbumista./Family album. – Torild Brander with his fox Ludde on the Sigurds Manor yard.

TORILD BRANDERIN ESI-ISÄT JA MUUT SUKUYHTEYDET

TORSTEN BRANDER

1. ALKULAUSE

Tässä, Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys ry:n (LHLY) LKT, professori Torild Branderin (1.8.1904—1.5.1992) 100-vuotissyntymäpäiväksi julkaiseman aikakauslehden, Lounais-Hämeen Luonnon (LHL) numerossa 91/2004 käsittelen siis pääasiallisesti Torild Branderin esi-isien elämänvaiheita ja heidän sekä muiden sukuyhteyksien merkitystä.

En siis tällä kertaa kirjoita hänen lapsuudestaan, opiskelustaan ja erittäin merkittävistä saavutuksistaan lääketieteen ja luonnonsuojelun aloilla. Niistä on erilliset kirjoitukset ja olenhan aikaisemmissa LHL:n numeroissa kirjoittanut historiikkejä yhdistyksen vaiheista. Niistä ensimmäinen oli professori Torild Branderin muistonumero LHL 80/1993, jonka sivuilla 5—83 oli kirjoittamani elämäkerta (”Torild Brander – luonnonsuojelija vailla vertaa”) käsittäen myös yhden kappaleen sukutaustasta. Sen lisäksi kirjoitin LHL 83:een/1996 LHLY:n 40-vuotishistoriikin sivuilla 9—47 (”Neljä vuosikymmentä ainutlaatuista luonnonsuojelutyötä. Lounais-Hämeen Luonnon-suojeluyhdistys ry. 1956—1996”). Lisäksi kirjoittamani LHLY:n 50-vuotishistoriikki julkaistiin LHL:n numerossa 88/2001 sivuilla 15—28 (”Puoli vuosisataa järjestäytynyttä luonnonsuojelua Lounais-Hämeessä 1951—2001”). Tämän sukuselvityksen pohjana on Torild Branderin muistonumeron sukutaustaa koskeva kappale, jota olen työstänyt ja laajentanut uuden tiedon pohjalta itsenäiseksi artikkeliksi.

Tässä artikkelissa käsittelen Torild Branderin isänpuoleista sukua, sen eri sukuhaaroja ja merkittävimpiä henkilöitä pääpainon ollessa hänen omassa sukuhaarassaan. Myös muiden sukuhaarojen merkittävimmät henkilöt esitellään. Torild Branderin äidinpuoleinen, Costiander-suku esitellään samoin merkittävimpien edustajien osalta sekä muut hänen sukutaustaansa liittyvät huomattavat henkilöt.

2. ISÄNPUOLEINEN BRANDER-SUKU

Brander-suvusta on tehty ensimmäinen selvitys jo 1900-luvun alussa Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Sukukirjassa. Uusin versio on jo niinkin vanha kuin vuodelta 1946 Uudessa Sukukirjassa julkaistu versio, jonka sukutaulujen lukumäärä oli aikanaan laajin koko Suomessa käsittäen yli 300 taulua. Nimen suomennoksia on löydetty 64 eri nimeä, joista tunnetuimmat ovat Paloheimo ja Palosuo.

Brander-suvun edustajat ovat kautta vuosisatojen toimineet etupäässä virkamiehinä. Heistä moni eteni urallaan huomattavan korkealle. Yleisiin sukuominaisuuksiin kuuluvana on pidetty tarmokkuutta ja kykyä innostua työskentelemään jonkin asian tai tehtävän vuoksi normaalista huomattavasti poikkeavalla tavalla, joka väistämättä johtaa myös poikkeuksellisiin tuloksiin. Usein tämä innostus on kohdistunut vapaa-ajan harrastuksiin, jolloin ehkä juuri tämä vapaus ja riippumat-

tomuus siivittää asioiden hoitoa. Mutta myös virka- ja työtehtävissään monet suvun jäsenet ovat saavuttaneet merkittäviä tuloksia. Muihin sukuominaisuuksiin on katsottu kuuluneen mm. isänmaallisuus, laillisen esivallan kunnioitus ja velvollisuudentunto, kiivasluonteisuus, oikeudenmukaisuus, kirjalliset harrastukset, erityisesti luonnonrakkaus, joka ilmenee metsästyksen harrastuksena polvesta toiseen ja huippuluokan tuloksin. Jotkut ovat harrastaneet kuvaamataidetta, toiset shakkia tai urheilua ja lähes aina merkittävien tuloksin.

Nimeä esiintyy Saksassa, Italiassa, Hollannissa, Ruotsissa ja jopa USA:ssa. Tämä käy ilmi tehtäessä Internet-hakuja Brander-nimellä. Vastauksia tulee sadoittain. Sukulaisuudesta ei luonnollisesti ole tietoa, mutta yllättävän yleinen nimi on eri puolilla maailmaa. Tässä on muutosta aikaisemmin esitettyihin käsityksiin nimen esiintymisestä.

Perinteisen sukuhistoriakäsityksen mukaan suvun alkuperä on hämärän peitossa, sillä Turun suurpalossa v. 1827 tuhoutuivat asiakirjat eikä virallisesti ole päästy kauemmaksi taaksepäin ajassa kuin vuoteen 1667 tai toisen tiedon mukaan vuoteen 1672, jolloin syntyi suvun kantaisänä pidetty, alasatakuntalainen kihlakunnankirjuri Joachim Brander (k. 1744).

Nordkappin matkastaan ja siitä julkaisemansa omia piirustuksiaan sisältäneen kirjan tehneen everstin ja Miekkaritarikunnan ritarin A. F. Sköldebrandin (1757—1834) isä oli taalainmaalainen Erik Brander (1722—1814). Isä aateloitiin v. 1767 ja hän otti nimen Sköldebrand. Kuuluisalla v. 1799 tehdyllä matkalla oli mukana italialainen musiikinystävä ja tutkimusmatkailija Giuseppe Acerbi (1773—1846), joka myös julkaisi matkakirjan v. 1802 sekä keräsi että julkaisi suomalaisia kansansäveliä. Sköldebrand soitti viulua ja Acerbi klarinettia Oulussa järjestämässään kvartettkonserteissa paikallisten musiikinystävien kanssa, joista yksi oli säveltäjä Erik Tulindberg. Sköldebrandin suhde Suomen Brander -sukuun on epäselvä, mutta toisaalta yhteyksiä oli, koska mm. Joachim Brander nuorempi (1700—1742) asui pitkään Ruotsissa Ison vihan aikana ja meni siellä naimisiinkin ruotsalaisen naisen kanssa.

Keskityn kuitenkin tässä artikkelissa suvun suomalaisiin vaiheisiin. Suku on virallisessa sukututkimuksessa jaettu kantaisän seitsemän pojan mukaan yhtä moiseen sukuhaaraan. Tärkeimmät ovat kantaisän vanhimman pojan, jo mainitun Joachimin, ja toiseksi vanhimman pojan Johanin mukaan nimensä saaneet sukuhaarat. Torild Brander kuuluu Joachimin jälkeläisiin. Siksi tässä keskitytään lähinnä tämän sukuhaaran selostamiseen. Myös kantaisän kolmannen pojan, Rauman pedagogin Karl Branderin (1709—1769) ja nuorimman eli seitsemännen pojan, Ulvilan kapteenin Jakob Olof Branderin (1714—1784) edustamissa sukuhaaroissa on ollut merkittäviin saavutuksiin pystyneitä henkilöitä.

Vähän pitemmälle pääsee ajassa taaksepäin J. Vallinkoski (Genos 18/1947) selvityksessään Brander-suvun alkuperästä. Siinäkin on monia heikkouksia ja hataralle tiedolle pohjautuvia olettamuksia, mutta Joachim Brander vanhemman, tähän asti suvun kantaisänä pidetyn, isä olisi ollut räätälimestari Joachim Bandemann, joka kuoli v. 1680 ja haudattiin Turun tuomiokirkkoon ko. vuoden elokuun 1. päivänä. Saksalaista alkuperää ollut Bandeman oli muuttanut Turkuun n. 1660. Nimi muuttui Branderiksi muistuttamaan uuden kantaisän mahdollista kotimaakuntaa Brandenburgia. Nimenmuutto oli yleistä tuohon aikaan armeijan palveluksessa oleville, kuten Bandemannkin oli nimenmuuton hetkellä.

2.1. Joachimin sukuhaara

Joachim Brander nuoremman (1700—1742) lapsista viides oli Fredrik Reinhold (1730—1800), joka käytyään Porin triviaalikoulun valmistui filosofian maisteriksi v. 1751, toimi sittemmin entisen koulunsa rehtorina ja valmistui papiksi v. 1772. Hän sai rovastin arvon v. 1783 ja nimityksen Vehmaan kirkkoherraksi v. 1791, jossa virassa kuoli v. 1800. Hänen monipuoliseen toimintaansa virkatyön ohella kuului Aurora-seuran jäsenyys ja perunanviljelyn alkuun paneminen alueellaan. Lisäksi hän julkaisi Västeråsissa v. 1785 Suomen ainoan 1700-luvun luonnontieteen yleisesityksen. Hän oli kolme kertaa naimisissa. Kolmas vaimo oli Barbro Helena von Willebrand (1753—1813), jonka kanssa avioliitto solmittiin 15.3.—1787. Vaimon vanhemmat olivat alikapteeni Ernst Gustaf von Willebrand ja Sofia Katarina Jägerhorn af Spurila. Vaimon veli oli puolestaan kenraali ja Hämeen läänin maaherra Ernst Gustaf von Willebrand nuorempi, josta myöhemmin tuli Jokioisten kartanon omistaja ja kehittäjä.

Pariskunnan ensimmäinen lapsi syntyi Porissa 22.1.1788 ja sai kasteessa nimekseen Ernst Fredrik. Nimi Ernst tulee äidinisältä alikapteeni Ernst Gustaf von Willebrandilta ja periytyy tästä lähtien sukupolvesta toiseen melkein kaikkien poikien ensimmäisenä nimenä. Tämän tradition lähes ainoa tunnettu poikkeus tässä sukuhaarassa on Torild Brander! Ernst Fredrikistä tuli sukuhaaran huomattavin edustaja julkisessa elämässä. Hän suoritti lainopillisen tutkinnon jo 19-vuotiaana ja toimi Suomen sodan aikana kyseenalaista kuuluisuutta saaneen sotamarsalkka Klingsporin määräyksestä sotatuomarina Kainuun antautumiseen saakka. Sodan jälkeen hän eteni lainopillisella urallaan eri vaiheiden jälkeen senaatin oikeusosaston jäseneksi v. 1836. Oikeusosasto vastaa nykyistä korkeinta oikeutta. Työ senaattorina kesti vuoteen 1841, jolloin uran kruunasi nimitys v. 1776 perustetun Vaasan hovioikeuden kymmenenneksi presidentiksi. Hän oli olemukseltaan laiha mutta kookas sekä luonteeltaan pidättyväinen. Vaasassa asuessaan hän toimi tarmokkaasti Vaasan Säästöpankin perustamiseksi ja oli v. 1847 vuoden ajan sen hallituksen puheenjohtaja. Heti seuraavana vuonna hänen välinsä maan hallitukseen kiristyivät, kun Euroopan "hullun vuoden" tähden Saksasta pakeni Vaasaan tohtori Bollinger saaden suojelijakseen hyväsydämisen Fredrik Branderin. Hän joutui harjoittamaan hyvän-tekeväisyyttä myös aikaisemmin, sillä nuorempi veli Gustaf Wilhelm kuoli v. 1840 jättäen jälkeensä monta pientä lasta. Vaikka hänellä itsellään oli paljon lapsia, niin siitä huolimatta hän velvollisuudentuntoisena otti kasvattaakseen velivainajansa lapset. Mainittakoon, että kasvattilapsista metsänhoitaja Casimir Evald Wilhelm (1835—1898) oli aikanaan yksi maamme etevimpiä lintuharrastajia. Hän julkaisi mm. kirjat Pudasjärven (1873) ja Parkanon (1886) pitäjien linnuista.

Huolimatta välien kiristymisestä hallituksen kanssa Fredrik Brander sai pitää virkansa.. Lisäksi hän avusti monia ornitologisia julkaisuja. Hän kuitenkin erosi sairaalloisuuden vuoksi v. 1856. Hän muutti asumaan Turkuun. Eläkkeellä hän teki laajoja sukututkimuksia, joihin tämänkin artikkelin monet sukuamme koskevat tiedot perustuvat. Eläke aika jäi kuitenkin lyhyeksi, sillä Fredrik Brander kuoli jo 26.8.1860. Hänen kuolemastaan oli uutinen sen ajan sanomalehdissä. Hänet haudattiin luonnontieteilijöistä ja piispoista kuuluisan Gadolin-suvun hautakammioon Kaarinan kirkon kupeelle. Hän sai lukuisia kunniamerkkejä elämänsä aikana. Voidaan perustellusti olettaa, että hovioikeuden presidentti oli

pienessä harvaan asutussa maassa 1800-luvun puolivälissä huomattavasti arvostetumpi kuin hänen nykyajan kollegansa, koska virkakunta oli silloin huomattavasti vähälukuisempi. Myös hovioikeuksien lukumäärä on kasvanut meidän aikanamme. Fredrik Branderille tarjottiin aatelisarvoa, mutta hän otti sen vastaan mieluummin rahana kuin arvonimenä.

Nykyisen Vaasan hovioikeuden rakennuksen istuntosalin seinällä on Fredrik Branderin kaunis värimuotokuva vuodelta 1851. Seuraavana vuonna tapahtuneen Vanhan Vaasan tulipalon vuoksi kaupunki rakennettiin uudelleen nykyiselle paikalleen n. 7 kilometrin päähän. Hovioikeuden alkuperäinen rakennus muutettiin myöhemmin kirkoksi. On varsin todennäköistä, että uuden hovioikeuden suunnittelu aloitettiin Fredrik Branderin aikana. Talo valmistui v. 1862.

Fredrik Brander oli kaksi kertaa naimisissa. Vaimot olivat hänen äitinsä veljentyttäriä eli serkkuja. Sofia Katarina von Willebrand kuoli vain 25-vuotiaana v. 1815 kolmen vuoden lapsettoman avioliiton jälkeen. Toinen vaimo oli edellisen sisar Fredrika Albertina, jonka kanssa syntyi 10 lasta. Hänen äitinsä oli Turun piispan Jacob Gadolinin tytär Elisabet (1766—1832), jonka vuoksi hovioikeuden presidentti haudattiin Gadolin-suvun hautaan.

Lapsista joillakin oli seikkailijan verta suonissaan. Esimerkkinä tästä oli Ernst Evert (s. 1831), joka sotilaana ei halunnut palvella Venäjää, vaan meni Krimin sodan aikana Englannin palvelukseen. Hän palveli useita vuosia Adenissa päätyen lopulta valokuvaajaksi ja postimestariksi Etelä-Afrikan Transvaalissa sijaitsevaan Christianon kaupunkiin. Hän meni siellä naimisiin buurinaisen kanssa saaden yhdeksän lasta, mutta sen jälkeen tiedot loppuvat hänestä. Sisarukset Amanda (s. 1821) ja Wilhelmina (s. 1824) muuttivat Bellinzonaan, Sveitsin italiankielisen kantonin kaupunkiin, jossa kumpikin kuoli oudosti samaan sairauteen, aivo- halvaukseen kolmen viikon sisällä helmikuussa v. 1887, vain kaksi kuukautta ennen isänsä Fabianin kuolemaa.

Mainittakoon, että Fredrik Branderin pojan, metsän- ja tullinhoitajan Ernst Albert Gustafin (1827—1891) tytär Signe Viola Brander (1869—1943) oli huomattava taidevalokuvaaja, jonka varsinkin vuosisadan alun Helsingistä ottamista valokuvista on monia julkaistu vielä meidän päivinämmekin historiankirjojen kuvituksena. Hänen töistään on viime vuosina ollut Helsingissä useita näyttelyitä. Mm. Sinebrychoffin taidemuseon huoneiden entisöinti on tehty hänen ottamiensa valokuvien perusteella.

Fredrik Branderin pojista Ernst Fabian (Torild Branderin isoisä) syntyi Turussa 27.11.1822. Hän antautui sotilasuralle, suoritti Haminan kadettikoulun ja yleni sitten monien vaiheiden jälkeen luutnantiksi, jonka arvoisena hän palveli Krimin sodan aikana ja sen jälkeen yli kymmenen vuoden ajan Pohjanmaan rannikkopuolustuksessa Kalajoella ja muuallakin Suomessa. Kalajoella hänet ylennettiin kapteeniksi v. 1863 ja majuriksi v. 1867. Fabian Brander solmi Kalajoella avioliiton 27.5.1856 paikkakunnan nimismiehen tyttären Ida Karolina Sandmanin (1831—1911) kanssa. Perhe muutti Kalajoen jälkeen Staraja Russaan Venäjälle, jossa isä ylennettiin v. 1870 everstiluutnantiksi "virkainnosta". Hän erosi armeijasta everstin arvoisena v. 1881 ja kuoli vatsasyöpään Helsingissä 23.4.1887. Hänet haudattiin Hietaniemen vanhalle hautausmaalle. Hänkin tutki isänsä tapaan eläkepäivinänsä Brander-suvun vaiheita. Myös hän sai ansioistaan lukuisia kunniamerkejä. Vaimo Ida Karolina on haudattu Vanajan kirkkomaalle Hämeenlinnaan.

Perheeseen syntyi 11 lasta, joista kolme kuoli aivan pienenä. Pojista kolme lähti isänsä esimerkin mukaan sotilasuralle. Ernst Viktor Rafael (1860—1934) saa-

vutti pitkän uransa päätteeksi v. 1918 itsenäisen Suomen nuorena armeijassa saman sotilasarvon, jolla isäkin päätti uransa eli everstin arvon. Vaikka hänen amatilliset suorituksensa olivat huomattavat, niin kuuluisaksi Viktor Brander tuli Suomen metsästyksen ja riistanhoidon edistäjänä. Hän toimi mm. Turun Metsästyseuran puheenjohtajana vuosina 1888—1902. Vuodesta 1907 hän oli Suomen Metsästysyhdistyksen sihteeri ja vuodesta 1917 sen puheenjohtaja. Järjestötoimintaa hän harjoitti vielä Suomen Yleisen Metsästäjäliton hallituksen jäsenenä ja rahastonhoitajana vuosina 1921—1933. Hän piti lukuisia esitelmätilaisuuksia aiheesta sekä kirjoitti valtavan määrän lehtiartikkeleita suomalaisiin ja ruotsalaisiin alan lehtiin sekä useita metsästyksen liittyviä kirjoja. Hänen kirjoittamistaan kirjoista mainittakoon "Turkinpyy ja sen hoito" (Porvoo 1897), "Räfven och Räfjakten med stöfvare" (Helsinki 1912), "Jaktlagen och öfriga gällande författningar som beröra jakt" (Helsinki 1914), "Kort handledning i jaktvård" (Helsinki 1924), "Lyhyt riistanhoidon opas" (Helsinki 1925).

Hän perusti v. 1906 metsästyslehden, jonka päätoimittajana hän oli pitkään, kuten myös sen erinimisten seuraajien päätoimittajana. Lehti oli aluksi nimeltään "Finsk Jakttidning" (1906—1913), sitten "Finlands Jaktidskrift" (1914—1923), v. 1924 nimi muutettiin "Finlands Jakt- och Fisketidskriftiksi", jota julkaistiin vielä hänen kuolemansa jälkeen aina vuoteen 1961 asti. Silloin nimi muuttui viimeisen kerran. Lehti ilmestyi "Jakt och Vilt" -nimisenä vuodesta 1962 aina vuoteen 1972 saakka. Viktor Brander harrasti lisäksi maalaamista, josta tuloksena ovat kirjoittajan hallussa olevat Fredrik Branderin muotokuva vuodelta 1896 ja metsästysharrastukseen liittyvä öljyvärimaalaus metsosta kelo-hongan oksalla erämaametsässä. Viktor Brander oli naimisissa Lydia Rosenlöfin (1862—1947) kanssa, mutta avioliitto jäi lapsettomaksi. Viktor Branderin kuoltua v. 1934 julkaisivat sekä hänen oma lehtensä että "Metsästys ja Kalastus" nekrologit vainajasta. Samoin alan lehdissä oli merkkipäivä uutisia hänen 60- ja 70-vuotispäivinä. Viktor Brander haudattiin Helsingin Hietaniemen hautausmaalle.

Fabian Branderin muista lapsista Ernst Omar Torsten (1867—1946), tämän artikkelin kirjoittajan isoisä, oli työssä Valtionrautateilla lähes 50 vuoden ajan eri asemilla (mm. Suonenjoki, Sievi, Iittala). Hän jäi v. 1934 eläkkeelle Selänpään asemapäällikön virasta. Hän oli sukuperinteiden tapaan innokas metsästyksen harrastaja. Hänenkin osoitti peräänantamattomuutensa vapaussodan aikana, jolloin kiellettyä luovuttamasta hoitamaansa Selänpään postin kassaa sitä vaatineille punakaartilaisille, jotka eivät onnistuneet saamaan haluamiaan rahoja, vaikka haavoittivat häntä vakavasti ampumalla. Kenraali Mannerheim palkitsi hänet Suomen vapaussodan muistomitalilla ruusukkeen kera sekä kunniakirjalla. Hänet haudattiin Valkealan vanhalle hautausmaalle. Hänen toinen puolisonsa Elinor (os. Grönvall, 1894—1980) oli taitava maalari, jonka nykyään ehkä tunnetuin teos on kirjoittajalle tehty ja taitelijan kuoleman jälkeen maailmalla mainetta saanut tenori Beniamino Giglin muotokuva.

Ernst Omar Torstenin poika, diplomi-insinööri Ragnar Brander (1916—1985), kirjoittajan isä, oli VR:n Haapamäen, Tornion ja Oulun ratajaksojen ja -piirien päällikkönä 1950—60-luvuilla. Hän osoitti aitoa "branderilaista" tarkkuutta pitämällä ehdotonta kuria ja järjestystä rautatiealueella ja -työmailla. Rautateiden maa-alue oli "pyhää" maata, jota ei saanut millään tavoin loukata. Toiminnan tuloksena oli, että huolimatta ratapiirin käytössä olleista pienistä määrärahoista venäläisen raiteenmittausvaunun henkilökunta ihmetellen totesi löytä-

neensä v. 1966 kunnoltaan Suomen parhaimman rataosuuden Oulun ja Kemlin väliltä. Vapaa-ajan intohimona hänellä oli metsästys, jossa häntä voidaan pitää huippuluokan harrastajana. Lisäksi hän harrasti aikaisemmin riistanhoitoa saaden useita palkintoja, joista mainittakoon esimerkkinä Pohjolan Sanomissa 9.1.2004 olleesta uutisesta palstalla ”PS 50 vuotta sitten”. Siinä kerrotaan otsikolla ”Tuloksellista riistanhoitotyötä Tornion seudulla” seuraavaa: ”Tornion seudun metsästysseuran vuoden 1953 riistanhoitokilpailun tulokset on laskettu. Kilpailun voittajaksi selviytyi dipl.ins. Ragnar Brander Tornioista pistemäärällä 616.”

Luonnonilmiöitä hän tarkkaili jatkuvasti tehden muistiinpanoja havainnoistaan muuttolintujen saapumisesta, rengastetuista linnuista, jäiden lähdestä Tornionjoessa jne. Hän antoi tietoja Torildille tämän v. 1949 julkaisemaan sinitiaisen levinneisyyttä selvittäneeseen artikkeliin. Nähtyään 22.1.1949 kotipihalla sinitiaisen, joka ilmestyi lukuisina seuraavinakin päivinä näkyviin, hän raportoi Raikoon, ettei Torniossa tiettävästi ole tehty havaintoja tästä lintulajista ennen vuotta 1949.

Ragnar Brander oli vuosikymmeniä erittäin tiiviissä kirjeenvaihdossa serkkunsa Torildin kanssa huolimatta heidän suuresta ikäerostaan. LHL:n arkistossa on näitä kirjeitä säilynyt vuosilta 1949—1981. Kirjeiden aihepiiri oli lähinnä metsästyksen ja riistanhoitoon liittyvää raportointia. Myös ajokoirista on laajoja kirjoituksia. Hän pääsi jopa Nuutajärven Kartanon Metsästysseura ry:n jäseneksi, josta hän Oulussa 27.5.1955 päivätyssä kirjeessään kiitti: ”Tunnen itseni imarrelluksi, että Sinä olet halunnut minut mukaan”. Hän lähetti neljä vuotta myöhemmin Torildille tähden valtakirjan edustaa häntä ja käyttää hänen äänivaltaansa seuran vuosikokouksessa 31.10.1959.

Hän kävi monta kertaa metsästävässä Raikon kartanon alueella. Siitä ovat todisteina metsästyspäiväkirjasta löytyvät merkinnät Raikon kartanon metsistä saadusta saaliista: 12.11.1949 (1 jänis), 23.2.1952 (1 jänis), 25.2.1952 (2 jänistä) ja 22.1.1956 (1 jänis).

Ragnarin kirjeessä Torildille 30.10.1959 käy ilmi, että ”meillä on täällä ihmeellinen kuusi, jota kutsutaan käärmekuuseksi. Se on 5—6 metriä korkea. Onko se suojelemisen tai rauhoittamisen arvoinen?” Vajaa puoli vuotta myöhemmin Torild sai lupauksen kuusesta otetusta valokuvasta. Hän kävi itse elokuussa 1960 katsomassa kuusta Tornion vierailullaan ja puolsi sen rauhoittamista, jonka rautatiehallitus sittemmin toteutti päätöksellään. Tornioista lähti 11.1.1966 onnittelukirje Torildille hänen saamastaan professorin arvonimestä: ”Sydämelliset onnentoivotukset korkeasta ja hienosta arvonimestä! Kyllä olet saanut ahertaa sen takia. Mielestäni oli korkea aika, että sait sen tunnustuksen.” Ragnar Brander on haudattu isoisänsä Fabian Branderin hautaan Hietaniemen vanhalle hautausmaalle.

Ragnar Branderin poika, tämän artikkelin kirjoittaja, Ernst Torsten Brander (s. 1946), valtiotieteen maisteri, voitti yleisurheilussa nuorten sarjoissa kaksi Suomen mestaruutta 1960-luvulla. Hän on Suomen Beniamino Gigli –seura ry:n perustaja ja toiminut sen puheenjohtajana perustamisvuodesta 1985 lähtien. Hän on saanut ansioistaan mm. Recanatin kaupungin kultamitalin v. 1992, Recanatin Gigli –seuran kunniajäsenyyden ja hopeamitalin v. 1999, Italian Solidaarisuuden Tähtien –ritarikunnan komentajamerkin sekä Commendatoren arvon v. 2003. Toukokuun 26. päivänä 2004 hänet nimettiin Recanatin kaupungin kunniakansalaiseksi. Em. saavutukset ja kunnianosoitukset ovat ainutlaatuisia koko maailman tasolla. Sukuperinteitä noudattaen hän harrastaa myös kirjoittamista ja on jul-

kaissut lukuisia kirjoja ja artikkeleita sanoma- ja aikakauslehdissä musiikin, urheilun ja luonnonsuojelun aloilta. Hänet nimettiin LHLY:n kunniajäseneksi v. 1993. Brander-suvun traditio, jossa pojan ensimmäinen nimi on Ernst, jatkuu edelleen Torsten Branderin poikien nimissä. Ernst Mikael Juhana (s. 1975) ja Ernst Henrik Kristian (s. 1984). Kaikkein nuorin nimen kantaja on Mikael Branderin poika Ernst Mico Valtteri (s. 1.7.2003).

Ernst Omar Torstenin vanhemman pojan dipl.ins. Gunnar Branderin (1900-1966) poika Ilmari (s. 1940) saavutti v. 1962 mestariluokan shakinpelaajan arvon. Hänen tyttärensä Pirjetta (s.1970) on menestyvä kuva- ja videotaiteilija sekä taidemaalari monine palkintoineen ja laajaa julkisuutta saaneine näyttelyineen.

Fabian Branderin tytär Anna (1872—1963) oli loppuvaiheessa Suomen vanhin apteekkari Kemiön kirkonkylässä. Näin itse, miten hän eräänä v. 1956 heinäkuun puolivälin sunnuntaina tiukan periaatteellisesti karkotti pikkupojat apteekistaan, koska sunnuntai ei ollut sovelias päivä salmiakkipussin ostolle!

Torild Branderin isä Ernst Fredrik Sebastian syntyi Fabian Branderin viidentenä lapsena Kalajoella kesäkuun 21. päivänä vuonna 1862. Poika lähti isänsä tapaan sotilasuralle Haminan kadettikouluun ollen tuolloin vasta 13-vuotias. Sebastian ylennettiin aliluutnantiksi vuonna 1882 ja luutnantiksi Hämeenlinnan suomalaisessa tarkk'ampujapataljoonassa kaksi vuotta myöhemmin. Vuosina 1885-1887 hän oli komennettuna Nikolajewin yleisesikunta-akatemiaan Pietariin, minkä jälkeen hän yleni ensin v. 1891 alikapteeniksi ja vuotta myöhemmin kapteeniksi. Sebastian Branderin sotilasuran huipentumaksi jäi loka-kuun 1899 ylennys everstiluutnantiksi samalla, kun hän joutui eroamaan armeijasta. Venäjän sorto Suomea kohtaan oli johtanut aiemmin samana vuonna ns. Helmikuun manifestin antamiseen, jolla Suomen oikeuksia rajoitettiin ratkaisevasti. Isänmaallisena miehenä Sebastian Brander oli allekirjoittanut manifestia vastustavan suuren adressin, minkä johdosta siihen asti erinomaisesti edennyt sotilasura päättyi.

Sebastian Brander antautui nyt sanomalehtimiehen uralle Hufvudstadsbladetin toimituksessa. Hän oli jo sotilasuransa aikana osoittanut kirjallisen lahjakkuutensa vakuuttavalla tavalla. Hämeenlinnan aikana hän oli julkaissut vuosina 1895—97 kolmiosaisen teoksen "Tyska Förbundskriget 1866" (Saksan liittosota 1866). Teossarja käsitti lähes 1000 sivua erittäin tarkkaa ja yksityiskohtaista sotatieteellistä ja -historiallista tutkimusta tapahtumien kulusta ja perustui autenttiseen lähdemateriaaliin. Nyt hän kirjoitti artikkeleita Suomen kysymyksestä saksalaisissa, ranskalaisissa, ruotsalaisissa ja venäläisissä lehdissä. Hän toimi myös senaattori Leo Mechelinin, vaimonsa isän kuuluisan velipuolen kanssa yhteistyössä samojen päämäärien puolesta. Sebastian Brander palkittiin monien eri ritarikuntien kunniamerkeillä.

Hän solmi avioliiton Helsingissä 23.1.1893 Alma Alexandra Emilia Costianderin kanssa, jonka isä oli Hämeen läänin maaherra, eversti ja salaneuvos Torsten Costiander. Hänestä kerrotaan enemmän seuraavassa kappaleessa. Avioliitosta syntyi viisi lasta seuraavassa ikäjärjestyksessä:

1. Einar Ernst Torsten Leopold (s. 18.8.1894 Hämeenlinnassa, k.10.7.1966 Helsingissä),
2. Ragnhild Alma Cecilia (s. 28.8.1897 Urjalassa, k. 8.9.1901 Helsingissä),
3. Mary Ida Henriette (s. 11.10.1899 Helsingissä, k. 3.1.1969 Helsingissä),
4. Karin Jenny Alexandra (s. 22.1.1901 Helsingissä, k. 1.4.1964)

5. Torild Torsten Sebastian (s. 1.8.1904 Kemiössä, k. 1.5.1992 Loimaalla). Vanhemmat olivat lomalla Kemiössä, mutta viralliseksi syntymäpaikaksi kuitenkin merkittiin Helsinki, jossa he olivat kirjoilla.

Avioliitto päättyi traagisesti eroon 12. joulukuuta 1906. Sebastian Brander asui omistamassaan Bosgårdin kartanossa Porvoon pitäjässä vuosina 1906—1908, minkä jälkeen hän muutti varmasti katkeroituneena Ruotsiin pitkäksi ajaksi. Hän sai siellä toimeentulonsa taidekauppiaana ja kirjoituksillaan. Vasta 1930-luvulla hän palasi Helsinkiin, jossa kuoli 4.12.1938. Hänen hautansa on Hietaniemen hautausmaalla. Alma Brander (o.s. Costiander) meni avioeron jälkeen v. 1907 naimisiin eversti Walter Holmbergin kanssa (k. 1942), josta sittemmin tuli kenraalimajuri vapaussodan jälkeen. Alma Brander otti uuden miehen sukunimen käyttöön eli oli siitä lähtien Alma Holmberg.

Sebastian Branderin muista lapsista Einar Ernst Torsten Leopold, siis Torildin veli, väitteli v. 1932 filosofian tohtoriksi ja julkaisi myös muita fysiikan tutkimuksia. Hän omisti Nuutajärven kartanon. Sisar Karin Jenny Aleksandra toimi yksityisen lastentarhan johtajana. Hänen aviomiehensä Erik Olof Lindqvist oli Nuutajärven lasitehtaan toimitusjohtaja pitkään.

LHLY:n arkistossa on säilynyt Alma Holmbergin 30.4.1908 päiväämä ja omakätisesti allekirjoittama selostus lapsistaan. Siinä hän luonnehtii jokaisen luonteenpiirteitä ja käyttäytymistä. Tässä hänen kommenttinsa Torildista: ”Aloitin pienellä, oikukkaalla 4-vuotiaalla Torildilla, hellä ja rakastettava ja aina valmis auttamaan, mutta kiihkeä ja eloisa. Hän huvittaa kaikkia ilollaan ja kekseliäisyydellään”.

2.2. Johanin sukuhaara

Sukuhaara on saanut nimensä kirjuri ja talollinen Johan Branderin (1702—1763) mukaan. Siihen kuuluu huomattavia teollisuuden ja liike-elämän sekä maatalouden harjoittajia, joista edellisiin kuuluvat mm. Riihimäen Paloheimot ja jälkimmäisiin Kiteen Branderit.

Huomattava määrä Brander-suvun edustajista suomensi nimensä suurnimenmuutoissa vuosina 1906 ja 1935. Useimmat Johan Branderin jälkeläisistä ovat omaksuneet Paloheimo-nimen. Heistä on tullut huomattavia valtiollisen ja talouselämän edustajia, joista merkittävimpänä mainittakoon Hjalmar Gabriel Brander (1864—1919), joka muutti v. 1906 nimensä Paloheimoksi. Hänet vihittiin papiksi v. 1888 ja määrättiin Hämeenkyrön kirkkoherran apulaiseksi. Hän lunasti kokonaan luotolla 24.8.1889 vaimonsa Elin Hernbergin kotitilan, Santamäen kartanon. Lokakuussa 1896 hän erosi papinvirastaan. Kolmannen avioliittonsa kautta hän liitti omistuksiinsa Kormun kartanon. Lopella sijainneiden maiden pinta-ala oli noin 6000 hehtaaria. Hän perusti Santamäen yksiraamisen höyraysahan v. 1890, joka myöhemmin siirrettiin Riihimäelle. Muita hänen perustamiaan laitoksia olivat, kapearaiteinen rata Riihimäki-Loppi v. 1908, Kesijärven saha v. 1899, mylly, tiili-tehdas, turvepehkutehdas, Riihimäen lasitehdas (1910) ja Riihimäen ampumarvitehdas. Tiilen valmistus alkoi Santamäessä v. 1907. Riihimäelle hän oli rakennuttanut sahan v. 1904, jonka yhteyteen valmistui v. 1910 sähkövoimala. Hän osallistui myös Kajaanin Puutavara OY:n perustamiseen v. 1907. Näin hän loi ensimmäisen merkittävän suomenkielisen, yhä toimivan teollisuuskonsernin, jonka keskuspaikkana on edelleen Riihimäki. Hän toimi myös senaattorina ja elintarvetoimituskunnan ensimmäisenä päällikkönä 27.5.1918—27.11.1918 sekä muissa

yhteiskunnallisissa tehtävissä mm. kansanedustajana 1907—1917. Hänet haudattiin Lopen hautausmaalle.

H. G. Paloheimon veli, filosofian tohtori Karl Alfred Paloheimo (1862—1949) oli Pohjola- ja Kullervo -vakuutusyhtiöiden toimitusjohtaja sekä lukuisten liikeyritysten johtokuntien jäsen saaden vuorineuvoksen arvon v. 1929. Karl Alfredin pojasta, eversti, metsänhoitaja Olli Paloheimosta (1894—1974) tuli H. G. Paloheimon perustamien teollisuusyhtiöiden kehittäjä, laajentaja ja vakiinnuttaja. Yhtiö vakiinnutti mm. asemansa Suomen johtavana tiilenvalmistajana. Hänen jälkeensä sukuyhtiön johdossa ovat olleet hänen poikansa, varatuomari Arvi Martin-Brand Paloheimo (1921-) ja vuodesta 2001 alkaen hallituksen puheenjohtajana hänen poikansa, kauppatieteiden maisteri Martti Paloheimo (s. 1964). Hallituksen jäsen on myös Martti Paloheimon nuorempi veli Olli Paloheimo. Arvi Paloheimo osallistuu edelleen yhtiön hallitustyöskentelyyn.

Ns. Kiteen Branderit kuuluvat myös Johan Branderin jälkeläisiin, joista kolmannessa polvessa oli Kuopion lukion luonnontieteiden lehtori Aksel Emil Brander (1839—1924). Hän erosi toimestaan v. 1867 ja osti v. 1871 N. L. Arppen perikunnalta Kiteen Koivikon tilan, jolle perusti meijeri- ja karjanhoitokoulun toimien sen johtajana. Hän teki merkittävän elämäntyön Pohjois-Karjalan maatalouden kehittäjänä. Hän toimi myös valtiopäivämiehenä v. 1885 ja sai maanviljelysneuvoksen arvon v. 1889.

Kiteen Branderien huomattavin edustaja oli Aksel Branderin poika Uno Brander (1870—1934), joka valmistui agronomiksi Mustialasta v. 1893. Toimittuaan alkuvaiheissa mm. Uudenkirkon kansanopiston johtajana ja Maamies-lehden päätoimittajana hänet nimitettiin maataloushallituksen ylitarkastajaksi v. 1904 ja sen ylijohantajaksi maan itsenäistymisen kynnyksellä 1.12.1917. Hän oli pitkäaikainen kansanedustaja ja myös maatalousministeri 1918—1919. Hän oli lukuisien komiteoiden jäsen harjoittaen laajaa kirjallista toimintaa sekä esitelmien pitämistä. Uno Brander sai maanviljelysneuvoksen arvon v. 1932.

Uno Brander perusti yhä toiminnassa olevan Rajaseutuliiton v. 1923, jonka 80-vuotisjuhlassa Suomussalmella 3.12.2003 Oulun läänin maaherra Eino Siuruainen muistutti Uno Branderin merkityksestä rajaseutujen ihmisten hyväksi toimimisesta. Maaherra Siuruainen kysyi puheessaan: ”Hyvinvointi-Suomessa on nyt vakavasti kysyttävä, missä ovat tämän päivän Uno Branderit ja maaherra Stjärnschanzit ja monet muut rintamaiden ihmiset, joilla oli riittävän laaja sydän myös vähäosaisia ihmisiä ja alueita kohtaan?”

Uno Branderin veljen, Aksel Vilhelm Branderin poika Erik (s. 1912) muutti v. 1933 nimensä Erkki Palosuoksi. Ollen alun perin ilmavoimien lentäjä, hän tuli kuuluisaksi geofysiikan professorina ja Suomen jäätutkimuksen isänä, joka vielä v. 2003 maaliskuussa poseerasi 91-vuotiaana Helsingin Sanomien kuukausiliitteen jutussa Suomenlahden jäällä otetussa valokuvassa! Hän toimi Branderien sukuseuran puheenjohtajana 1950-luvulla, kun seuralla vielä oli toimintaa. Seuran perustava kokous pidettiin 10.1.1946 Hotelli Klaus Kurjessa Helsingissä ja koollekutsujana oli metsänhoitaja Karl Brander (1869—1952), em. Casimir Evald Wilhelmin poika. Mainittakoon, että Kiteellä on Brander-suvulla oma Koivikon hautausmaa.

Tähän sukuhaaraan kuuluu kuudennessa polvessa Johanista lähtien ja yhä elossa oleva, nyt 97-vuotias Chris Håkan Brander (s. 1907), joka on toiminut rakennusmestarina Yhdyspankin palveluksessa. Hänen poikansa Rainer Brander (s. 1941) oli menestyvä tenniksenpelaaja 1960-luvulla.

Hovioikeuden presidentti Ernst Fredrik Branderin (1788—1860) värikäs maalaus Vaasan Hovioikeuden seinällä. – Foto: Torsten Brander 2004. – Colourful painting of Ernst Fredrik Brander (1788—1860), President Court of Appeal, on a wall at The Vasa Court of Appeal.

Torild Branderin isoisä, eversti Ernst Fabian Brander. – Foto: T. Branderin perhealbumista./Family album. – Torild Brander's grandfather, Colonel Ernst Fabian Brander.

3. ÄIDINPUOLEINEN COSTIANDER-SUKU

Torild Branderin äidin suku oli siis nimeltään Costiander. Suvun genealogiaa on tutkinut filosofian maisteri Jarl Pousar (1941—04), kuuluisan forssalaisen lintutieteilijän Volter Pousarin pojanpoika. Hän on päässyt ajassa taaksepäin peräti 41 sukupolvea 600-luvun Ranskaan saakka. Torild itse olettaa eräissä kirjoituksessaan nimen olevan peräisin Ison vihan aikaisesta Kostianvirran taistelusta (v. 1713) Pälkäneeltä. Taistelun aikana paikkakunnan kappalaisen Castreniuksen Margret-niminen tytär hoiti haavoittuneita vihollisotilaita. Heidän joukossaan oli puolalainen Sergei Leontewicz, jonka kanssa hän sittemmin meni naimisiin. Leontewicz otti nimekseen Costiander Kostianvirran mukaan. Y. S. Koskimies pitää Leontewiczia Costiander-suvun kantaisänä artikkelissaan (Genos 22/1951). Heidän vanhin poikansa oli nimeltään Gustaf (1720—1768) ja ammatiltaan katselmuskirjuri.

Hänen samanniminen poikansa Gustaf (1752—1816) työskenteli pitkään maanmittarina Iisalmessa. Hänen poikansa Gustaf Julius (1793—1832) valmistui ensin filosofian maisteriksi v. 1815 ja siirtyi seuraavan vuoden kesäkuussa Turun hovioikeuden auskultantiksi. Hän työskenteli siellä aina vuoteen 1831 asti yleten kaiken aikaa yhä vaativampiin tehtäviin. Edellisenä vuonna hän oli saanut tuomarin arvon. Maailman pienuutta kuvastaa, että samassa virastossa työskenteli asessorina vuodesta 1819 ja hovioikeudenneuvoksena vuodesta 1825 Ernst Fredrik Brander. Heidän lapsenlapsenlapsensa Alma Costiander ja Sebastian Brander menivät naimisiin 70 vuotta myöhemmin. Gustaf Julius Costiander kuoli vain 39-vuotiaana v. 1832 jättäen jälkeensä kolme pientä lasta. Nuorin heistä oli vain vähän yli puolen vuoden ikäinen Torsten (s. Turussa 11.5.1831).

Leskeksi jäänyt Amanda Gustava Costiander (o.s. Sagulin) (1808—1865) solmi uuden avioliiton miehensä sisarenpojan, Haminan kadettikoulun opettajan ja sittemmin valtioneuvos Gustaf Johan Mechelinin kanssa. Heidän pojastaan, siis Torsten Costianderin velipuolesta, tuli Suomen valtiollisen elämän ja oikeustaistelun merkkihenkilö, senaattori Leopold (Leo) Henrik Stanislaus Mechelin (1839—1914). Pojat olivat ikäerostaan huolimatta läheisiä toisilleen kautta elämän. Leo Mechelin oli Suomen suuriruhtinaskuntakauden loppuvaiheen keskeinen poliitikko, joka kehitti Suomen valtion instituutioita ja määritteli Suomen suuriruhtinaskunnan valtio-oikeudellisen aseman. Hän toimi myöhemmin Suomen oikeustaistelun johtajana Venäjän sortovaltaa vastaan. Hän oli myös senaatin talousosaston varapuheenjohtajana eli pääministerinä, valtiopäiväedustajana sekä merkittävänä kunnallispoliitikkona Helsingissä. Varsinaiselta ammatiltaan hän oli kameraali- ja politiaalainopin sekä valtio-oikeuden professori, jolla oli laajat kansainväliset yhteydet ja suhteet. Hänet aateloitiin v. 1876 ja otettiin Suomen ritarihuoneen kirjoihin samana vuonna.

Torsten Costiander oli hyvin lahjakas nuorukainen kuten velipuolensa. Ajan tavan mukaan hän päätti lähteä sotilasuralle suorittaen kadettikoulun päästötutkinnon jo 18-vuotiaana. Hän yleni aliluutnantiksi v. 1853 ja oli seuraavana vuonna Englannin laivaston hyökättyä Krimin sodan johdosta maamme rannikoille Suomeen sijoitettujen Venäjän sotajoukkojen päällikön, kenraali Rokossovskyn v.t. adjutanttina. Vuonna 1855 hän oli vastaavassa tehtävässä kenraalikuvernööri, kreivi Bergin alaisuudessa. Sitten seurasivat ylennykset alikapteeniksi (1858) ja kapteeniksi (1859), kunnes hän saavutti everstiluutnantin ar-

von v. 1863 sekä nimityksen Uudenmaan ruotuväen tarkk'ampujapataljoonan päälliköksi. Ruotuväki kuitenkin hajotettiin v. 1868 ja sotilasura päättyi everstin arvon saamiseen. Edellisenä vuonna Torsten Costiander oli solminut avioliiton Jenny Lindroosin (1847—1913) kanssa. Myös velipuoli Leo Mechelin solmi avioliiton Jennyn vanhemman sisaren Alexandran kanssa, mikä vain vahvisti heidän suhdettaan. Tytöt olivat kauppaneuvos J. H. Lindroosin tyttäriä. Omaisuus oli luotu viisailla liiketoimilla, kuten mm. kahvin maahantuonnilla. Myös Keskuskirjapaino kuului myöhemmin suvun omistuksiin. Mainittakoon, että Lindroosin perustama kultasepäneliike toimii edelleen Helsingissä Aleksanterinkadulla. Lehtitietojen perusteella liike on edelleen naispuolisen sukulaisen omistuksessa.

Sotilasuran jälkeen oli edessä ammatinvaihdos. Suuret nälkävuodet ahdistivat elämää Suomessa. Vasta perustetun (v. 1862) Suomen Valtionrautateiden kasanhoitajan paikka oli vapaana. Torsten Costiander sai tämän työtehtävän v. 1868, mutta tämä oli vain tilapäistehtävä tarmokkaalle everstille. Samaan aikaan perheeseen syntyi myös esikoistytär Jenny Amanda Cecilia. Kaksi vuotta myöhemmin toukokuun 7. päivänä v. 1870 syntyi toinen tytär Alma Aleksandra Emilia.

Perheenpään ura rautateillä sai kuitenkin nopean lopun heinäkuussa v. 1869. Nuutajärven kartanon ja lasitehtaan omistaja Adolf Törngren oli tehnyt henkilökohtaisen konkurssin velkaannuttuaan liian paljon laajojen liiketoimiensa seurauksena. Konkurssipesän, johon kuuluivat Nuutajärvi ja muutamat pienemmät tilat Urjalassa sekä Nokian ja Laukon kartanot, hoitajiksi määrättiin Törngren itse, Leo Mechelin ja K. G. Sucksdorff. Pesän varat olivat suuremmat kuin velat, mutta siitä huolimatta konkurssipesän omaisuus määrättiin myytäväksi huutokaupalla, koska velkojat vaativat sitä. Myyntiprosessi oli monimutkainen ja suorastaan jännittävä tapahtuma. Todennäköisesti Leo Mechelin oli kiinnittänyt velipuolensa huomion edulliseen tilaisuuteen saada vaihtaa työtehtäviä, sillä Torsten Costiander tarjosi huutokauppatilaisuudessa 21.6.1869 Nuutajärvestä 200 000 mk, mutta ruukinpatruuna G. Wasastjernan asiamies nosti summan 260 000 mk:aan. Pienemmät tilat oli yritetty myydä erikseen yhtenä kokonaisuutena. Wasastjerna tarjosi samalla myös 460 000 mk kaikista tiloista ja laitoksista yhdessä, jotka nyt päätettiin myydä yhtenä kokonaisuutena. Costiander tarjosi vastavetona 440 000 mk ilmoittaen samalla, että hänen tarjouksensa oli voimassa 15.7. saakka. Wasastjernan vastatarjous oli 518 000 mk ehdolla, että hänelle olisi myönnetty aikaa takuun järjestämiseksi mainittuun päivään mennessä. Velkojien kokouksessa 14.7.1869 Helsingin Seurahuoneella ilmoitti Wasastjernan asiamies luovuttavansa, ja Nuutajärven omistajaksi tuli siten eversti Costiander mainitulla summalla. Jos yritetään muuttaa ostohinta nykyrahaksi, niin käytettävissä olleen taulukon mukaan v. 1880 rahassa summaa vastaa n. 2 miljoonaa euroa.

Torsten Costiander erosi rautateiltä kaupanteon päivänä. Hän sai siis haltuunsa 9000 hehtaarin maa-alueet rakennuksineen, joukossa maan tärkeimpiin kuulunut, v. 1793 perustettu lasitehdas. Nuutajärven kartanolla oli siihen mennessä takanaan jo lähes 300-vuotinen, vaihteleva historia. Omistajasukuja ei ole ollut kovin monia, koska muutamat suvut ovat hoitaneet kartanoa useammassa polvessa kuten Bäckit, Furuhjelmit ja Törngrenit. Kartanolla on merkittävä osansa Suomen taloushistoriassa 1800-luvulla, jolloin maa alkoi teollistua. Nykyinen yli 20 huonetta käsittävä päärakennus, rakennettiin v. 1822. Rakennuttajana oli silloinen omistaja Johan Furuhjelm. Adolf Törngrenin kaudella

1850-luvulla kehitettiin maanviljelystä ja metsänhoitoa sekä erityisesti lasitehdasta, jonne palkattiin noin 100 ulkomaalaista työntekijää lasinpuhaltajiksi jne. Rakennettiin kaksi uutta uunia ja aloitettiin lasin hionta. Eräs ulkomaalaisista oli saksalainen G. F. Stockmann. Työskennelyään jonkin aikaa Nuutajärvellä hän lähti v. 1858 Helsinkiin myymään tehtaan tuotteita. Hän hankki lasimyymälän omistukseensa neljä vuotta myöhemmin; siitä kehittyi sitten vähitellen nykyinen Stockmannin suuryritys, Pohjoismaiden suurin tavaratalo. Tarmokas ja sotilaallisen organisointikykyinen Costiander otti kartanon hoidon elämäntehtäväkseen, vaikka moni oli olettanut sen olevan hänelle vain edullinen sijoituskohde. Hän oli erityisen kiinnostunut maatalouden kehittämistä ja rakennutti uusia maatalouden hoidossa tarvittavia rakennuksia, perusti uutisviljelyksiä, rakennutti teitä ja hankki Skotlannista Ayshire-sonneja. Meijeri perustettiin v. 1869 ja sen tuotteita palkittiin usein jo 1870-luvun maatalousnäyttelyissä. Toiminnan tehokkuuden ja tuloksellisuuden mittana voidaan mainita, että kartanon karjan maidontuotanto kasvoi vuoden 1875 94 000 litrasta yli 300 000 litraan v. 1900, vaikka lehmien lukumäärä kasvoi tuona ajanjaksona hieman enemmän kuin kaksinkertaiseksi.

Lasitehtaan hoidon hän antoi Carl Heitmanille v. 1872, mutta pidätti itsellään ylimmän valvontaoikeuden. Tehdas toimi nimellä Costiander & Heitman. Edistääkseen raittiusasiaa Costiander lakkautti kartanonsa alueella toimineen olutpanimon v. 1873. Hän oli innolla mukana myös Urjalan kunnalliselämässä ja perusti v. 1878 sekä suomen- että ruotsinkielisen kansakoulun Nuutajärvelle. Hän osallistui lisäksi kunnan alueella köyhäin- ja lastenhoidon järjestämiseen. Eversti harjoitti myös laajaa hyväntekeväisyyttä puolisonsa Jennyn kanssa perustamalla mm. hänelle omistetun säätiön. Myös lasitehtaan työläisten säätiölle annettiin apua. Rouva Jenny Neovius tilasi Sveitsistä omalla kustannuksellaan Urjalan kirkkoon kellot.

Olisi luullut, että valtaisan kartanon hoitamisessa ja kehittämässä olisi ollut tarpeeksi tehtävää, mutta valtiollisen uransa nousuvaiheessa olleen Leo Mechelinin vaikutuksesta Costianderia tarvittiin uudelleen myös vaativissa valtakunnallisissa tehtävissä. Vuosina 1885—86 hän toimi vt. kuvernöörinä Vaasan sekä Turun ja Porin läänissä. Hänet nimitettiin vuonna 1888 Hämeen läänin vakinaiseksi kuvernööriksi. Tehtävää saattoi hoitaa kotoakin päin, koska läänin pääkaupunki Hämeenlinna ei ollut kovin kaukana Urjalasta. Hän oli jo aikaisemmin edustanut talonpoikaissäätystä vuoden 1882 valtiopäivillä. Häntä tarvittiin monissa tärkeissä komiteoissa kuten esim. viljakaupan järjestämiskomitean esimiehenä 1887—1888 ja vesioikeuskomiteassa 1889—1893. Vaikka hän oli äidinkieleltään ruotsinkielinen, hän noudatti fennomaaneja suosivaa politiikkaa päättämällä mm. suomen kielen ottamisesta läänin virkakieleksi. Hän paneutui tavattoman tarmokkaasti talous- ja tilinpitoasioihin monilla tarkastusmatkoillaan maakuntansa eri kuntiin vuosina 1887—89 tehden monia aloitteita asioiden paremmaksi hoitamiseksi. Terveiden heikkeneminen pakotti hänet eroamaan kuvernöörin virastaan joulukuussa 1895. On sanottu, että osasyynä eroon lienee ollut myös ”Nikolai II:n astuminen valtaistuimelle ja uusien Suomelle myrskyisten tuulien ennakoiva puhaltaminen idän taholta”, kuten Urjalan Sanomien kirjoituksessa 21.9.1962 mainittiin.

Torsten Costianderille myönnettiin harvinainen salaneuvoksen arvonimi. Hänelle myönnettiin myös useita korkea-arvoisia kunniamerkkejä.

Yhtiökumppani Heitman kuoli v. 1897, mutta vasta kuusi vuotta myöhemmin muutettiin lasitehtaan omistussuhteita, kun lunastettiin Heitmanin les-

ken osuus. Yhtiön nimi oli 1.7.1903 lähtien Costiander & K:i. Yhtiökumppaneiksi tulivat nyt oman puolison ohella salaneuvoksen vävyt: arkkitehti Harald Neovius ja Sebastian Brander. Mutta vain 11 kuukautta myöhemmin salaneuvos Costianderin elämä päättyi 73 vuoden iässä sydänhalvaukseen Saksalle kuuluneen Itä-Preussin ja Venäjälle kuuluneen nykyisen Liettuan rajalla, muutaman kilometrin päässä toisistaan rajan eri puolilla sijaitsevien Wirballenin (venäjäksi Wershbolowo) ja Eydkuhnenin välissä. Hän oli Jenny-puolisonsa kanssa juna-matkalla Saksan Bad Nauheimiin kylpylähoitoon. Nykyinen Kaliningrad, entisesti nimeltään Königsberg, sijaitsee Costianderin kuolinpaikasta noin 150 km länteen. Suuri elämäntyö oli päättynyt traagisesti vierailta mailla. Torsten Costianderin viimeinen leposija on Hietaniemen vanhalla hautausmaalla velipuolensa Leo Mechelinin vieressä.

4. MUUT SUKULAISUUSSUHTEET

Kuten jo aikaisemmasta Brander-suvun yleisesityksestä kävi ilmi, monet muut huomattavat suvut ovat olleet tekemisissä sen kanssa. Torild Branderin suonissa virtasi pisara samaa verta kuin Suomen marsalkka Carl Gustaf Emil Mannerheimin. "Yhdyshenkilö" tähän on hovioikeuden presidentti Fredrik Branderin äidinäiti Catharina Sofia Jägerhorn af Spurila (1728—1791). Hänen miehensä oli alikapteeni Ernst Gustaf von Willebrand (1726—1794). Heidän poikansa, siis Fredrik Branderin eno, oli Ernst Gustaf von Willebrand nuorempi (1751—1809), josta tuli vapaaherra, kenraalimajuri, Turun ja Porin läänin maaherra sekä Jokioisten kartanon omistaja v. 1791. Hänen toiminnassaan oli monia täsmälleen samankaltaisia piirteitä kuin vajaa vuosisata myöhemmin eläneessä Torsten Costianderissa. Myös hän paneutui kaikella tarmolla hankkimansa suuren kartanon kehittämiseen rakennuttamalla uusia rakennuksia, kuten esim. v. 1798 komean kartanon päärakennuksen, joka oli siihen aikaan maamme toiseksi suurin maaseuturakennus Vaasan Hovioikeuden rakennuksen jälkeen. Kuten Costiander niin myös von Willebrand perusti kartanonsa alueelle teollista toimintaa ja edisti maataloutta. Hän meni naimisiin Wendla Gustava von Wrightin kanssa Tammelassa v. 1778. Heidän tyttärensä Wendla Sofia von Willebrand meni puolestaan v. 1796 naimisiin kreivi Carl Erik Mannerheimin kanssa, joka oli marsalkka Mannerheimin isoisän isä. Heidän toinen tyttärensä Eva oli naimisissa everstiluutnantti Carl Johan Stjernvallin (mm. Viipurin läänin maaherra 1812—1815) kanssa. Heidän tyttärestään Aurorasta tuli kuuluisa hyväntekijä Aurora Karamzin (1808—1902).

Fredrik Branderin molemmat vaimot olivat kenraali von Willebrandin veljentyttäriä, ja heidän äitinsä puolestaan Elisabet Gadolin, jonka suku oli kuuluisa tiedemiehistä ja piispoista. Em. Elisabet Gadolinin vanhemmat olivat Turun piispa Jakob Gadolin (1719—1802, piispana 1788—1802) ja Elisabetha Browallia, joille kuuluneet kauniit kupariset esineet, kakkuvuoka ja pöytäkahvikannu ovat nykyään Jokioisten Pappilamuseossa. Mainittakoon, että piispa Gadolinin "mummi" asui aikanaan Jokioisissa.

Kaikkein huikaisevin sukuyhteys löytyi Brander-suvun papereita selatessani. Sen mukaan Torild Brander on kolmannessatoista polvessa Ruotsin kuninkaan Kustaa Vaasan jälkeläinen! Stig Rosendahlin tekemän selvityksen mukaan tämä pätee.

Kustaa Eerikinpoika Vaasan (1496—1560) toinen puoliso oli Margareta Lejonhufvud (1514—1551), ja heidän pojastaan tuli kuningas Juhana III (1537—1592), joka Suomen herttuana ollessaan sai suomalaisen Katariina Hansdotterin (1539—1596) kanssa seitsemän aviotonta lasta. Mennessään naimisiin Katarina Jagellonican kanssa hänen piti luopua Katarinasta, joka ei ollut hyvissä väleissä kilpailijansa, Suomen ainoan kuningattaren Kaarina Maununtytären kanssa. Juhanan ja Katarina Hansdotterin tytär Sofia Gyllenhjelm (1559—1585) meni v. 1580 naimisiin kuuluisan Pontus de la Gardien (1520—1585) kanssa. Heidän poikansa oli vähintään yhtä kuuluisa ”Laiska-Jaakko” Jaakko de la Gardie (1583—1652), naimisissa Ebba Brahen kanssa). Heidän tyttärensä kreivitär Kristina Katharina (1632—1704) meni naimisiin v. 1658 valtakunnanamiraali Gustaf Otto Stenbockin (1614—1685) kanssa. Heidän tyttärensä Hedvig Eleonora Stenbock (1664—1729) meni naimisiin Turun ja Porin läänin maaherran Lorenz Creutzin (1646—1698) kanssa, ja heidän tyttärensä Eleonora Maria Creutz Ernst Gustaf von Willebrandin (1680—1751) kanssa, joka oli vanhin kolmesta samannimisestä Willebrandista peräkkäisissä sukupolvissa. Heidän samanniminen poikansa meni sitten naimisiin tuon tärkeän ”yhdyshenkilön” Sofia Katarina Jägerhorn af Spurilan kanssa.

Tässä esitetään selvennyksenä vielä eri sukupolvet puolisoineen. Perillinen on alleviivattu:

1. Kustaa Vaasa/Margaretha Lejonhufvud
2. Juhana III/ Katarina Hansdotter
3. Sofia Gyllenhjelm/Pontus de La Gardie
4. Jaakko de la Gardie/Ebba Brahe
5. Kristina Katharina de la Gardie/Gustaf Otto Stenbock
6. Hedvig Eleonora Stenbock/Lorenz Creutz
7. Eleonora Maria Creutz/Ernst Gustaf von Willebrand vanhempi
8. Ernst Gustaf von Willebrand/Sofia Catharina Jägerhorn af Spurila
9. Barbara Helena von Willebrand/Fredrik Reinhold Brander
10. Ernst Fredrik Brander/Fredrika Albertina von Willebrand
11. Ernst Fabian Brander/Ida Karolina Sandman
12. Ernst Fredrik Sebastian Brander/Alma Costiander
13. Torild Torsten Sebastian Brander

Jatko kirjoittajan sukuhaaraan:

12. Ernst Omar Torsten Brander/Emmy Grönlund
13. Ernst Ragnar Torsten Brander/Helvi Junnonen
14. Ernst Torsten Brander/Paula Virtanen
15. Ernst Mikael Juhana Brander/Anne-Maarit Kauppinen
16. Ernst Mico Valtteri Brander

Costianderit asuivat Helsingissä Yrjönkatu 11:ssä 340 m²:n huoneistossa talon kolmannessa kerroksessa. Neljännessä kerroksessa asuivat sekä Leo Mechelin että Jenny Costiander (1868—1939), joka oli naimisissa arkkitehti Harald Neoviuksen (1863—1930) kanssa. Harald Neovius harrasti myös maalaamista. Hän opiskeli arkkitehtuuria mm. Itävallassa ja Italiassa. Matkoillaan hän maalasi monta kaunista taulua mm. Caprilta, Alpeilta jne.

Alma Costianderin äidin serkku oli kuuluisa taidemaalari Maria Katarina Wiik (1853—1928), joka kuului 1800-luvun loppupuolen merkittäviin suomalaisiin naispuolisiin taidemaalareihin ollen myös vielä kuuluisamman Helene Schjerfbeckin ystävä ja läheinen työtoveri. He työskentelivät yhdessä Ranskassa ja pitkiä aikoja St. Ivesissa Cornwallissa. Hänen keskeisiä teoksiaan olivat lapsi- ja muotokuvat. Maria Wiik maalasi muotokuvia mm. Leo Mechelinistä ja Torildin äidistä. Pääosa hänen merkittävimmästä tuotannostaan ajoittuu 1800-luvun lopulle. Näön heikkeneminen häntä maalaamista loppuvuosina. Torild Brander oli lapsena monesti kantamassa hänen maalaustelineitään ja varusteitaan Kirkkonummen maastossa. Maria Wiikin arvostus on kollegansa Schjerfbeckin tavoin ollut viime aikoina nousussa. V. 2000 kesällä hänen tuotannostaan oli edustava näyttely Hämeenlinnan taidemuseossa. Näyttelystä tuli museon viisikymmenvuotisen historian suosituin, sillä siihen tutustui yli 20 000 ihmistä!

Alma Costiander ja hänen serkkunsa, Leo Mechelinin tytär Cely (1866—1950) harrastivat hyväntekeväisyyttä. He osallistuivat mm. Raajarikkoisten Auttamisyhdistyksen perustavaan kokoukseen 27.10.1889. Vuotta myöhemmin Cely perusti 17:n ystävä- ja tuttavapiiriinsä kuuluneen henkilön kanssa yhdistyksen nimeltä ”Kirjoja Sokeille”. Todennäköisesti Alma Costianderkin oli tässä joukossa mukana. Cely oli myös yksi Martta-liikkeen johtohahmoista.

Maria Wiikin isä oli lääninarkkitehti Jean (Johan) Wiik. Hän asui perheensä kanssa itse piirtämässään Kaivopuiston huvilassa n:o 4. Maria Wiikin äiti oli puolestaan Gustava Frederika Meyer, jonka sisar Cecilia Gustava meni v. 1842 naimisiin kauppaneuvos Johan Henrik Lindroosin kanssa. Heidän tyttäristään tuli Torsten Costianderin ja Leo Mechelinin puolisoita. Meyerin sisarusten isä, Friedrich Anton Meyer (s. 1769 tai 1771 Dönitzissä, Mecklenburg-Schwerinissä, k. 1831 Helsingissä), oli monipuolinen kulttuuripersoona, joka toimi yliopiston lehtorina ja kirjastonhoitajana Turussa sekä vuodesta 1813 kirjakauppiaina. Turun palon jälkeen hän muutti Helsinkiin ja sai oikeuden käyttää kirjakaupastaan nimeä ”Universitätsbokhandel”. Kaupankäynti ei kuitenkaan ollut kovin menestyksellistä, sillä Meyerin kuollessa v. 1831 olivat kuolinpesän varat pienemmät kuin velat. Meyer oli kääntänyt ruotsiksi Schillerin näytelmän ”Kabale und Liebe”, ja nuoruudessaan hän oli esiintynyt Turussa Soitannollisen Seuran vuosijuhlissa (24.1.1800) jopa laulaen aarioita, jotka Fredrik Lithander (1777—1823) oli säveltänyt. Meyerin ystäväpiiriin kuului mm. toinen saksalaissyntyinen, arkkitehtinä suuren maineen saavuttanut Carl Ludwig Engel.

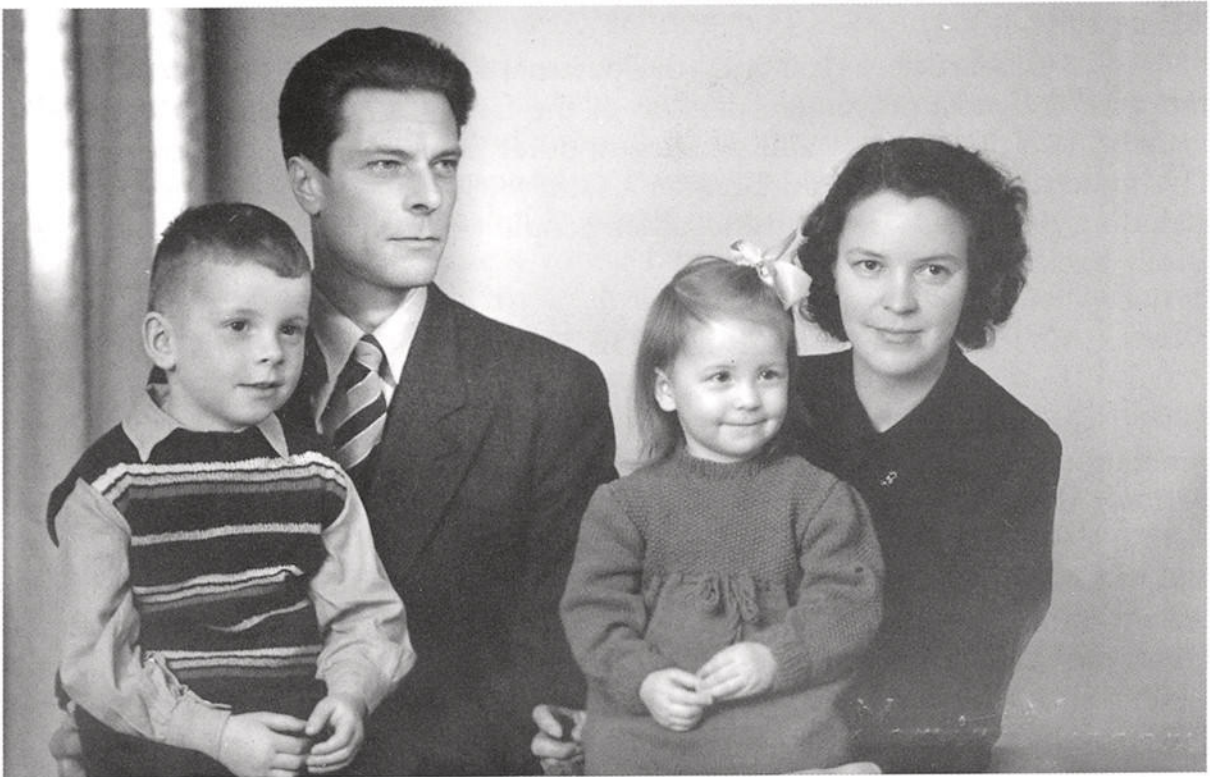
Näin rikas ja monipuolinen oli Torild Branderin sukutausta ja kotiympäristö, joissa oli poikkeuksellisen runsaasti Suomen valtiollisen, talous- ja kulttuurielämän huipputason edustajia.

Eversti Viktor Brander (1860—1934), Suomen metsästäjälehden perustaja.
– Colonel Viktor Brander (1860—1934), founder of the Finnish Hunting Magazine.

Apteekkari Anna Brander (1872—1963) oli aikanaan Suomen vanhin apteekkari. Apteekki oli Kemiössä. — Anna Brander (1872—1963) was the oldest apothecary of her time in Finland. Her pharmacy was located in the municipality of Kemiö.

DI Ragnar Branderin perhekuva 21.4.1950. Kuvassa vas. Torsten, Ragnar, Mervi ja Helvi Brander. — Foto: T. Branderin perhealbumista./Family album. — Family snapshot of Diploma Engineer Ragnar Brander's family, taken April 21, 1950. Pictured from left: Torsten, Ragnar, Mervi and Helvi Brander.

TORILD BRANDER'S FOREFATHERS AND OTHER FAMILY CONNECTIONS

TORSTEN BRANDER

In this issue of the periodical *Lounais-Hämeen Luonto* (LHL), No. 91/2004, published by the Nature Conservation Society of Southwest Häme (LHLY) to commemorate the 100th Anniversary of the Birth of Professor Torild Brander, MD, PhD (b. Aug. 1, 1904—d. May 1, 1992), I mainly deal with episodes of Torild Brander's forefathers' lives, and the importance of them and other family connections.

Therefore this time I am not going to write about his childhood, studies or highly remarkable achievements in the fields of medicine and nature conservation. On these subjects there are separate articles in this number, and I have in previous numbers of the LHL written histories and surveys of the Society. The first was the biography ("Torild Brander – conservationist beyond compare", pp. 5—83) printed in LHL 80/1993, the memorial issue in honour of Professor Torild Brander. This biography included one paragraph about his family background. I also wrote in LHL 83/1996 about the history of the LHLY on the 40th Anniversary of the Society ("Four decades of unparalleled nature conservation. LHLY 1956—1996", pp. 9—47). Also written by me, the history of the LHLY on the 50th Anniversary of the Society was published in LHL 88/2001 ("Half a century of organized nature conservation in South-West Häme, 1951—2001", pp. 15—28).

In this article I deal with the paternal line of Torild Brander's family, and with the most prominent persons in the family, with emphasis on his own branch. Also the most notable persons in other family branches are represented. The maternal line of Torild Brander's family (Costiander) is likewise covered, including prominent persons and other people of importance connected to his family background.

2. PATERNAL BRANCH OF THE BRANDER FAMILY

Compared to previous accounts, new information concerning one more generation has been discovered during research into the family origins. Joachim Brander the Elder (1667 or 1672—1744) has so far been considered the progenitor of the family. However, his father Joachim Bandeman (d. Aug. 1, 1680) had probably moved from Brandenburg, Germany, to Turku circa 1660. While serving in the military, Bandeman gave himself the surname Brander after his home province, a custom of the time. Of the branches of Joachim Brander the Elder's sons, those of Joachim the Younger (1700—1742) and Johan (1702—1763) are significant in the context of this article.

2.1. Joachim's branch

The fifth child of Joachim Brander the Younger was Fredrik Reinhold (1730—1800), who qualified as clergyman in 1772 and was appointed Vicar of

Vehmaa in 1791. He was, among other things, a member of the Aurora Society (a cultural and educational organization), and he started potato cultivation in his home region. He also published the only existing Finnish outline of biology of the era, in 1785. His third wife was Barbro Helena von Willebrand, whose brother was governor of Häme County and later the owner of Jokioinen Manor, Ernst Gustaf von Willebrand. Their first child was born Jan. 22, 1787, in Pori, and was christened Ernst Fredrik. The first name Ernst came from the mother's father and has been given to sons as the first name from those days on, generation after generation, with about just one exception: Torild Brander.

Fredrik Brander (1788—1860) graduated from law school already at the age of 19, advanced after various phases to member of the Law Department of the Senate, and crowned his career as the tenth president of the Vasa Court of Appeal in the years 1841—1856. He can be regarded as the great man of the family in the area of public administration. Fredrik Brander's son Ernst Fabian (1822—1887) chose a military career, served in the coastal defence forces in Ostrobothnia at the time of the Crimean War and after, and was finally advanced to lieutenant colonel in 1871 in Staraja Russa, Russia, in recognition of his ardour. He resigned from the army as colonel in 1881.

Of Fabian Brander's sons, Ernst Viktor Rafael (1860—1934) was advanced to the rank of colonel in 1918, after a long career in the army. He became known as a pioneer of hunting and gamekeeping in Finland, wrote numerous books in that field. He founded a specialized hunting periodical in 1906 and was its chief editor for a long time. He also painted, for example a portrait of his grandfather Fredrik Brander, and a painting of a capercaillie in a dead pine tree standing in a wilderness forest. (The latter is published in conjunction with this article.) Fabian's son, Ernst Omar Torsten (1867—1946) worked for the Finnish State Railways for 50 years, retiring in 1934 from his post as station master at Selänpää. He, too, was an eager hunter. His son Ragnar Brander (1916—1985), graduate engineer and the father of the writer of this article, was chief of many railway districts and a top class hunter, in accordance with family tradition. Ragnar was in correspondence with his cousin Torild for decades. Subjects of the letters varied mainly between hunting and gamekeeping. His son Ernst Torsten (b. 1946) became a young Finnish champion in track and field, and has later risen to fame for his work for Beniamino Gigli the Italian tenor; he has received numerous remarkable awards and recognitions in Italy. True to the Brander family tradition, his sons are named Ernst Mikael (b. 1975) and Ernst Henrik (b. 1984). The youngest bearer of the name Ernst now is Mikael's son, Ernst Mico Valtteri (b. July 1, 2003).

Fabian's daughter Anna (1872—1963), in the municipality of Kemiö, was the oldest apothecary of her time in Finland. Torild's father, Ernst Fredrik Sebastian (1862—1938), was the fifth child of Fabian Brander. Like father, he also chose a military career and was advanced to lieutenant colonel in 1899, but had to resign after signing the so-called Great Address in February the same year. He wrote e.g. "The German War 1866", a book in 3 volumes, and numerous articles on the Finnish question in foreign periodicals and papers. He married Alma Alexandra Emilia Costiander in 1893, but the marriage ended in divorce in 1906. Of their children, Einar (1894—1966) became PhD in 1932 and published many treatises in physics. Einar owned the Nuutajärvi Manor, and his brother Torild became a prominent doctor of medicine and a great conserva-

tionist. Alma Brander remarried in 1907, the new husband was Colonel Walter Holmberg (later Major General).

2.2. Johan's branch

This branch of the family is named after Johan Brander (1702—1763) and includes several prominent persons in the fields of industry and business (e.g. the Paloheimo family in Riihimäki) and agriculture (the Branders in Kitee). A significant number of representatives of the Brander family translated their surnames into Finnish during the Great Name Changes in 1906 and 1935. Most of Johan Brander's descendants adopted the name Paloheimo. Among them, Hjalmar Gabriel Brander (1864—1919), Paloheimo as of 1906, was originally a clergyman but went into business, which resulted in the birth of an industrial combine still functioning in Riihimäki. He was also active in politics, a member of the Finnish Parliament (1907—1917), senator, and chief of the Food Supply Committee in 1918.

Of the Branders in Kitee, the most prominent one was Uno Brander (1870—1934), who was appointed chief director of the Agricultural Government in 1917. He was also a longtime member of the Finnish Parliament, minister of agriculture 1918—1919, and published writings and gave lectures extensively. He founded the Frontier Union (Rajaseutuliitto) in 1923, which is still functioning.

3. MATERNAL BRANCH OF THE FAMILY, COSTIANDER

The name Costiander stems from the 1713 Kostianvirta Battle at Lake Pälkäne during the period of Great Hate (Isoviha), when Margret Castrenius, daughter of local assistant vicar, nursed a wounded enemy soldier, Sergei Leontewicz from Poland. The two later married, and Leontewicz took the name Costiander after the battlefield.

Their great grandson Gustaf Julius (1793—1832) was Judge at the Turku Court of Appeal at the same time when Fredrik Brander worked there as assistant judge and Justice Court of Appeal. When Gustaf Julius Costiander died, his son Torsten (1831—1904) was only six months old. The widowed mother Amanda Gustava Costiander then married his late husband's nephew Gustaf Johan Mechelin. Their son and Torsten Costiander's half-brother, Senator Leo Mechelin (1839—1914) became a man of mark in Finnish politics and in the national struggle for rights. Torsten chose a military career, and was advanced to colonel in 1868, the year the army was disbanded. Torsten and Leo were both married to daughters of (Titular) Commercial Counsellor Lindroos: Torsten married Jenny and Leo married Alexandra Lindroos. Torsten Costiander moved on to the State Railways to work as cashier, but only until the following year, as he in the course of a complex business process bought the bankrupt Nuutajärvi Manor, complete with glass factory.

Torsten Costiander began to manage and develop the enormous Manor estate of 9,000 hectares with great energy. Besides, he was appointed acting governor of both Vasa County and Turku and Pori County, 1885—86, thanks to Leo Mechelin's influence. In 1888 he was appointed permanent governor of Häme County; in 1895 he resigned due to reasons of health. He was granted the rare title

of privy councillor (Geheimrat). His expertise was utilized in many committees. Costiander's daughter Alma (1870—1920) was Torild Brander's mother.

4. OTHER FAMILY TIES

Many notable families have been in contact with the Brander family. And a drop of the same blood flowed in the veins of Torild Brander and the Finnish Marshal Gustaf Mannerheim.

Fredrik Brander's maternal uncle was Ernst Gustaf von Willebrand the Younger (1751—1809), who became baron, major general, governor of the Turku and Pori County, and the owner of Jokioinen Manor in 1791. His activities in Jokioinen bear several resemblances to his colleague Torsten Costiander a little less than a century later.

The most interesting detail must be the fact that Torild Brander is, in the 13th generation, a descendant of Gustaf I Eriksson Vasa the King of Sweden (1496—1560)! There are plausible historical grounds to prove this.

The famous painter Maria Wiik (1853—1928) was cousin of Alma Costiander's mother. Wiik was one of the important Finnish woman painters of the late 19th century. Alma and her cousin Cely Mechelin (1866—1950) worked for charity and e.g. participated in the constitutive meeting of a society for helping the crippled, Oct. 27, 1889.

Such was the multifarious and rich genealogical background and family circle of Torild Brander.

Ernst Omar Torsten Brander
(1867—1946).

YHDISTYSUUTISIA

SUVUN PERINNE KANNUSTIMENA

TORSTEN BRANDER

Brander-sukuun kuuluvien saavutukset eri elämän alueilla ovat usein olleet hyvin merkittäviä ja paljon normaalista tasosta poikkeavia, oli sitten kysymyksessä työura tai jonkun erityisharrastuksen piirissä tapahtunut toiminta, josta ei silloin käytännössä enää ole voinut puhua pelkkänä harrastuksena, vaan suuret saavutukset ovat olleet täyttä työtä.

Brander-suvun edustajien tyypillisiin luonteenpiirteisiin ovat kuuluneet tarmokkuus, määrätietoisuus, peräänantamattomuus ja innostus asiaan, jota he ovat ryhtyneet edistämään. Kaikki nämä ominaisuudet ovat olleet poikkeuksellisen vahvoja monissa tapauksissa, koska mitään suurta ei synny, ellei ole innostunut asiasta.

Esimerkkejä on monia, joihin yllä luetellut ominaisuudet sopivat. Hovi-oikeuden presidentti Fredrik Brander teki loistavan virkauran, kuten hänen poikansa eversti Fabian Brander, joka sai ylennyksenkin ”virkainnosta”. Väheksymättä mitenkään eräiden suvun jäsenten varsinaista työuraa, ovat heidän saavutuksensa harrastuspuolella nousseet vieläkin merkittävämmiksi. Tästä voidaan esimerkkinä mainita eversti Viktor Branderin saavutukset Suomen metsästyksen uranuurtajana. Professori Torild Brander puolestaan luonnonsuojelijana teki poikkeuksellisen merkittävän elämäntyön, jonka kantavana voimana olivat juuri nuo mainitut sukuominaisuudet.

1. Yleisurheilu nuoruusvuosien harrasteena.

Torsten Branderin nuoruusvuosien harrastus oli yleisurheilu lähes sen kaikissa lajeissa. Poikkeuksellisen innostuneisuuden ja kovan harjoittelun tuloksena hän voitti v. 1963 silloisen poikien alle 17-vuotiaiden sarjan Suomen mestaruuden kiekossa, oli kuulantyytönnössä neljäs ja 6-ottelussa viides. Lajinvaihdon jälkeen hän v. 1966 voitti nuorten sarjan alle 20-vuotiaiden 400 metrin juoksun Suomen mestaruuden, oli 200 metrillä neljäs ja 10-ottelussa viides. Hän julkaisi v. 1995 urheilu-urastaan muistelmakirjan, joka sai erittäin hyvät arvostelut.

2. Musiikkiharrastuksen huipentuma.

Urheilun jälkeen tuli harrastukseksi musiikki ja tenori Beniamino Giglin muiston vaaliminen. Tunnustuksena tästä maailmanlaajuisesta toiminnasta Recanatin kaupunki Italiassa nimesi hänet 26.5.2004 kunniakansalaisekseen. Tietävästi kaupunki on pitkän historiansa aikana nimennyt tähän mennessä vain 11 kunniakansalaista. Aikaisemmin hän sai Recanatin kultamitalin (v. 1992) sekä v. 2003 Italian Solidaarisuuden tähden ritarikunnan komentajamerkin ja arvon. Hän julkaisi Giglin elämäkerran v. 1989, josta ilmestyi italiankielinen painos v. 2001.

SUMMARY

TORSTEN BRANDER: Family tradition as a spur.

People in the line of the Brander family have often distinguished themselves with exceptional achievements in diverse pursuits, in addition to excelling at their prominent careers in the working life. Typical qualities in them include vigour, devotion to a purpose, persistence, and enthusiasm in the thing they have begun to advance. Fredrik Brander, President Court of Appeal, gave an example of a grand career, whereas on the hobby side Colonel Viktor Brander was a pioneer in Finnish hunting. And then there was of course Professor Torild Brander, whose remarkable life's work in nature conservation was both pioneering and truly exceptional.

Torsten Brander, M. Pol. Sc., was always keen on athletic sports in his youth, and mastered nearly everything in track and field. Among many other fine achievements, he won the Finnish championship in discus throw for boys under 17 in 1963, and after changing into running, he won the Finnish championship in the 400-metre for youth under 20 in 1966.

After sports Torsten Brander delved into the world of music and especially took to cherishing the memory of Beniamino Gigli the Italian tenor. He published a Gigli biography in Finnish in 1989; the book was published in Italian in 2001. In recognition of his international activities, he was nominated an Honorary Citizen of Recanati on May 26, 2004. As far as it is known, during its long history this Italian town has only nominated 11 honorary citizens. Brander has earlier received the Recanati Gold Medal in 1992 for work done for Gigli, and in 2003 he was awarded the Commander (Commendatore) Medal of the Italian Star Knight Solidarity.

Torsten Brander, Länsi-Pohjan piirimestari 200 m juoksussa v. 1966 ajalla 22,7. – Torsten Brander, district champion of Länsi-Pohja in the 200 metre run with 22,7 secs. In 1966.

Kunniakansalaisuuden myöntäminen Torsten Branderille Recanatin Teatro Persianissa 26.5.2004. Vas. Antonio Doria, Torsten Brander ja tilaisuuden juontaja Laura Vicenzoni. – Foto: Hannele Parkkinen. – Torsten Brander receiving Honorary Citizenship of Recanati at Tetro Persiani, May 26, 2004. From left. Antonio Doria, Torsten Brander and the speaker, Laura Vicenzoni.

VTM Torsten Brander poikiensa Mikaelin ja Henrikin kanssa Jokioisten kartanon merkittävimmän yksityisomistajan, kenraali Ernst Gustav von Willebrandin (1791—1809) hautamuistomerkillä Jokioisten Kartanon puiston länsiosassa. Brander-sukuhan on lähtöisin Saksasta, mistä osa muutti 30-vuotisen sodan aikana Ruotsiin ja aateloitiin mm. Willebrandeiksi. – Foto: Paula Brander 10.7.1993. – Torsten Brander, M. Pol. Sc., with his sons Mikael and Henrik at the memorial grave of General Ernst Gustav von Willebrand (1791—1809), the most prominent private owner of Jokioinen Manor, in the western part of the manor park. The Brander family originates in Germany. Part of the family moved to Sweden during the Thirty Years War, and were raised to the nobility, e.g. as Willebrands.

HEIKKI MIKKOLA 60 VUOTTA

ANTERO SUORANTA

Yhdistyksemme pitkäaikainen aktiivijäsen, riistanhoitaja Heikki Mikkola täytti 60 vuotta 8.9.2004. Puolet tästä, eli yli 30 vuotta Heikki on ollut yhdistyksemme kantavia voimia niin sisä- kuin ulkotöissä.

Hän liittyi yhdistykseen vuonna 1970 ja oli kolme vuotta (1975—1978) päätoiminen riistanhoitaja ja luonnonsuojelualueiden vartija Urjalan Pirttilahden alueilla. Saatuaan 1978 Metsämaalla olevan kotitilansa hoidettavakseen hän on jatkanut sivutoimisena riistanhoitajana Tuula-vaimonsa kanssa. Näiden töiden lisäksi Heikki on vakiotalkoolainen myös yhdistyksen Forssan toimipisteissä. Heikki on vanhan kansan isäntämies, jolta sujuu työ kuin työ.

Luonnonvalokuvauksen Heikki aloitti jo 1960-luvulla. Ensin kuvat olivat mustavalkoisia, sitten tuli värikausi, ja tekniikkaa kaihtamattomana hän on tänä vuonna siirtynyt digikuva-aikaan. Juhlavuotenaan Heikki teki museollemme kuvanäyttelyn, joka antoi läpileikkauksen hänen kuvistaan yli neljänkymmenen vuoden ajalta.

Heikin luonnonkuvauksen tavoitteena oli 1960-luvulla saada hyvä kuva kalasääskestä. Mieleistään kuvaa ei ole vielä tullut, mutta ehkä iän myötä sitten sellaisenkin kalasääsken kuvan aika tulee!

Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys ry. onnittelee mitä lämpimmin Heikkiä, kiittää suuresta työpanoksesta yhdistyksen hyväksi ja toivottaa onnea ja menestystä myös seuraavien vuosikymmenten aikana!

SUMMARY

ANTERO SUORANTA: Heikki Mikkola 60 years.

Longtime active member of The Nature Conservation Society of Southwest Häme, Heikki Mikkola turned 60 on Sept. 8, 2004. Half of his life, for over 30 years, he has been one of the carrying forces of the Society, at indoor work as in the field. Furthermore, he is widely recognized as a superb nature photographer, who has won prizes in several competitions.

The Society congratulates Heikki and thanks for his great contribution, and wishes him good luck and every success also in the decades to come.

Luonnonsuojelualueiden riistanhoitoon kuuluu mm. nuolukivien syöttäminen hirvieläimille. Heikki Mikkola asettaa uudet nuolukivet liuenneitten tilalle keväisin ja syksyisin. – Foto: Kari Nummila 2002. – Gamekeeping in conservation areas includes, among other things, feeding salt licks to deer. Heikki Mikkola replaces dissolved salt licks with ones in the spring and in the autumn.

LOUNAIS-HÄMEEN LUONNONSUOJELUYHDISTYS RY:N (LHLY) TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2003

ALLI BRANDER & ANTERO SUORANTA

1. YLEISTÄ. Kalenterivuosi 2003 oli LHLY:n 53. toimintavuosi. Vuoden aikana tehtiin perinteiset museo- ja muut toiminnot kuten ennen. Museon osalta mielenkiintoista oli, että kaupunginhallitus päätti museon sijoituspaikan ennallaan pitämisestä. Talkootoiminta eri osa-alueilla on edelleen ollut merkittävää, siitä kiitos kaikille talkoolaisille.

2. TOIMIHENKILÖT. Johtokuntaan kuuluivat puheenjohtaja, kotiseutuneuvos Alli Brander, varapuheenjohtaja, mh. Matti Haapala ja jäsenenä riistanhoitaja Tuula Mikkola, toiminnanjohtaja Antero Suoranta, lehtori Kyösti Valanne, rehtori Simo Veistola ja mh. Kalevi Vuoriranta.

Tilintarkastajina ovat toimineet kirjanpitäjä Linnea Oura ja verojohtaja Antti Vätkki.

Puheenjohtaja on hoitanut palkatta yhdistyksen juoksevia asioita kokopäiväisesti. Toiminnanjohtajana, sihteerinä ja kirjastonhoitajana on toiminut Antero Suoranta.

Lounais-Hämeen Luonnon toimitukseen ovat kuuluneet puheenjohtaja, toiminnanjohtaja sekä FM Juha Kaarsalo. Forssan Luonnonhistoriallisen Museon (FLHM) johtajana toimi puheenjohtaja ja museomestarina Antero Suoranta. FM Hannele Aulin-Linja-aho on ollut museon tuntipalkkaisena esittelijänä.

Yhdistyksen omistamien luonnonsuojelualueiden metsänhoidollisten töiden suunnittelusta on vastannut mh. Matti Haapala. Alueiden vartioinnista ja muusta hoidosta ovat vastanneet pääasiallisesti riistanhoitajat Tuula ja Heikki Mikkola.

Atk-asioihin liittyvää apua ovat antaneet edelleen Heikki ja Miika Järvinen.

Luonnonsuojelupiirin kokousedustajina toimivat Heikki Järvinen, Antero Suoranta ja Tapio Tiirikainen.

3. KOKOUKSET. Johtokunnan kokouksia pidettiin 2 kertaa ja vuosikokous oli Museossa 29.3.

4. JÄSENET. 31.12. yhdistyksellä oli 1.409 (- 18) henkilöjäsentä, heistä 50 ulkomaisia. Yhteisöjäseniä oli 23, niistä ulkomaisia 6 ja kotimaisia 17. Suruviesti saatiin 9 jäsenestä. Suomen Luonnonsuojeluliiton (SLL) kautta jäsenmaksunsa suorittaneita oli 262 (- 10).

5. TALOUS. Tuotot olivat kaikkiaan 65.900,98 euroa, joista huomattavin jälleen oli Forssan kaupungin avustus. Lisäksi tuottoihin sisältyy joulukuussa otettu lyhytaikainen laina (10.000 e).

Kuluja kirjattiin 61.735,40 euroa, joista FLHM:n menoihin kirjattiin 30.794,14 euroa. Henkilövakuutukset olivat 7.337,26 euroa ja muut 2.627,37 e. Vapaudenkatu 5 B 20:n kulut olivat 10.886,72 ja LHL 90:n painatus 2.870 e. Luonnonsuojelualueiden osuuden kokonaismenot olivat 5.249,27 euroa.

6. TOIMISTO. Vieraskirjan perusteella Vapaudenkatu 5 B 20:n toimistotiloissa oli kävijöitä 487 (+ 23). Toimisto oli suljettu 2 keskiviikkona. Osa kävijöistä asioi kirjallisuusasioissa, osa taas halusi tutustua tieteellisiin kasvi- ja hyönteiskokoelmiin. Runsaasti tiedusteltiin myös luontoon ja sen suojeluun liittyviä ajankohtaisia asioita, samoin opastusta. Toimistosta postitettiin kaikkiaan

3.809 (- 271) erilaista lähetystä. LHL 90:n postitustalkoissa 4.—6.12. olivat puheenjohtajan lisäksi Elsa ja Lasse Lomakka.

Sähköpostilla lähetettiin n.110 viestiä, ja vastaanotettiin n. 100.

7. ARKISTO. Lehdistä on tallennettu yhdistystä koskevia leikkeitä ja muita tietoja 500 (+ 32). Arkistossa on tehty edelleen jonkin verran vanhan aineiston järjestelyitä.

Merkittävin arkistonlisäys oli lehtori Tauno Toivosen arvokas kasviarkisto, joka sisälsi muistivihkoja ja karttoja. Siinä on korvaamattomia tietoja Tammelan ja Someron kasveista etenkin 1950-luvulla.

8. KIRJASTO. Kirjastoon saatiin painotuotteita yhteensä 7.165 (- 96). Näistä oli sidottuja kirjoja 42 (+ 17), aikakauslehtiä 4.634 (- 93), eripainoksia 1.991 (+ 80), monisteita 168 (- 115) ja sanomalehtiä 329 (+ 20).

Kirjastoa kartuttivat mm: H. Aaltonen, P. Arjovirta, Alli Brander, J. Joki, E. Kaarsalo, H. Kossila, T. Toivonen, A. Tuominen, K. Valanne ja Forssan kaupunginkirjasto.

9. MUSEO. Forssan Luonnonhistoriallinen Museo oli perinteiseen tapaan avoinna arkikeskiviikkoisin, perjantaisin ja sunnuntaisin klo 13—17 ja kesä-heinäkuussa museo oli avoinna tiistaista lauantaihin klo 11—17 ja sunnuntaina klo 12—17.

Vakinaisia aukiolopäiviä oli 176 (- 1) ja ylimääräisiä 54, eli museo oli avoinna yhteensä 230 (+ 9) päivänä.

Vuoden aikana kävijämäärä oli vieraskirjan mukaan 5.508 (+ 1.033) henkilöä. Ulkomaisia vieraita kävi 21 maasta yhteensä 395 henkilöä. Nuorten Kotkain kansainvälinen leiri kasvatti ulkomaisten kävijöiden määrää 323 henkilöllä, joukossa oli kävijöitä aina Angolasta, Brasiliasta ja Senegalista.

Museon hyönteiskokoelma karttui vuoden aikana merkittävästi Jorma Kanteen perhoskokoelman johdosta. Tämä kokoelma (n. 1.500 näytettä) on kerätty Lounais-Hämeen alueelta 1950-1960-luvuilla. Kokoelma on sijoitettu vanhaan perhoskaappiin, joka aikoinaan on kuulunut kuuluisalle hyönteistieteilijälle Carl Mannerheimille. Kaapin ja kokoelman lahjoitti Kanteen sisar Irma Kytösaho.

Lahjoituksena saatiin vielä Herman Fabritiuksen linnunmunakokoelma, jossa oli 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa Forssan seudulta kerättyjä munia yhteensä 226 kpl. Kokoelman lahjoitti rouva Anita von Bonsdorff. Täytetyt lintuja saatiin vuoden aikana 9 kpl, niiden joukosta voitiin museon perusnäyttelyyn lisätä sepelhanhi ja viirupöllön poikanen (poliisin takavarikoimia, lahjoittajana Hämeen ympäristökeskus). Maastosta kuolleina löytyneitä nisäkkäitä saatiin 3 ja lintuja 13. Geologisia näytteitä saatiin 29, hyönteisnäytteitä 6 ja kasvinäytteitä 60 kpl. Kaikkiaan lahjoituksia oli n. 300 kpl.

Museokokoelmien kartuttajista vuoden aikana mainittakoon vielä H. Aaltonen, T. Anttila, P. Arjovirta, Hannele Aulin-Linja-aho, E. Filppu, O. Haapanen, P. Heikkinen, Anna-Maija Hietala, O. Härmä, M. Id, H. Järvinen, E. Kaarsalo, Helena Kallonen, Essi Koski, M. Kultanen, M. Kuula, P. Kuusela, A. Laakso, E. Laakso, T. Leppälä, Raija Lindfors, Liikkuva Poliisi, Leena Luitpari, H. Mikkola, K. Niilekselä, Liisa Pitkänen, T. Railamo, R. Rusokangas, E. Salo, T. Salonen, A. Suoranta, M. Tuomola, Outi Vartiainen ja A. Vuori.

Vaihtuvia näyttelyitä oli 8 (- 5):

Tammikuussa jatkui Hämeen Susi 1972 -näyttely.

Helmi-maaliskuun ajan nähtävillä oli tammelalaisen Timo Virtasen luontokuvia.

Huhtikuussa nähtiin vuoden luontokuvat.

Toukokuussa esillä oli Ilpo Haahtelan valokuvanäyttely ”Vaani sammakko”.

Kesä-elokuun ajan nähtävillä oli Kokemäenjokilaakson Luonnonkuvajat ry:n valokuvanäyttely.

Syyskuussa Kauko Helsten esitteli maalaismaisemataulujaan.

Lokakuusta vuoden loppuun nähtävillä oli Jorma Nummelan luontokuvia.

Marras-joulukuussa vitriininäyttelynä oli lisäksi Ilpo Kurjen museolle aikanaan lahjoittamia kasveja ja hyönteisiä Sisiliasta, ”Sylvian joululaulun syntysijoilta”.

Vapaan sivistystyön lautakunnan nimeäminä museokummeina ovat edelleen toimineet Sami Mattila ja Matti Uutela.

Sieninäyttely järjestettiin yhteistyössä Forssan Marttojen kanssa.

Museo oli mukana Kehräämön yö ja päivä – tapahtumassa syksyllä.

Yhteistyötä mm. Aikuisopiston, Luonto-Liiton luontokerhojen, L-H Lintuharrastajien ja riistanhoitoyhdistysten kanssa on jatkettu museolla.

10. AIKAKAUSLEHTI. Lounais-Hämeen Luonto 90 ilmestyi 56-sivuisena vuosikirjana. Siinä oli viideltä kirjoittajalta kymmenen artikkelia sekä runsaasti kuvia. Pääartikkeli oli nuoren perhosharrastajan Matti Turtolan kirjoitus Jokioisten Elonkierron alueelta kesällä 2003. Lisäksi numerossa oli yhdistyksen vuosikertomus suomeksi ja englanniksi.

11. RAUHOITUSTOIMINTA. Toiminnanjohtaja on kuluneenakin toimintavuonna hoitanut rauhoituskohteiden tarkastuksen muiden liikkumisien ohessa, ja uusinnut mm. 3 luonnonmuistomerkin rauhoitustaulun.

Toiminnanjohtaja on ollut myös mukana erilaisten luontokohteiden (mm. erilaiset metsäalueet) maastotarkastuksissa ympäristökeskuksen kanssa parissakymmenessä kohteessa. Myös alueen ympäristösihteerien kanssa on ollut paljon yhteistyötä.

12. MUU TOIMINTA. Toiminnanjohtaja on opastanut luontoon liittyvissä asioissa puhelimitse n. 80 tapauksessa.

Heikki Mikkola on pitänyt yhdistystä sivuavia diaesityksiä 3 ja valokuvanäyttelyitä 3.

Tuula ja Heikki Mikkolan kirjallisesta toimintakertomuksesta selviää lisäksi mm., että luonnonvaraisia eläimiä ruokittiin Pirttilahden luonnonsuojelualueella mm. viljalla (18.000 kg), AIV-rehulla (700 kg) ja juureksilla (8.000 kg). Talvehtivia petoeläimiä ja lintuja ruokittiin, ruokaa kului n. 1.500 kg. Ruokavie-raina oli mm. kotka ja korppeja. Riistapeltoa oli kauralla ja rehukaalilla n. 1 ha ja nuolukiviä asetettiin alueelle 5.

Omille luonnonsuojelualueille järjestettiin 5 opastettua retkeä. Pohjois-maisena Luonnonkukkien päivänä 15.6. järjestettiin opastettu retki Forssan Salmistonmäelle.

Ketojen ja niittyjen kunnostustalkoita järjestettiin Pirttilahden ls-alueella Urjalassa.

Toiminnanjohtaja on ollut yhdistyksen edustajana Forssan ja Tammelan metsätiimeissä sekä kaupungin asettamassa museotyöryhmässä.

13. HUOMIONOSOITUKSIA. LHLY:n nimissä on onniteltu 29 (+ 2) yksityishenkilöä ja 11 (+ 7) yhteisöä merkkipäivinä. Surunvalitteluja lähetettiin 8, kuten edellisenäkin vuonna. LHL 90:n mukana lähetettiin joulutervehdys 1.242 jäsenelle kotimaahan ja 66:lle ulkomaille, yhteensä 1.308. Myös LHLY sai vastaanottaa runsaasti kannustavia joulu- ym tervehdyksiä.

*Tukekaa yhdistyksen toimintaa lahjoituksin tai liittymällä jäseneksi.
Yhdistys voi ottaa sääntöjensä mukaa vastaan myös testamentteja
ja jälkisäädöksiä.*

LHLH ry.

Professori Esko Kaarsalo (oik.) ja Antero Suoranta Forssan Sahalla linnunpönttötalkoissa pönttöpäivänä. – Foto: Juha Kaarsalo 1.4.2004. – Professor Esko Kaarsalo (right) and Antero Suoranta at the Forssa Sawmill, participating in the Bird Box Building Day.

ANNUAL REPORT 2003 OF THE NATURE CONSERVATION SOCIETY OF SOUTH-WEST HÄME (LHLY)

ALLI BRANDER & ANTERO SUORANTA

1. GENERAL. Calendar year 2003 was the 53rd year for the LHLY. Traditional activities at the Museum and elsewhere were carried out as before. Regarding the Forssa Museum of Natural History (FLHM), it was most interesting that the Town Council made the decision of keeping the Museum in its present location.

Again a warm thank-you to all volunteers, whose contribution has been vitally important in our many forms of operation.

2. FUNCTIONARIES. The Board of Directors was led by Chairlady Alli Brander, Honorary Regional Counsellor, and Vice-Chairman Matti Haapala, Master of Forestry. The other members were Gamekeeper Tuula Mikkola, Executive Director Antero Suoranta, Biology Teacher Kyösti Valanne, Headmaster Simo Veistola, Ph.D., and Forester Kalevi Vuoriranta.

Bank Clerk and Bookkeeper Linnea Oura and Tax Commissioner Antti Välkki continued as auditors.

The chairlady handled the Society's daily duties full-time and without pay. Antero Suoranta worked as the Society's executive director, secretary and librarian.

The editorial staff of the periodical Lounais-Hämeen Luonto (Nature of Southwest Häme/LHL) comprised the chairlady, the executive director and Juha Kaarsalo, M.A. The chairlady was also head of the Forssa Museum of Natural History, and Antero Suoranta the museum curator. Hannele Aulin-Linja-aho, M.Sc., worked as museum guide on hourly basis.

Forester Matti Haapala planned and supervised silvicultural activities in the Society-owned conservation areas. Gamekeepers Tuula and Heikki Mikkola were the main personnel in charge of ranging and areal management.

Heikki and Miika Järvinen continued as advisers in computer-related matters.

Heikki Järvinen, Antero Suoranta and Tapio Tiirikainen acted as our representatives at meetings of the Häme Conservation District.

3. MEETINGS. 2 board meetings were held, and the annual meeting took place at the Museum on 29 March.

4. MEMBERS. 31 Dec., 2003, the LHLY membership was comprised of 1,409 (-18) individual members, 50 of them foreign, and of 23 communities, 6 foreign and 17 domestic. The sad news came of 9 members. 262 (-10) members paid their membership fee through the Finnish Association for Nature Conservation.

5. ECONOMY. Total revenues amounted to 65,900.98 Euro, and the most significant single income was again the annual contribution from the Town of Forssa. Furthermore, a short term loan of € 10,000 was raised in December.

Expenses totalled 61,735.40 Euro. The Museum's expenses added up to € 30,794.14. Insurance of persons cost € 7,337.26, and other insurance pre-

miums totalled € 2,627.37. The share of the Society's office, library and archives (at Vapaudenkatu 5 B 20) in the expenditure was € 10,886.72. The printing costs of LHL 90 were € 2,870. Expenses from areal management in the conservation areas added up to 5,249.27 Euro.

6. OFFICE. According to the guest book, 487 (+23) visitors attended the LHLY office at Vapaudenkatu 5 B 20. The office was closed on 2 Wednesdays. Some of the visitors were library customers, others came to acquaint themselves with the entomological and botanical collections. Many visitors also sought advice or guidance in diverse nature-related and conservational matters. 3,809 (-271) different postal dispatches were mailed from the office. In the mailing task of LHL 90, the chairlady was assisted by volunteers Elsa and Lasse Lomakka.

About 110 messages were e-mailed and ab. 100 received.

7. ARCHIVES. 500 (+32) press clippings and other informational items about or touching on our Society were stored. Rearrangement of old material continued.

Schoolmaster Tauno Toivonen's botanical records consisting of notes and maps were a most valuable addition in the archives. This donation includes irreplaceable information on the botany of Tammela and Somero especially from the 1950's.

8. LIBRARY. 7,165 (-96) new items of printed matter were recorded, incl. 42 (+17) bound books, 4,634 (-93) periodicals, 1,991 (+80) offprints, 168 (-115) handouts and 329 (+20) newspapers.

The library collections grew with donations from e.g. H. Aaltonen, P. Arjovirta, Alli Brander, J. Joki, E. Kaarsalo, H. Kossila, T. Toivonen, A. Tuominen, K. Valanne, and the Forssa Town Library.

9. MUSEUM. As in previous years, the Forssa Museum of Natural History was open on regular Wednesdays, Fridays and Sundays 1 to 5 p.m., and in June-July Tuesday to Saturday 11 a.m. to 5 p.m. and on Sundays 12 noon to 5 p.m.

The Museum was open on 176 (-1) regular days and 54 extra days, on 230 (+9) days in all.

According to the guest book, 5,508 (+1,033) persons visited the Museum, 395 of them from abroad, from 21 countries. The international youth camp of the "Young Eagles" raised the foreign attendance by 323 people, including guests from Angola, Brazil and Senegal.

Entomological collections at the FLHM grew remarkably because of Jorma Kantee's lepidopterological collection. This collection of ab. 1,500 specimen was gathered in the Southwest Häme area in the 1950's and 1960's. The collection is now in an old butterfly cabinet, which once belonged to Carl Mannerheim, a prominent entomologist. Kantee's sister Irma Kytösaho donated both the cabinet and the collection to the LHLY.

The Herman Fabritius collection of birds' eggs was another addition, including 226 eggs gathered in the Forssa region in late 1800's and early 1900's. This was donated by Mrs. Anita von Bonsdorff. Stuffed birds received during the year amounted to 9, and from among them 2 ended up on display: a Brent goose and a Ural owl youngling (both confiscated by the Police and donated by the Häme Environment Centre). New specimen included 3 mammals and 13

birds found dead in the terrain, 29 geological samples, 6 insects and 60 plants. All in all, ab. 300 new donations were recorded in 2003.

In addition to the aforementioned, the museum collections were augmented by donations from 34 individuals and the National Traffic Police.

8 (-5) exhibitions were arranged in 2003:

January: The Wolf of Häme 1972 Exhibition continued.

February–March: nature photography by Timo Virtanen from Tammela.

April: "Nature Photographs of the Year".

May: "Lurking Frog", Ilpo Haahtela's photography.

June–August: The Nature Photographers of Kokemäenjokilaakso.

September: Kauko Helsten's paintings of rural landscapes.

October–December: nature photography by Jorma Nummela.

November–December: Plants and insects on view in vitrines, donated to the FLHM by Ilpo Kurki many years ago, all specimen from Sicily, the birthplace of the beloved Collan-Topelius carol, "Sylvia's Christmas Song".

Sami Mattila and Matti Uutela continued as our Museum's godfathers, appointed by the Forssa Town Board of Liberal Adult Education.

The annual mushroom event was arranged in collaboration with Forsan Martat (local branch of the Housewives' Association of Finland).

The FLHM was among the scenes of events in the "Spinning Mill Night and Day" event in the autumn.

Cooperation at the Museum continued with, among others, the Forssa Adult Institute, nature clubs of the Finnish Nature League, the Southwest Häme Birders, and several gamekeeping societies.

10. PERIODICAL. Lounais-Hämeen Luonto 90 was published as a 56-page yearbook, featuring 10 articles from 5 writers, and plenty of photos. In the main article young lepidopterist Matti Turtola wrote about the butterfly count in the Elonkierto exhibition park in Jokioinen during summer 2003. The Annual Report 2002 of the LHLY was published in Finnish and English.

11. CONSERVATION. The executive director continued his inspections of the conservation areas and of protected objects as forest ranger, in addition to his other duties and work travel. 3 signs indicating natural monuments were replaced.

The executive director also participated in terrain inspections of ab. 20 natural objects and areas (e.g. diverse woodlands) in cooperation with the Environment Centre. Plenty of cooperation occurred also with regional environmental secretaries.

12. OTHER. The executive director gave advice and information in ab. 80 cases over the telephone.

Heikki Mikkola gave 3 slide shows and 3 exhibitions of photography, all in conjunction with the LHLY.

According to the executive report by Tuula and Heikki Mikkola, wild animals in the Pirttilahti conservation area were fed cereals (18,000 kg), AIV-silage (700 kg) and root crops (8,000 kg). Wintering beasts and birds were fed also, with ab. 1,500 kg of food consumed. Dining guests included a golden eagle and ravens, among others. Marrow kale and oats were grown on a game field of about 1 hectare, and 5 salt licks were placed in the area.

5 guided tours were arranged in our own conservation areas. On the Nordic Wild Flowers' Day, 15 June, a guided tour to Salmistonmäki, Forssa, was arranged.

Area improvement projects on grass fields and meadows were arranged in the Pirttilahti conservation area in Urjala.

The executive director was the LHL Y representative in forest teams of Forssa and Tammela, and in the Museum Committee appointed by the Town of Forssa.

13. RESPECTS. 29 (+2) individuals and 11 (+7) communities were congratulated by the LHL Y. 8 condolences were sent, as in the year before. 1,242 Christmas greetings were sent with LHL 90 to domestic members and to 66 members abroad, 1,308 greetings in all. Also the LHL Y received many encouraging greetings by post, for Christmas and otherwise.

Forssan Luonnonhistoriallinen Museo

**Kirjastotalon 2. kerros, Kehräämöalue, Forssa.
Avoinna keskiviikkoisin, perjantaisin ja sunnuntaisin
klo 13—17.**

(1.6.—31.7. ti—la klo 11—17, su klo 12—17.)

Ryhmäkäynnit sopimuksen mukaan muinakin aikoina.

Puhelin 03-4354949.

Email: flhm@surffi.net

PÄÄTÖSSANAT/CLOSING WORDS

Kiitämme lämpimästi kaikkia yhdistyksemme todellisen ”isähahmon”, professori Torild Branderin 100-vuotissyntymäpäivän merkeissä julkaistun Juhlanumeron toteuttajia, niin kirjoittajia kuin taloudellisiakin tukijoita, erikoisesti SKR:n Hämeen rahastoa julkaisun painatukseen myönnetystä 2.000 eurosta.

Toivomme mahdollisimman monelle lukijalle välittyvän näistäkin sivuista kauaskantoisen uranuurtajan merkityksen tärkeys luonnon ja meidän kaikkien parhaaksi.

A warm thank-you to all who contributed in making this Commemorative Issue published in the 100th Anniversary of the Birth of Professor Torild Brander, the real ”father figure” of our Society. We thank the authors and the sponsors, especially the Häme Regional Fund of the Finnish Cultural Foundation for the 2,000 Euro granted for printing of this publication.

We hope that the importance and significance of the far-reaching work of the pioneer for the good of nature and us all will be conveyed through these pages to as many readers as possible.

Forssa 15.11.2004/Nov. 15, 2004
Toimitus/The Editors

SISÄLLYS – CONTENTS

- ALLI BRANDER: Professori Torild Branderin syntymästä 100 vuotta.
(100 years since the birth of Professor Torild Brander.) S. 2.
- ESKO KAARSALO: Torild Brander lääkärinä. (Torild Brander as M.D.) S. 4.
- ALLI BRANDER & ANTERO SUORANTA: Luonnon merkitys professori
Torild Branderin elämässä ja hänen perintönsä luonnon-
suojelulle. S. 10.
- ALLI BRANDER & ANTERO SUORANTA: Meaning of nature in professor
Torild Brander's life, and his heritage to nature conservation. S. 22.
- JUHA KAARSALO: Torild Brander esikuvana nuorelle luonnon-
suojelijalle. (Torild Brander as an example to the young conservationist.)
S. 30.
- MATTI HAAPALA: Pirttilahden peltoalueiden luonnontilan palauttaminen. –
(Restoration of fields in the Pirttilahti conservation areas.) S. 36.
- MATTI HAAPALA: Kesäretki Pirttilahden luonnonsuojelualueille. –
(Summer outing in the Pirttilahti conservation areas. S. 39.
- TORSTEN BRANDER: Torild Branderin esi-isät ja muut sukuyhteydet.
S. 44.
- TORSTEN BRANDER: Torild Brander's forefathers and other family
connections. S. 62.
- YHDISTYSUUTISIA: Torsten Brander: Suvun perinne kannustimena. –
(Family tradition as a spur.) S. 66. Antero Suoranta: Heikki Mikkola 60
vuotta.— (Heikki Mikkola 60 years.) S. 70.
- ALLI BRANDER & ANTERO SUORANTA: Lounais-Hämeen
Luonnonsuojeluyhdistys ry:n (LHLY) toimintakertomus 2003. S. 73.
- ALLI BRANDER & ANTERO SUORANTA: Annual report 2003 of
the Nature Conservation Society of South-west Häme (LHLY). S. 77.
- PÄÄTÖSSANAT/CLOSING WORDS: S. 83.

LOUNAIS-HÄMEEN LUONNONSUOJELUYHDISTYS RY.

Forssan Luonnonhistoriallinen Museo:

Forssan Kaupunginkirjastotalon 2. kerros Wahreninkadulla,
avoinna sunnuntaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin klo 13—17.

Puhelin (03) 435 4949 aukioloaikoina.
Internet: <http://www.surffi.net/~flhm>.

Lounais-Hämeen Luonnon myynti:

Akateeminen Kirjakauppa, Keskuskatu 1, 00100 Helsinki.

Yhdistyksen arkisto, kirjasto ja toimisto sekä aikakauslehden toimitus:

Vapaudenkatu 5 B 20, Forssa, avoinna keskiviikkoisin klo 10—12 ja
13—17. Aukioloaikoina vastaa puhelin (03) 435 5846.

Kaikkien toimitilojen postiosoite:

PL 46, 30101 Forssa.

Sähköposti: flhm@surffi.net

Toimitilat suljettu juhlapyhinä.

LOUNAIS - HÄME

FORSSA

HUMPPILA

JOKIOINEN

KOIJÄRVI

SOMERNIEMI

SOMERO

TAMMELA

URJALA

YPÄJÄ

Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala 2004
